

کویزہ بانہ

(حہ و تم)

لہ سونہ تی صہ حیجی پیغہ مہری خودا ﷺ

نامادہ کردنی

عبدالوالی عبدالرحیم علی قزلجی

چاپی سیہم

چاپیکی زیادکراوو بژاردمکراو

۱۴۳۳ ک ۲۰۱۲ ز

اقرا الثقافي

www.iqra.afhamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.afhamontada.com

گوٲزه بانہ

(حوتہ)

لہ سونہ تی صہ حی حی پیغہ مہری

خودا (ﷺ)

نامادہ کردنی

عبدالوالی عبدالرحیم علی القزلی

زیادکراو وہ بڑاردہکراو

چاپس سن ۱۳۹۵ھ

۲۰۱۲ زاینی

۱۴۳۳ کوچی

ناوی نامیلکه : گوڙه‌بانہ لہ سوونہ تی صہ حیجی
پیغہ مہردا (ﷺ).

ناوی نامادہ کار : عبدالوالی عبدالرحیم علی قزجی.

ژمارہی سپاردن : (۳۴۶).

نۆرہی چاپ : سی^۶ یہم.

سالن چاپ : ۱۴۳۳ ک - ۲۰۱۲ ز.

تیراژ : ۱۰۰۰ ادانہ.

چاپ خانہ :

بنکەہی بلاوکردنہ وہ : (کتیبخانہہی سیما -

چہمچسہ مال) _ (کتیبخانہہی سسونہ _

سلیمانی) _ (کتیبخانہہی نیمان _ سلیمانی) _ (کتیبخانہہی

زانست _ کہلار) _ (کتیبخانہہی پیشین _ ھەولیر).

پیشہ کی چابی یہ کہہ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ
أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ
فَلَا هَادِيَ لَهُ.

وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ.
وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ
مُسْلِمُونَ﴾ [سورة آل عمران ۱۰۲].

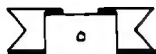
﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ
مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي
تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [سورة النساء : ۱].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ
أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِغِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ
فَوْزًا عَظِيمًا﴾ [سورة الأحزاب : ۷۰، ۷۱].

أَمَّا بَعْدُ:

فإن خير الحديث كتاب الله، وأحسن الهدي هدي محمد (ﷺ)، و شر الأمور محدثاتها، وكل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار.

ثاینی پیروزی ئیسلام هه ستاوه به چاودیږی کردنی
 مروڤه کان هه ر له سه ره تای هاتنه ناو دونیاوه و پاشان
 قوناغی گه نجی و وورده ورده چونه ناو ته مه نی پیږی وله
 کو تایشدا مردنی، چونکه وه ک ناشکرایه دروست بوونی مروڤ
 و پاشان ژیان و مردنی به بی ھو ڼیه و هه روا به خوږای ڼیه،
 به لکو مه به ست له هاتنه بوونی ھو ڼیه کی پوون و ناشکرایه،
 نه ویش بریتی یه له په رستنی خوی گه وره به وشيوه یه ی که
 وویستی له سه ره، له ژیر پوښنای ناردنه خواره وه ی په یام و
 هه لېژاردنی پیغه مبه ران (عليهم من الله أفضل الصلاة وأتم
 السلام)، مروڤیش له هه موو ئاسته کانی ژیانیدا پټو یستی به
 هه ندیک یاسا و حوکم و ئاراسته کردن هه یه هه تا بتوانیت له و
 پټیه وه پټگای راست و دروست بگریته به ر و خوی گه وره له
 خوی پازی بکات .

ئەم کتیبەش که له بەرده سست دایه، باسی قوناغیکي کاتی دهکات له ماوه ی ژیاڼی مروفدا، که ئەویش ساتی هاتنه ناو دونیا یه تی هه تا حه و ته م پوژي له دایک بوونی.

که واته پیویسته موسولمان هه ستیت به جی به جی کردنی ئەو مافه ی که حه قیکی مندا له که یه تی به سه ریه وه له و چه ند پوژه ی سه ره تاي ژیاڼی که شه رع بۆی دیاری کردوه.

ئەویش بریتی یه له ئەجامدانی گوڙه بانه و کۆمه لئ کار ی تر که له ناوه پوکی کتیبه که دا پوون کراوه ته وه، به پشت به ستن به سه حیجی سوڼنه تی پیغه مبری خوا (ﷺ)، هه روه ها بۆچونی راستی زانایانی پیشین، ئەوه نده ی که خوی گه وه توانای داوه.

خوڼه ری خو شه ویست: به هۆی نه بوونی نووسراویکی پیک و پیک و تاپاده یه ک نزیک له سوڼنه ته وه ده رباره ی گوڙه بانه به زویانی پارای کوردی، وه وه کو ئەرکیکی سه رشانی خو م به خزمه ت کردنی شه رع ی خوا و پوون کردنه وه ی، هه ستم به نووسیڼی ئەم چه ند په ریه، وه کو

نامۆزگاری و بیرخستنه وهیهك بۆ خۆم و سه رهجه م
موسولمانانی كوردستان.

داواكارم له خوای گه وه كه بیکاته مایه ی خیر و چا كه
بۆ نو سه ره كه ی وه بۆ نه و كه سانه ی كه بلاوی ده كه نه وه،
وه بۆ نه و كه سانه ی ده یخویننه وه و هه لده سن به جی به جی
كردنی نا وه پۆكه كه ی، وه هه رچیهك كه تییدا بوو له حه ق
ئه وا له خوای گه وه وهیه و فه ضلی خۆیه تی، وه هه رچی
یه کی تییدا بوو له به تال و ناحه قی ئه وا له خۆمه وهیه و له
شه یتانی به د كار ه وهیه .

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد و علی آله وصحبه اجمعین.

کتبه: عبدالوالی عبدالرحیم علی القزلی.

به شی یه کهم :

**ئه و کارانه ی که له پیش له دایک بون و کاتی له دایک
بوونی منداڵدا ههیه**

✦ **فه رمان کردنی شهرع به موسوڵمانان بۆ زۆر**

خستنه وهی وه چه و منداڵ.

✦ **نهینی یه کهم قیژه و گریانێ ساوای له دایک بوو .**

✦ **مژده دان به و که سه ی چاوه پێی منداڵ دهکات.**

✦ **ئه و پیرۆزبای یه ی که له تازه بووک ده کریت وه پێی**

ده ئین (به دایکی کور بیت) پیشه و کاری سه رده می

نه فامی و پیش هاتنی ئاینی ئیسلامه .

هه رمان کردنی شهره به موسولمانان بو زور خستنه وهی وه چه و منداڵ
 ئاینی پیروزی ئیسلام هانی موسولمانان ده دات به وهی که
 هه ولێ نه ر: بدهن وه چه و نه وهی زور و باش بخرنه وه، بو
 ئه وهی ئوممه تی ئیسلام هه میشه له به ره و پیش چوون و
 ده سه لات و هیژدا بیّت، هه تا دوژمنانی ئیسلام ترس و بیمی
 موسولمانان له ناودل و ده روونیاندا بو ساتیکیش جیا
 نه بیته وه.

له وانه یه بو ترێ زوری موسولمانان چ ده ورێکی هه یه
 نه گه ر توانای ماددی و لوجستیان که م بیّت؟!، له وه لامی
 نه م پرسیاره دا ده لێین: نه گه ر موسولمانان له پووی ژماره وه
 زور بوون و بیروباوه رپان پته و بوو به خوای خوایان نه وای بی
 گومان کاریگه ریه کی گرنگی ده بیّت له سه ر داها تووی
 موسولمانان، هه ربۆیه پیویسته گوێ نه گرین له و بیرو بۆچونه
 هه له یه ی که داوا ده کات پێژه ی منداڵ بوون که م بکریته وه،
 به بانگه شه ی نه وهی که په روه رده و فیژکردنیان کاریکی
 گرنکه و هه روا ئاسان نی یه.

نه خیر هه رگیز له گه ل ئه و بوچونه دا نین وه کو
موسولمان، وه پیشمان وایه که تاینی ئیسلام هه ستاوه به
چاره سه رکردنی په روه رده کردنی مندال به تایبه تی و مروځ به
شیوه یه کی گشتی، وه کومه لیک ناداب و ناکاری بو داناوه،
هه ر له هاتنه ناو دنیاو هی هه تا کوتا پله کانی ژیانې.

به لکو له سه رمان پیویسته که هه ستین به جی به جی
کردنی ئه و فه رمانه ی پیغه مبهری خوا (ﷺ) که هانی
موسولمانان د هدات به وهی که نه وهی زور بخه نه وه.

وه له چنده ها فه رموده دا ئاماژه ی پی کردووه له وانه:
(كُزُواْ الْوَدُوْدَ الْوَلُوْدَ لِإِنِّیْ مُكَاثِرٌ بِكُمْ الْاٰمَمَ))^۱.

واته: با ئه و ئافره ته ی ده چنه داخواری که سیکی خاوه ن پیز
وخوشه ویست بیت، وه له هه مان کاتدا توانای مندال بوونی
هه بیت، وه من دل خوشم به زوریتان له چاو ئومه ته کانی
تردا له پوژی دوایدا.

^۱ صحیح: أخرجه أبو داود (۲۰۵۱) وقال شيخنا الألباني: حسن صحيح برقم

(۲۰۵۰) في صحيح سنن أبي داود، والنسائي (۶۵/۶-۶۶)،

والحاكم (۱۶۲/۲)، وابن حبان (۱۰۵۹)، وصححه الحاكم، و وافقه الذهبي .

له وانه یه بوتړی ئیمه چۆن بزانیڼ که ئه و ئافره ته مندالی
نۆری ده بیټ؟ ده لیڼ: پروانه دایکی و پوری و خزمانی
نزیکی.

وه خودای په روه ردگار ده فهرمویت: ﴿فَالْتَنَ بِشِرْوَهْنَ

وَأَيْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ البقرة: ۱۸۷.

واته: له مه و دوا بۆتان هیه بچنه لای خیزانه کانتان،
که مه به ست پپی شه وانی په مه زانه، وه به و نیازه بچنه لایان
که خودای گه وره ئه وهی که نویسیویه تی له چاره تان پیتانی
ببه خشی، که له سهر بۆچونی هه ندیک له زانایان وهک (مجاهد
و الحکم و عکرمة و الحسن البصري و السدي و الضحاك)
بریتیه له مندال، وه دایکمان عائشه (په زای خوای لیبیټ)
ده فهرمویت: پیغه مبهری خودا (ﷺ) ده فهرمویت: ((ئڼ
هینان سوننه تی منه، وه هه رکه سیك کرده وه به سوننه تی
من نه کات، ئه وه له من نیه، ئڼ بهینن، من شانازی به

زږدیتانه وه ده که م له بهرامبر نوممه ته کانی تردا له پښی
دوایدا))^۲.

نهینی یه که م قیرژه و گریانۍ ساوای له دایک بوو

نه بو هوردهیره په زای خوای لیبتیت بومان ده گپرتته وه له
پیغه مبری خداوه (ﷺ) که فهرمویه تی: ((صباح المولد
حين يقع {روي رواية يولد} نزغة من الشيطان))^۳.

واته: نه و قیرژه یه که مندال ده یکات له کاتی له دایک
بونیدا به هوۍ نه و تیوه ژه نینه ی شهیتانه وه یه له و کاته دا که
له دایک ده بیت، شهیتان ناماده یه و نه کیشتیت به هه ردو
که له کهیدا و نازاری پی ده گات، هه ربویه منداله که ش ده ست
ده کات به گریان، ته نها عیسا نه بیت (سه لامی خوای

^۲ صحیح لغیره: أخرجه ابن ماجه (۱/۵۹۲/۱۸۴۶) من طریق عیسی بن میمون
عن القاسم عن عائشة قالت: قال رسول الله (ﷺ): (فلذکره)، وقد جاء مفرقا في
الحديث، وقد جمعها وخرجها شيخنا العلامة الألباني رحمه الله في الصحيحة
(۲۳۸۳).

^۳ أخرجه البخاري (۳۲۴۸)، و مسلم (۱۲۸۱۱۵ - نووي)، والطبراني في
الصغير (۲۹)، والرواية الأخرى له، وابن حبان (۶۱۵۰ - ۶۲۰۱ - ۶۲۰۲).

له سه‌ربیت)، چونکه شه‌یتان کاتیک ویستی لی‌ی بدات له پشته‌وه لی‌یاندان نه‌یتوانی ئازار به عیسا (سه‌لامی خودای له سه‌ربیت) بگه‌یه‌نیت.

جا باشه هیشتا ئه‌م منداڵه هیچ نازانیت ئه‌م دوژمنه سه‌سه‌خته‌ی ئاوا‌ی لی ده‌کات، وه ئه‌وه‌نده رقی لی‌یه‌تی، ئه‌ی باشه که وورده وورده گه‌وره بووه چوه ته‌مه‌نه‌وه ده‌بیت چی لی بکات؟!، په‌نا به‌خوا له شه‌ری شه‌یتان.

وه هه‌رده‌رباره‌ی گریان‌ی منداڵ ئیبن قه‌یم په‌حمه‌تی خودای لی‌بیت ده‌فه‌رمویت: ((وه گریان‌ی منداڵ له کاتی له‌دایک بونیدا به‌لگه‌یه له‌سه‌ر له‌ش ساغی، و به‌هیزی، وتوندو تۆلی نه‌و منداڵه))⁴.

مژده‌دان به‌و که‌سه‌ی چاوه‌ڕێی منداڵ ده‌کات

خوا‌ی گه‌وره له قورئانی پیرۆزدا باسی مژده‌ به‌خشینی کردوه به‌و که‌سانه‌ی که منداڵیان پی‌به‌خشراره له لایه‌ن خوا‌ی گه‌وره‌وه له چنده‌ها ئایه‌دا، وه ئه‌و مژده‌دانه ده‌بیت

⁴ تحفة المردود بأحكام المولود، لایه‌ره: (٤٦٠).

به هوی دروست بوونی سۆز و خوشه ویستی له نیوان موسولماناندا، خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿يَزَكِّرِيَا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ أَصْمٌ، يَحْيَى﴾ مریم: ۷، هه روه ها ده فهرمویت: ﴿فَبَشِّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ﴾ الصافات: ۱۰۱.

خوی گه وره له م دوو ئایه ته دا مژده ده دات به هه ردو پیغه مبه ره که ی (زه که ریا و ئیبراهیم) (سه لامی خودایان له سه ر بیّت)، که وا مندالی پی به خشیون.

(وه له بهر نه وه ی مژده دان مرۆژ دلّ خوش ده کات و ناسوده ی ده کات، سوننه ته بۆ موسولمان که هه ستیّت به مژده به خشین و دلّ خوش کردنی برای موسولمانی، وه خوش حالّی بکات به و شتانه ی که پیی خوشه،... خو ئه که ر پیش نه و مژده که یان پێدا سونه ته پیروزیای لیبکات، وه جیاوازی مژده دان و پیروزیای کردن نه وه یه که: مژده دان ناگادار کردنه وه یه تی له و شته ی که خوش حالّی ده کات، وه پیروزیای کردن دۆعا کردنه بۆ نه و که سه به وه ی که خه نا

خیرو چاکه ی توش بکات له و شته ی که پیشت ره والیان داوه تی^۵، هه روه ها دروسته و کاریکی جوانه که نه و که سه ی مژده که ت ده داتی شتیکی پی بیه خشی^۶، هه روه ک چون (که عبی کوری مالیک) عه باکه ی خوی دا به و که سه ی که مژده ی لی خوش بوونی خویی بو هیئا، وه پیویسته وه کو موسولمان حه ز به خوشی و شادی موسولمانان بکهین و دل ته نگ و نار ه حه ت ببین به ناخوشیان.

ووتنی به دایکی کور بیت پیروزیای سه رده می نه قامه کان بووه

نه م جو ره پیروزیای کردنه کاریکی خراپه و پیشه و کاری سه رده می نه قامیه، وه دروست نیه و پیغه مبهری خوا (ﷺ) نه می لی کردووه، وه ک (حه سه ن) بۆمان ده گیریتته وه و ده فه رمویت: ((أَنْ عَقِيلَ بْنِ أَبِي طَالِبٍ تَزُوجَ امْرَأَةً مِنْ جِشْمٍ لَدْخَلَ عَلَيْهِ الْقَوْمُ فَقَالُوا: بِالرِّفَاءِ وَالْبَيْنِ، فَقَالَ: لَا تَفْعَلُوا ذَلِكَ (فَإِنْ رَسُولَ اللَّهِ لَهِيَ عَنْ ذَلِكَ)، قَالُوا: فَمَا نَقُولُ يَا أَبَا زَيْدٍ؟

⁵ تحفة المودود بأحكام المولود للإمام ابن قيم الجوزية رحمه الله، ص: (٥٨-٥٩).

⁶ أخرجه البخاري (٤٤١٨)، ومسلم (٢٧٦٩).

قال: قولو: بَارَكَ اللهُ لَكُمْ، وَ بَارَكَ عَلَيْكُمْ إنا كذلك كنا
لثُومَن^٧.

واته: (عه قيلي کوږي نه بي طاليب) ژنيکي خواست له
قهومي (جشم)، کاتيک که خزمه کاني هاتن بولای پييان ووت:
به دلي خوش بيت و به دايکي کوږ بن، نه ویش ووتی: وا
مه لئن چونکه (پيڼه مبهري خوا^{صلى الله عليه وسلم}) نه هي کردووه له ووتنی
نه و قسه يه)، نه وانیش ووتيان: نه ی بلین چی نه ی باوکی
زه ید؟ فه رمووی: بلین: خوی گه وړه به ره که ت بخته
هاوسه رگيريتانه وه، خوی گه وړه به ره که تی خوی برژينيت به
سه رتاند، نيمه فرمانمان پي کراوه که ناوا بلین.

⁷ رواه النسائي (٩١٢)، و ابن ماجه (٥٨٩١)، و الدارمي (١٣٤٢)، و
البيهقي (١٤٨٧)، و أحمد (رقم: ٤٥١٣٧٣٩)، ((قال الإمام
الألباني رحمه الله في ادا ب الزلف ص: ١٧٦ - طبعه دار السلام: (يتقوى
بمجموع الطرق)).

دوو پرسیاری گەرم

پرسیاری یەکەم: ئایا دروستە سنووردارکردنی

خستنه‌وه‌ی منداڵ؟

وه‌لام: ئەم سنووردارکردنە یەکێکە لەو بەلایانە یەکە

موسولمانان پێوه‌ی گیرۆدە بوون، لەگەڵ ئەوه‌ی کە ئەم

سنووردارکردنە چەندەها شیوه‌ی هەیه، بۆ نمونە ئەگەر

ئەودیارێ کردنە ی منداڵ بوونە لە ژمارە یەکێ کە مەدا

بگەرێتە وه‌ بۆ ئامۆژگاری پزیشکە موسولمانە دڵسۆزەکان،

وه‌کو ئەوه‌ی کە ئامۆژگاریان بۆ ئەو ژن و میژدە ئەوه‌ بییت

کە سنووردارکردنی منداڵیان لەبەر خاتری تەندروستی

ئافەرەتەکیە کە بەهۆیە وه‌ زیانی پێدەگات، ئەگەر ئەم

ئامۆژگاری یە لە لایەن پزیشکیکی زیرەکی موسولمانە وه‌ بوو

ئەو کاتە ئەمە عوزریکی شەری یە بۆ ئەو ئافەرەتە کە

نەهێڵێت منداڵی ببێت، مەدەم زیانی پێدەگات، ئەم جۆرە

لە نەهێشتنی منداڵ بوون لە دوا ی چەند دانە یە ک دروستە، بە

نمونه‌یەکی تەرباس بکەین کە پێچەوانە ی نمونەکی ی

پيشتره، ئه گهر هاتوو ژن و ميترديك هه زيان كرد ئيتير
 منداليان نه بييت يان منداليان زور نه بييت، به هوي ترسي
 هه ژاري، بو نمونه ده ليت من و ژنه كه م دووان، دوو
 منداليشمان هه يه ئه وه چوار، پينجه ميشمان
 سه گه كه مانه... هه ريه كيك له م ئه داما نه چنده پوژانه سهرف
 ده كات و چه ندي پتويسته (كه ئه مهش سيفه تي گاورد و
 جوله كه يه)، ئه و پارهي يه به هوي فرمانبه ريه وه وه ري
 ده گرين سه ري مانگ هه ر ئه وه نده يه كه به شي ئه م پينجه مان
 بكات، ئا ئه م بيته و به رده يه له ئيسلامدا هه رامي و دروست
 ني يه، له به ر ئه وه ي پالته ر بو نه هيشتنى مندال بوون ليته دا
 برىتى يه له و بير كردنه وه نه فام و خراپه ي پيش هاتنى ئاينى
 ئيسلام كه خواي گه وره موسولمانانى لى ئاگادار ده كاته وه و
 ده فه رموويت: ﴿وَلَا تَقْلُواْ أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةً إِمَّا تَقُوْنَ تَزْفَهُمْ

وَلْيَاكُمُ﴾ الإسراء: ۳۱.

واته منداله كانتان مه كوژن له ترسي هه ژاري ئيمه پرزي
 ئيوه و ئه وانيش ده ده ين، هه روه ها كه سى باوه پدار و

موسولمان باوه پي وايه كه نه و منډاله پيش نه وه ي بيته نه م
دونيابه وه هر له ناو سكي دايكيدا پزقه كه ي ديارى كراوه،
هر وهك له فهرموده ي سه حېحې پيښه مېږدا (ﷺ) هاتوه،
كه واته نه هيشتنى بوونى منډال، يان ديارى كردنى به
ژماره يهك دروست نى يه، و حرامه مېگر له بهر هوى
نمونه ي يه كه م نه بيت^۸.

پرسىياري دووهم: نايأ دروسته به كارهيڼانې حېحې

نه هيشتنى منډال بوون (حبوب المنع)؟

وه لآم: دروست نيه به كارهيڼانې نه و جوړه حېحې، ته نها له
حاله تيكي زور پيويستدا نه بيت، نه و يش كاتيكَ كه پزيشكى
شاره زا برپار بدات به وه ي كه سك پرېوونى نه و ئافره ته
ده بيته هوى زيان گه ياندن به ته ندروستى و مردنى دايكه كه ي
لى ده كه ويته وه، به لآم به كارهيڼانې نه و حېحې بؤ دواخستنې
ماوه ي سك پر بوون دروسته بؤ ئافره تيكَ نه گهر پيويستى
پي بيت، وهك نه وه ي كه ته ندروستى و لاشه ي تواناى نه وه ي

⁸(الحارې من فحارې الشېخ الالبانى لاپه ره: ۳۳۲).

نه بیټ که هه موو سالیڤ مندالی بیټ، یاخود به هوی
شیردانی مندالی بچوکی یه وه نه توانی، به و مه رجی نه و
حه په ی به کاری ده هیئت پئی له سک پر بوون نه گریت، به لکو
ته نها ماوه ی سک پرپوونه که دوا بخات، نه مهش کاتیڤ ده بیټ
که سهردانی پزیشکی شاره زا بکات و نه و بریار بدات به وه ی
که پیویسته نه و حه په به کار بهیئت^۹.

^۹ (المتقی من فتاوی فضیلة الشیخ صالح الفوزان (۱۷۵/۳)).

بہشی دووہم :

نہ و کارانہ ی کہ لہ یہ کہم پوژی لہ دایک بوونی

مندالدا دہ کریت

♣ **شیرین کردنی مہ لاشووی.**

♣ **سوودی مہ لاشوو شیرین کردن (التحنیک).**

♣ **بانگ دان بہ گوی ی مندالہ لہ دایک بووہ کہ دا.**

شیرین کردنی مه لاشووی

(تحنیک): بریتی به له جووینی شتیك و پاشان شته جوراوه كه بخړیته ناو ده می منداله كه وه، وه بسویتیته مه لاشووی.

وه له پوی زمانه وانیه وه: مجدالدین الفیرزو آبادي ده لیت: (الحنك) محرکه: باطنُ أعلى الفم من داخل، أو الأسفل من طرف مُقدّم اللّحیین، واته: به شی سهره وهی ناو پویشی ده م، یاخود به شی خواره وهی ئه م لاولای به شی پییشه وهی هردو لچه نگ، و (حنك) (كحتنكه) والصبي: مضغ تمرأ أو غیره فدلکه بحنكه، واته: بؤمندال: بریتی به له جوینی خورما یان هه رشتیكي تر نه رم و تفتی بكات به شه ویلگه كانی^{۱۰}.

به لگه ش له سهری:

¹⁰ بېروانه: معجم القاموس المحيط دائراوی: مجدالدین محمد بن یعقوب الفیروز آبادي، جاپی دار المعرفه لاپه ره: ۳۳۰، ماده دهی: (حنك)، هه رواها بېروانه: معجم الصحاح للإمام إسماعیل بن حماد الجوهري، جاپی دار المعرفه، لاپه ره: ۲۶۹، ماده دهی (حنك).

۱. فەرموده که ی (أبي موسى الأشعري) (خودا لئی پازی بیت) ده فەرمویت: ((ولد لي غلام، فأتيت به النبي فسماه إبراهيم، فحنكه بتمره، و دعا له بالبركة، و دفعه إلي، و كان أكبر ولد أبي موسى))^{۱۱}.

ئه بوموسای ئه شعهری ده فەرمویت: ((کۆپێکمان بوو، منیش بردم بۆلای پیغه مبهر(ﷺ)، ئه ویش ناوی نا ئیبراهیم و مه لاشووی شیرین کرد به خورمای جوراوی ناو ده می خۆی و دۆعای خێر و به ره که تی بۆ کرد، پاشان دایه وه دهستم، وه ئه و منداڵه کۆپه گه ورده ی (ئه بو موسا) بو)).

ده بینین له دوا ی له دایک بوونی ئه و منداڵه باوکی هه ر زوو هینای بۆلای پیغه مبهر(ﷺ)، وه له دوا ی ناوانی مه لاشووی شیرین کرد به خورما.

که واته ئه گه ر که سیك نه ی توانی گوێزهبانه بکات یان نه یویست بیکات پتویست ناکات ناوانه که ی دوابخات بۆ پۆژی حه وته می، هه روه ها شیرین کردنی مه لاشووی منداڵ

^{۱۱} رواه البخاري (۵۴۶۷)، ومسلم (۲۱۴۵).

مه رج نيه حه و ته م پوژ بېت، به لكو دروسته و سووخته ته هوا
جه دواى له دايك بوونى مه لاشووى شيرين بكریت.

۲. عن أسماء بنت أبي بك (رضي الله عنها) أنها حملت بعبدالله
بن الزبير بمكة، قالت: ((فخرجت و أنا متم، فأتيت المدينة
فنزلت قباء، فولدت بقباء، ثم أتيت رسول الله (ﷺ) فوضعت
في حجره ثم دعا بتمر فمضغها ثم تفل في فيه فكان أول شئ
دخل جوفه ريق رسول الله (ﷺ)، ثم حنكه بتمر ثم دعا له
فَبَرَكَ عَلَيْهِ))^{۱۲}

نه سمائی کچی نه بوبه کر (خوا لیان پازی بیت) سک پر
بوو به (عبدالله) وه، وه باسی به سه رهاتی خوئی ده کات و
ده فه رموویت: له مه ککه وه کوچمان کرد بو مه دینه، وه سکم
نو مانگ بوو، کاتیک که گه یشتینه مه دینه له (قوباء) لاماندا
ر له وی منداله که م بوو، پاشان بردم بولای پیغه مېری
خوا (ﷺ)، نه ویش خستی به کوشیه وه و داواى خورمای

^{۱۲} أخرجه البخاري (۵۴۶۹)، ومسلم (۲۱۴۶)، والرمذي (۳۸۲۶)،

کرد، ئنجا خورماکه‌ی خسته ناو ده‌میه‌وه و جووی، پاشان هه‌ندیکی خسته ناو ده‌می منداله‌که‌مه‌وه، وه ئه‌وه یه‌که‌م شت بوو که چوو ده‌وه ناو‌که‌ده‌یه‌وه، هه‌ر به‌ خورکامه مه‌لاشووی شیرین کرد و دۆعای خیری بو کرد و ده‌ستی هینا به‌ لاشه‌ی دا)).

۳. قالت عائشة رضي الله عنها: ((أتي النبي بصبي يحنكه فبال عليه، فأتبعه الماء))^{۱۳}.

واته: مندالکیان هینا بۆلای پیغه مبه‌ر (ﷺ) بو ئه‌وه‌ی ناو ده‌می شیرین بکات، منداله‌که‌ میزی کرد به‌ کۆشیدا و پیغه مبه‌ریش (ﷺ) ناوی کرد به‌ شوینی میزه‌که‌ دا.

۴. فهرموده‌که‌ی ئه‌نه‌سه‌ی کوپی مالیک (په‌زای خوای لیبیت): ده‌رباره‌ی که‌لحه (په‌زای خودای لیبیت) تیدا هاتوه: ((فقال لي أبو طلحة: احمله حتى تأتي به النبي ﷺ))، وبعثت به بتمرات، فأخذه النبي ﷺ، فقال: ((أمعه شيء؟)) قالوا:

^{۱۳} (فتح الباري - ۵۴۶۸).

نعم تمرات، فأخذها النبي (ﷺ)، فمضغها، ثم أخذها من فيه، فجعلها في في الصبي، ثم حنكه، وسماه: ((عبدالله))^{۱۴}.

واته: ئه بوته لحه پئی وتم: ئه م منداله هه لېگره هه تا ده بیه ته لای پیغه مبهر (ﷺ)، وه چه ند ده نکه خورمایه کی وشکیشم له گه لیدا نارد، پیغه مبهری خودا (ﷺ) منداله کی لی وه رگرت و فه رموی: ((هیچی له گه لدا هاتوه؟)) وتیان: به لی چه ند ده نکه خورمایه کی وشک، ئه ویش خورماکی وه رگرت و جووی، پاشان هیئایه دهر له ناو ده میدا، وه خستیه ناو ده می منداله که وه، پاشان مه لاشو تاو ده می پی شیرین کرد، وه ناوی نا: عبدالله.

ئهم فه رموودانه ی که باسما ن کرد به سه بو پوونکردنه وه ی ئه و کاره، که بریتیه له شیرین کردنی مه لاشووی مندال، وه بزانی که سووننه ته و پیویسته پئی هه ستین.

^{۱۴} أخرجه البخاري (٥٤٧٠)، ومسلم (٢١٤٤).

ئيمامي نه وه وهی ده فهرمووئت: ((نه مفرمودانه چهند سووډيکي لي وهرده گيري، له وانه سوننه ته مه لاشووي منډال شیرين بکريت به تيکړای زانايان، هه روه ها که سيکي خاوه ن بيروباوه پاك و کردار و ووته جوان هه ستيت به و کاره ئيتر پياو بيت يان ئافره ت، هه روه ها سوننه ت وايه که مه لاشووي به خورما شیرين بکريت به لام نه گه ر به غه يري خورماش مه لاشوويان شیرين کرد هه رده بيت، هه رچه نده خورما چاکتره،... هه روه ها پازي بوون به و ناوه ي نه و که سه ي که مه لاشووي شیرين ده کات))^{۱۵}.

سوودي مه لاشو شیرين کردن (الحكمة من التحنيك)

زانايان قسه وباسيکي زوريان کردوه دهر باره ي حیکمت له مه لاشو شیرين کردن، وه باسي زوريک له و بوچونه جياوا زانه يان کردوه دهر باره ي نه و مه سه له يه له گه ل نه وه ي که هيچ کام له و بوچونانه پالپشتيکي نيه له شه رعدا.

¹⁵ (شرح صحيح مسلم لنووي ۳۷۲/۱۴).

ئیمام (العینی) له ((عمدة القارئ)) دا دهفه رموئیت:
 ((ئهگەر بلئیت سوودی مه لاشوو شیرین کردن چی به ؟ ئه و
 ده لئیم: هه ندیک له زانایان دهفه رموون بۆ ئه وهیه که ئه و
 منداله پابیت و په راوه بیت بۆی هه تا بتوانیت نان
 بخوات، (سبحان الله) له م بۆچونه سارد و سپره، که ی ئه مه
 پاسته له کاتیکا که مه لاشوو شیرین کردن دوا به دوا ی له دایک
 بوونیه تی و نان خواردن زیاتر له دوا ی دووهم سالی دهست
 پی دهکات، یان که متر یاخود زیاتر، به لکو حکمه ت تییدا
 که شبین بوونه به وهی که ئه و منداله باوه پردار بیت له بهر
 ئه وهی خورما به ره می ئه و دره خته یه که پیغه مبهری
 خو(ﷺ) شوبه اندوویه تی به ئیمانداره وه ...))^{۱۶}.

بانگ دان به گوئی منداله له دایک بووه که دا

هه مو ئه وانیه که باسی ئه م مه سه له یان کردووه یاخود
 شتیان نووسیوه زۆریه یان ده لئین بانگ دان به گوئی مندالا
 سوننه ته، به لام له پاستیدا وانیه، چونکه هه مو ئه و

¹⁶ عمدة القارئ بشرح صحيح البخاري (۲۱/۸۴).

فه رموودانه ی دهرباره ی بانگ دان هاتوو هه ره مووی
 لاوازه، وه له کتیبی (أحكام المولود) دا که نووسراوی هه ردوو
 قوتابی عیلم (سالم علی راشد الشبلی) و (محمد خليفة محمد
 الرباح) ه له لاپه ره (۳۴-۳۹) دا به شیوه یه کی تیرو ته سه ل
 باسی نه و فه رموودانه کراوه و لیکنولینه وه یه کی باشی له سه ر
 کراوه، منیش له بهر گرنگی باسه که به پیویستم زانی که
 بوئی نقل بکه م هه رچه نده دوور و دریژه:

دهرباره ی بانگ دان به گوئی مندالدا سی فه رمووده
 هاتوو:

یه که م: عن أبي رافع مولى رسول الله (ﷺ) قال: ((رأيت
 رسول الله (ﷺ) أذن في أذن الحسن بن علي باصلاة حين
 ولدتها فاطمة رضي الله عنها)).

واته: پیغه مبهری خودام بینی (ﷺ)، بانگی دا به گوئی
 هه سه نی کوپی عالیدا هه روه کو بانگی نویژ، کاتیک که
 فاطمه بوی (په زای خوايان لیبتت).

أخرجه أبوداود (٥١٠٥)، و الترمذي (١٥١٤/٤)، و البيهقي في ((الكبرى)) (٣٠٠/٩)، والشعب (٣٨٩/٦-٣٩٠)، والطبراني في ((الكبرى)) (٩٣١-٢٥٧٨)، والدعاء له (٩٤٤/٢)، وأحمد (٩/٦-٣٩١-٣٩٢)، وعبدالرزاق (٧٩٨٦)، والطيالسي (٩٧٠)، والحاكم (١٧٩/٣)، والبقوي في ((شرح السنة)) (٢٧٣/١١). وقال الحاكم: صحيح الإسناد ولم يخرجاه. و تعقبه الذهبي فقال: قلت ((عاصم ضعيف)). وقال الترمذي: هذا حديث حسن صحيح، كلهم من طريق سفيان الثوري عن عاصم بن عبيد الله عن عبيد الله بن أبي رافع عن أبيه به.

وأخرجه الطبراني في ((الكبرى)) (٢٥٧٩، ٩٢٦)، و أورده الهيثمي في ((مجمع الزوائد)) (٦٠/٤) من طريق حماد بن شعيب عن عاصم بن عبيد الله عن علي بن الحسين عن أبي رافع بزيادة: ((أذن في أذن الحسن والحسين، و قال في آخره: ((و أمرهم بذلك)).

ففي هذا لإسناد حماد بن شعيب، ضعفه ابن معين، وقال البخاري: منكر الحديث، وفي موضع آخر: تركوا حديثه، وقال الهيثمي في المجمع: (٦٠/٤) فيه حماد بن شعيب وهو ضعيف جدا. قلنا: وفيه أيضا عاصم بن عبيد الله وهو ضعيف وقد خالف حماد هذا سفيان الثوري سندا و متنا، حيث رواه عن عاصم عن علي بن الحسين عن أبي رافع بإبدال

عبدالله بن أبي رافع بعلي بن الحسين و زاد لفظة (الحسين) و الأمر بالأذان، وحمّاد هذا ممن لا يقبل حديثه إذا انفرد لما علمت من ضعفه كيف وقد خالف من هو أوثق منه و أضبط وهو الثوري، فعلى هذا يكون حديث حمّاد منكراً، لضعفه أولاً و لمخالفته الثقة ثانياً، أما الطريق الأولى وهي طريق سفيان ففيها عاصم بن عبدالله. قال ابن حجر في التقريب: ((ضعيف)) و ذكر في ((التهذيب)) (٤٢٥) أن شعبه قال: ((كان عاصم لو قيل له من بنى مسجد البصرة لقال: فلان عن فلان عن النبي ﷺ أنه بناه)). قال الذهبي في ((الميزان)) (٣٥٤/٢): قال أبو زرعة و أبو حاتم: منكر الحديث و قال الدارقطني: يترك، وهو مغفل، ثم ساق له حديث أبي رافع أن رسول الله ﷺ أذن في أذن الحسن و الحسين)) أنتهى.

فالحديث على هذا ضعيف لأن مداره على عاصم و قد عرفت حاله، و قد ذكر ابن القيم في كتابه تحفة المودود (١٧) حديث أبي رافع ثم أورد حديثين أحدهما عن ابن عباس و الآخر عن الحسين بن علي و جعلهما شاهدين لحديث أبي رافع و بوّ على هذا بابا سماء استحباب الأذان في أذن الصبي، و ليس هذا بجيد منه لما ستعلم قريباً انشاء الله تعالى.

أما حديث ابن عباس _ دووم _ فأخرجه البيهقي في شعب الإيمان (٨٦٢٠/٦) عن محمد بن يونس عن الحسن بن عمرو بن سيف السدوسي نا القاسم بن مطيب عن منصور بن صفيه عن أبي معبد عن ابن عباس: ((أن النبي أذن في أذن الحسن بن علي يوم ولد فأذن في أذنه اليمنى و أقام في أذنه اليسرى)) واته: پتغه مبه ر(ﷺ) بانگی دا به گوئی حه سه نی کوپی عه لیدا (په زای خوايان لیبیت) نه و پۆژه ی که له دایک بو، بانگی دا به گوئی راستیدا وه قامه تی دا به گوئی چه پیدایا. ثم قال البيهقي في إسناده ضعف.

قلنا: هو موضوع وعلة الحسن بن عمرو هذا قال في ((التقريب)) ((متروك))، وقال ابن أبي حاتم في ((الجرح و التعديل)) ((٢٦١/٢٦)) ترجمة رقم (١٠٩): ((سمعت أبي يقول رأيناه بالبصرة ولم نكتب عنه وهو متروك الحديث)). وقال الذهبي في الميزان: ((كذبه ابن المديني، و قال البخاري كذاب و قال الرازي متروك)).

وكما هو معلوم من قواعد مصطلح الحديث: أن الحديث الضعيف لا يرتقي إلى الصحة أو الحسن، إلا بمجيئه من طريق أخرى، بشرط ألا يكون في هذا الطريق من يشتد ضعفه فضلا عن أن يكون فيه كذاب أو متروك، فالحديث و الحالة هذه يبقى على ضعفه ولا يرتقي إلى رتبة الإحتجاج به، فالذي تقتضيه الصناعة الحديثية أن حديث ابن عباس

لا یصلح أن یكون شاهدا لحديث أبي رافع فیبقى علی ضعفه و یكون
حدیث ابن عباس موضوعا.

وأما حدیث الحسین بن علی _ سئ یم _ فهو من رواية یحیی بن
العلاء عن مروان بن سالم عن طلحة بن عبیدالله عن الحسین بن علی
قال: قال رسول الله (ﷺ): ((من ولد له مولود فأذن فی أذنه الیمنی و
أقام فی أذنه الیسری لم تضره أم الصیان)).

واته: ههركه سئك مندالتکیان بو وه بانگیدا به گوئی پاستیدا، وه
قامه تیدا به گوئی چه پیداء، ئه وا جنؤكه ناتوانن زیانی پی بگه یه نن.
أخرجه البیهقی فی ((شعب الإیمان)) (٦/٣٩٠)، وابن السنی فی
((عمل الیوم و اللیل)) (ح - ٦٢٣)، و أورده الهیثمی فی ((مجمع
الزوائد)) (٤/٥٩) وقال: رواه أبو یعلی و فیہ مروان بن سالم الغفاری
وهو متروك. قلنا وهو عنده برقم (٦٧٨٠).

وقال محققه: إسناده تالف و یحیی بن العلاء متهم بالوضع ثم قال:
((كما یشهد له {أي لحديث أبي رافع} حدیث عبدالله بن عباس ذكره
ابن القیم فی تحفة المودود (ص ١٦)، وأخرجه البیهقی فی الشعب و به
یتقوی حدیث أبي رافع و لعله لذلك قال الرمزى: هذا حدیث حسن
صحیح أي لغيره والله أعلم أه. (١٥١/١٢-١٥٢).

قلنا: وليس الأمر كما قال فحديث ابن عباس فيه كذاب ولا يصلح أن يكون شاهدا لحديث أبي رافع كما تقدم البيان والله أعلم.

وحديث ابن سنن بن علي هذا (موضوع) وفيه يحيى بن علاء و مروان بن سالم يضعان الحديث كما ذكر هذا الشيخ الألباني رحمه الله في ((سلسلة الضعيفة)) (٣٢١)، و أورد حديث ابن عباس في الضعيفة تحت رقم (٦١٢١) وهذا هو الذي يقتضيه البحث العلمي الصحيح و يبقى حديث أبي رافع على ضعفه لأنه كما قال الحافظ ابن حجر في التلخيص (١٩٤/٤): ((و مداره على عاصم بن عبيد الله وهو ضعيف)). وقد أورد الإمام الألباني رحمه الله حديث أبي رافع في صحيح سنن الترمذي تحت رقم (١٢٢٤)، و صحيح سنن أبي داود (٤٢٥٨)، و قال حديث حسن. و قال في الإرواء (٤٠١/٤): هذا حديث حسن إن شاء الله.

وقال الشيخ الألباني رحمه الله في ((سلسلة الضعيفة)) (٤٩٣/١) مضعفا هذا الحديث: ((قد روى الترمذي بسند ضعيف عن أبي رافع قال: رأيت رسول الله ﷺ أذن في أذن الحسين بن علي حين ولدته فاطمة بالصلاة)).

وقال الترمذي: حديث صحيح ((والعمل عليه)) ٥.١، ثم قال الشيخ الألباني رحمه الله: ((يمكن تقوية حديث أبي رافع بحديث ابن عباس {ثم ذكره} أخرجه البيهقي في الشعب.

قلت_ أي الشيخ الألباني_ رحمه الله: ((فلعل إسناده هذا خير من إسناده حديث الحسن (والصواب الحسين) بحيث يصلح أن يكون شاهداً لحديث أبي رافع والله أعلم. فإن كان كذلك فهو شاهد للتأذين فإنه الذي ورد في حديث أبي رافع وأما الإقامة فهي غريبة والله أعلم)).

ثم قال الشيخ الألباني_ رحمه الله_ في ((الإرواء)) (٤٠١/٤): قلت وقد روى الحديث عن ابن عباس أيضاً بسند ضعيف أورده كشاهد لهذا الحديث عند الكلام على الحديث الآتي بعده في ((سلسلة الأحاديث الضعيفة)) رقم (٣٢١) و رجوت هناك أن يكون شاهداً لهذا والله أعلم.

ثم قال الشيخ_ رحمه الله_ في الضعيفة: (طبع مكتبة المعارف) (٤٩٤/١) رقم: (٣٢١) ((و أقول الآن وقد طبع الشعب إنه لا يصلح شاهداً لأن فيه كذاً و متروكاً فعجبت من البيهقي ثم من ابن القيم (وكذلك شيخه ابن تيمية) كيف اقتصروا على تضعيفه، حتى كدت أن أجزم بصلاحيته للإستشهاد فرأيت من الواجب التنبيه على ذلك و تخريجه فيما يأتي (٦١٢١)) هـ.أ.

به‌شی سی'یه‌م:

نه‌و کارانه‌ی که پێویسته‌ پۆزی ده‌وته‌م جی' به‌جی' بکری‌ت

♣ گوێزه‌بانە (النسیکه أو العقیقة).

♣ تاشینی سه‌ری مندالی له‌دایک بوو.

♣ ناوانانی.

♣ خه‌ته‌نه‌کردنی.

گوڙه بانه (النفسیکه او العقیقه)

ووشه ی گوڙه بانه له چی یه وه هاتووه ؟

(العقیقه) به و شیوه ی که فه تحیه ک له سهر پیتی (ع) دایه ، ده گه پښته وه بۆ ئه و ئاژه له ی که سهرده بریت بۆ مندالی تازه له دایک بوو .

له گه ل نه وه ی که جیاوازی هیه ده رباره ی بنچینه و بنه مای نه م ووشه یه ، (أبو عبید و الأصمعی) ووتویانه : نه صلی ئه و ووشه یه بریتیه له و قره ی که له سهری مندالی تازه له دایک بوودا پوواوه کاتی که له ناو سکی دایکیدا بووه ، وه (زه مه خشه ری) یش و که سانی تر له نه هلی عیلم نه م بۆچونه یان به لاره په سنده .

هه روه ها هه ندیکي تر ده لښ : ناوی (حه وتم) به و ئاژه له ده لښ که سهرده بریت بۆ ئه و منداله له وکاته دا ، له بهر نه وه ی له کاتی سه ربړینه که دا قری ده تاشری .

وه ئیمام نه حمده په حمه تی خوا ی لیبیت ده فه رموویت : ((نه م ووشه یه وه رگیراوه له دوولت کردن و برین ، (ابن

عبدالبر) و کۆمەڵێک هەمان بۆچونیان هەیە، خطابي ده‌فه‌رموویت: (گوڭزەبانە) ناوی ئەو ئازەڵە یە کە سەر دەبەریت لە پای ئەو مندالە ی کە تازە لە دایک بوو، وە بۆیە دەوتریت: (عقیقة) لە بەر ئەوەی شوینی دیاری کراوە ملی ئەو ئازەڵە لێ دەکریتە وە و دەبەریت.

(ابن فارس) ده‌فه‌رموویت: ((ئەو حەیانە ی کە سەر دەبەریت و قژی ئەو ساوا یە کە دە تاشریت بە هەردووکیان دەوتریت (گوڭزەبانە)، هەندیکێ تر دەڵین: گوڭزەبانە بەو شوینە دەوتریت کە وولاخە کە ی تیدا سەر دەبەریت.

حافظ ابن حجر ده‌فه‌رموویت: ((دەربارە ی ئەوە ی کە بەو ئازەڵە دەڵێن گوڭزەبانە (عطاء) لە (ئەبن عەبباسە) وە بە مەرفوعی هیناویەتی: ((بۆ کوپ دوو گوڭزەبانە، بۆ کچ یە ک گوڭزەبانە)^{۱۷}.

^{۱۷} أخرجه الزار، وقال لا نعلم بهذا اللفظ إلا بهذا الإسناد أ. ه. وقد ذكره لبيهقي في السنن الكبرى (۳۰۱/۹) و وقع في عدة أحاديث: ((عن الغلام شاتان و

هه روه ها (العق) له زمانه واني دا: به ماناي بڙين و
 پچراندن (قطع) ڏيٽ، هه روه ڪ ده وترٽ ڊه ربارهي ٺه
 ڪه سهي ڪه په يوه ندي ڊه بڙيٽ له گه ل ڊايڪ و باوڪي دا (العاق
 لواليديه) (أي قطع صلتها).

وه (الجوهري) ڊه فهرمويٽ: (عق عن ولده يعق عقا):
 ڊه وترٽ گوڙه بانهي بڙ مندالهي ڪرد ڪاتيڪ ٺاڙه ل
 سه رڊه بڙيٽ له حه و ته م پڙڙدا.

وه ٺه م ناو ه ش واته (گوڙه بانه) هه موو سه رڙينڪ
 ناگريته وه، ته نها ٺه وه نه بيٽ ڪه له دواي له ڊايڪ بووني ساوا
 سه رڊه بڙيٽ، وه ٺه مه بڙچوني زاناي ڪوچ ڪردو (شيخ
 محمد بن صالح العثيمين) ه په حمه تي خواي لي بيٽ.

ڪه واته (گوڙه بانه) له شه رعدا: به و ٺاڙه له ڊه وترٽ ڪه
 بڙ ساواي له ڊايڪ بوو سه رڊه بڙيٽ وه ڪو سو پاس و ستايشيڪ

بو خوای گه وره به مه به ست و نیازی عیبادت و مه رجی
تایهت^{۱۸}.

واجبیتی گوئزهبانه (وجوب العقیقه)

گوئزهبانه زۆربه ی زۆری زانایان فه توایان داوه به وه ی که
حوکمی نه و کاره هاتوه و جیگیر بووه له شه رعدا و
دروستی تی نه و کاره هیچ گومانیک ی تیدا نیه، له وانه (ئیین
عه بباس و ئیین عومه ر و عائیشه و شاره زایانی تابعین و
پیشه و زانایانی شاران (پهزا و پهحمه تی خویان لی بیت)،
وه کۆمه لێک فه رمووده له و باره یه وه هاتووه له وانه:

۱. قال علیه الصلاة والسلام: ((مع الغلام عقیقه، فأهريقوا
عنه دما و أمیطوا عنه الأذى))^{۱۹}.

^{۱۸} بهوانه: العین لا: ۶۲، قاموس المحیط لا: ۶۱۶ مادة (عقت)، المنجد فی اللغة
لا: ۵۱۷ مادة (عق)، فتح الباری جزء: ۹، لا: ۷۲۶.

^{۱۹} صحیح: أخرجه البخاری (۵۴۷۲/۹ _ فتح)، و أبوداود (۲۸۳۹)، و الرمذی
(۱۵۱۵)، و ابن ماجه (۲۸۱/۲)، و النسائی (۱۶۴/۷)، و الدارمی (۸۱/۲)، و
أحمد (۱۸/۴ _ ۲۱۴ _ ۲۱۵) و غیرهم.

واته : هه موومندالێك كه له دایك ده بیئت گوئزهبانه ی خوی له
كه لدايه ، جا خوینی بۆ برپژن (به سه ربړینی سه یوان) وه
نازار و ناپه سه تی لی دوور بخه نه وه .

٢. هه روه ها فه رموده كه ی (سه موره) كه پیغه مبه ری
خوا (ﷺ) ده فه رموویت: ((كل غلام رهین
بعقيقته... الحديث))^{٢٠}. واته : هه موومندالێك كه له دایك
ده بیئت بارمه ته یه هه تا نه و گوئزهبانه ی بۆ نه كریت.

٣. وه فه رموده كه ی (السيدة عائشة) (رضي الله عنها) كه
ده فه رموویت: ((پیغه مبه ری خوا (ﷺ) فه رمانی پی کردوین
كه وا گوئزهبانه بكه ین بۆ مندالی كور دوو شهك و بۆ مندالی
كه شهكێك))^{٢١}.

²⁰ رواه أبو داود (٢٨٣٨/٣)، والرمذی (١٥٢٢/١٠١٤)، والنسائي (٤٢٢٠/١٦٦/٨)، وابن ماجه (٣١٦٥/١٠٥٦/٢)، و أحمد (٨٧٥/٨)، وصححه شيخنا الألباني رحمه الله في ((الإرواء)) (١١٦٥)، و في ((صحيح ابن ماجه)) (٢٥٦٣).

²¹ رواه الرمذی (١٥٤٩/٣٥/٣)، وابن ماجه (٣١٦٣/١٠٥٦/٢)، و صححه شيخنا في ((الإرواء)) (١١٦٦)، و في ((صحيح ابن ماجه)) (٢٥٦٢).

بۆچوونی زانایان

ئیمامی شافعی دەفەرموویت: دوو کەس لە بابەتی گوێزەبانه دا پۆچوون یەکیکیان دەلێت: ئەو کارە بیدعەیە، وە ئەوەی تریان دەلێت: واجبه.

ئەو کەسە کە ئیمامی شافعی باسی دەکات بەوەی کە دەلێت واجبه مەبەستی پێی ئیمام (اللیث بن سعد)ە، لەگەڵ ئەوەی کە تەنها ئەم پێشەوا بەپێزە و نافەرموویت بەتەنها بەلکو (حسن و داود)یش دەفەرموون واجبه، وە ئەو کەسە کە دەلێت بیدعەیە، مەبەستی پێی ئیمام ئەبو حەنیفە، (ابن منذر) دەلێت: هاوەلانی ئەبو حەنیفە کە بە ئەهلی پەننی ناسراوون ئینکاری ئەو دەکەن کە گوێزەبانه سوننەت بێت، بەم بۆچونەشیان پێچەوانەی ئەو هەموو فەرموودە پاست و دروستەن کە باس کراوە.

وە بەلگەی ئیمام ئەبو حەنیفە و هاوەلانی ئەو فەرموودە پێغمەبەرە (ﷺ) کە پرسبیری لی کرا دەربارەی گوێزەبانه بە لەفزی (العقیقة) ئەویش فەرمووی: ((لا یحب الله

العقوق)) كانه كره الاسم _ و قال: ((من ولد له ولد فاحب
ان ينسك عنه فلينسك، عن الغلام شاتان مكافتان وعن
الجارية شاة))^{٢٢}.

واته: خواى گه‌وره شه‌واوه‌ی پى‌خوش نيه (چونكه وه‌ك
ووتمان ووشه‌ی (العقيقه) له (عَقُّ) وه‌ه‌اتووه كه به مانای
نازار و ناپه‌ه‌تى دیت) ئنجا فه‌رمووی: ((هه‌ر كه‌سیك له
ئیه منداڵیان بوو وه‌ وویستی هه‌یوانی بۆ سه‌ربه‌پریت شه‌وا
بۆ منداڵی كور دوو مه‌پ كه له‌یه‌كه‌وه نزیك بن وه‌ بۆ منداڵی
كه‌چ یه‌ك مه‌پ.

به‌لام شه‌م فه‌رمووده‌یه به‌ هه‌چ شه‌یه‌یه‌ك نابیتته به‌لگه
بۆیان و هه‌چ كاریگه‌ری یه‌كی نیه له‌ گۆرینی حوكمی
گوئزهبانه.

²² حسن: رواه مالك (٢١٨٣/٢)، و ابوداود (٢٨٤٢)، و
النسائي (٧٥/٣ الكبری)، و البيهقي (٣٠٠/٩)، و الحاكم (٢٣٨/٤)، و غيرهم و
حسنه الإمام الألباني رحمه الله _ في ((الإرواء)) (٣٩٢/٤).

حافظ ابن حجر ده فهرموویت: ((ئهم فهرمووده یه ته نها
 نه وه ی لی وهرده گیری که باشر وایه له باتی نه وه ی بوتری
 (عقیقه) بوتری (نسیکه)، ههروه ها (ابن أبی الدم) پیوایه تی
 کردوو له هه ندیک له هاوه لانه وه که فهرموویانه باشر وایه
 بوتری (نسیکه) ههروه ک چون باشر وایه بوتری (العشاء) له
 جیاتی (عتمه).

وه ئیبن قهیم په حمه تی خوی لیبت ده فهرمویت:
 ((وه نه و ته یه ی پیغه مبه ر (ﷺ) که ده فهرمویت: ((عه قیقه م
 پی خوش نیه))، نه وه ته نها ناگادار کردنه وه یه له سه ر خرابی
 نه و ناوانه ی که دل لی پاده کات و پی خوش نیه، وه
 پیغه مبه ری خوا (ﷺ) زور دل ته نگ ده بو به و شتانه، هه تا
 نه وه ی که هه مو ناویکی ناخوشی ده گوپی به خوش، وه
 وازی ده هیئا له و شوینانه ی که ناوه کانیان ناخوش بو وه
 تییدا دانه ده نیشت، وه تیغه ده په پی به نیوان دو شاخ که

ناوه کانیان ناخۆش بوایه، وه ههزی به ناوی خۆش و تیروانینی باش بو))^{۲۳}.

ههروهها (محمد بن حسن) دهلیت: گوئزدهبانه
حوکه که ی له شهردا نه ماوه و نه سخ بووه ته وه به به لگی
فهرمووده ی: ((لسخ الاضحی کل ذبح))^{۲۴}.

واته: قوربانی کردن هه موو سه ربینه کانی تری لابر دوو
نه بهیشت، به لام ئه م فهرمووده یه لاوازه ههروهک (حافظ ابن
حجر) ده فهرموویت^{۲۵}.

ههروهها نه بی رافیع بۆمان ده گێرپته وه که: ((لما ولدت
فاطمة حسنا قالت: یا رسول الله ألا أعق عن ابني بدم؟ قال: لا

²³ تحفة المودود لابن القيم_ رحمه الله_ ص: (۹۰).

²⁴ أخرجه الدارقطني من حديث علي و في مسنده ضعف.

²⁵ (فتح الباري، جزء ۹، لا: ۷۲۸).

ولكن احلني رأسه و تصدقي بزنة شعره فضة، ففعلت، فلما ولدت حسينا فعلت مثل ذلك))^{2٦}.

واته: ((كاتيك كه (فاطمة) _خوالی پازى بیت_حه‌سه‌نى بوو، ووتی: ئەى پیغه‌مبه‌رى خوا (ﷺ) ئەتوانم گوئزهبانه بوو ئەم کوپه‌م بکه‌م و حه‌یوانى بوو سه‌ربېرم؟ فه‌رمووی: نه‌خیر، به‌لام سه‌رى بوو بتاشه و به‌قه‌د کیشی قره‌که‌ی زیو بکړه و بیده به‌ هه‌ژاران، (فاطمة) ده‌فه‌رموویت: منیش هه‌ر به‌و جوړه‌م کرد، وه‌ کاتیک كه‌ حوسه‌ینیشم بوو هه‌ره‌مان شتم بوکرد.

به‌هه‌مان شیوه‌ ئەم پووداوه‌ش نابیته‌ به‌لگه‌ بوو ئەوانه‌ی كه‌ ده‌لین گوئزهبانه‌ سوننه‌ته‌.

حافظ ابن حجر له (فتح الباري، جزء ٩، لا: ٧٣٧) دا ده‌فه‌رموویت: ((ماموستاکه‌م له‌ شه‌رحی (سنن الترمذی) دا

^{2٦} حسن: أخرجه ابن أبي شيبة (٤٨٨)، و أحمد (٣٩٠٦-٣٩٢)، والبيهقي في (الكبرى) (٢٩٩٩)، والطبراني في (الكبرى) (٩١٧-٩١٨-٢٥٧٦-٢٥٧٧)، انظر الصحيحة (٤٥٧/٣) وقد حسنه الإمام الألباني رحمه الله.

ده فەرموویت: تەفسیری ئەم فەرموودە یە بەو دەکریت کە
 پیغه مبهري خوا (ﷺ) گوڙه بانه ی بۆ حەسەن و حوسەین
 کردی وە پاشان (فاطمە) داوا ی ئیزنی لی کردووە بۆ ئەو ی
 خۆشی گوڙه بانه یان بۆ بکات، هەربۆیە نە یه یشتوو، منیش
 دەلیم (ابن حجر): له وانه یە هۆی پێگری پیغه مبهري (ﷺ)
 له (فاطمە) بۆ ئە نجامدانی گوڙه بانه بۆ کۆپه کە ی بۆ ئەو
 بگه پێته وە کە ئیمامی علی ئە و کاته هەزار بوو ییت، هەر
 بۆیە پێنووما ی کردوون بۆ جۆریک له خیر و صەدە قە کە له
 حە یوان سەر بپین ئاسان تر بوو، وە پیغه مبهري (ﷺ) خۆی
 پاش ماو هە ک دەسه لاتی هە بوو ییت و گوڙه بانه ی بۆ کرد بن.
 هەروە ها فەرموودە یە ک هە یە کە: ((کان یۆتی بالصبيان
 لیکرک علیهم و یحکهم))^{٢٧}

²⁷ رواه مسلم (٢١٤٧ - نوي)، وأبو داود (٥١٠٦)، وأبو عوانه (٢٠٢١)، و
 أحمد (٢١٢٦)، والبخاري (٢٧٢١١).

واته: کاتێک که مندالیاڻ له دایک بپوویه ده‌یان هینا بۆ پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌ویش دۆعای خیری بۆ ده‌کردو مه‌لاشووی شیرین ده‌کرد.

به‌هه‌مان شیوه ئه‌م فهرمووده‌یه‌ش به‌لگه‌ نیه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که گوێزه‌بانه سوننه‌ته، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌م فهرمووده‌یه به‌لگه‌ی تیدا نیه که ئه‌و مندالانه گوێزه‌بانه‌یان بۆ نه‌کراوه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی باسی نه‌کردوه، وه قاعیده‌یه‌کیش هه‌یه ده‌لێت: ((نه‌بوونی زانیاری ده‌رباره‌ی شتێک مانای ئه‌وه ناگه‌یه‌نی که ئه‌و شته نیه)). هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) واجب نیه له‌سه‌ری گوێزه‌بانه بۆ ئه‌و مندالانه بکات به‌لکو واجبه که‌س و کاری منداله‌که بۆی بکه‌ن، خو ئاشکرایه که پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سه‌ری هیچ مندالێکی نه‌تاشیوه ئه‌کرێ بلێن سه‌رتاشینی مندال دروست نیه یان نه‌هاتوه.

که‌واته پوون بوویه‌وه که ئه‌نجامدانی گوێزه‌بانه واجبه و ده‌بێت که‌س و کاری ئه‌و منداله پێی هه‌ستن، ئه‌گه‌ر توانایان هه‌بوو، وه پێشینه‌ی ئه‌م ئوممه‌ته به‌رده‌وام هه‌ستان به‌

جی به جی کردنی ئه م حوکمه شه رعیی به و په یوه ست بوون پیوهی، ئه وه تا (یحیی الأنصاری) ده فه رموویت: ((گه شتم به زۆریک له پیشین و ژیا م له ناویاندا، هه رگیز وازیان له نه جامدانی گوێزه بانه نه ده هینا و هه یوانیان بۆ مندالی کوپ و کچیان سه رده بپی)).

وه (ابن منذر) ده فه رموویت: ((زانایان بۆچونیان جیاوازه ده رباره ی واجبیستی گوێزه بانه، هه ندیکیان ده فه رمون: گوێزه بانه واجبه، چونکه پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رمانی پیکردوه، وه فه رمانه که شی واته فه رزه.

وه هه سه نه ی به صـری_ په حمه تی خوای لیبت_ ده رباره ی پیاویک که گوێزه بانه ی بۆ نه کرابیت ده فه رموویت: ((خۆی بۆخۆی ده کات)).

وه (ابن الزناد) ده فه رموویت: ((گوێزه بانه کاریکه له کاره کانی موسولمانان، ئه و موسولمانانه ی که پێیان ناخۆش بو که وازی لیبهین)).

وه ئیمامی مالیک ده‌فه‌رمووت: ((هي سنة واجبة))، واته: گوێزه‌بانه کاری پێغه‌مبه‌ری خوايه (ﷺ) و واجبه.

ئێین قه‌یم_په‌حمه‌تی خوای لیبیت_ده‌فه‌رمووت: ((سوننه‌تی واجب له‌لای هاوه‌لانی مالیک ئه‌وه‌یه که پێی ده‌وتری سوننه‌تی موئه‌که‌ده، وه‌ه‌زیان به‌وازیله‌ینانی نه‌کردوه، هه‌ربۆیه‌ ناوی ده‌نێن واجب واته‌ سونه‌ته‌ واجبه‌کان، هه‌ربۆیه‌ ده‌لێن: خوشۆردنی جومعه‌ سوننه‌تیکی واجبه، وه‌ قوربانی کردن سوننه‌تیکی واجبه، وه‌ گوێزه‌بانه‌ سوننه‌تیکی واجبه))^{٢٨}.

وه‌ ده‌رباره‌ی ئیمام ئه‌حمه‌د_په‌حمه‌تی خوای لیبیت_له‌ بابه‌تی گوێزه‌بانه‌دا دو‌په‌وايه‌تی لیوه‌ کراوه‌ له‌سه‌ر واجب بونی، هه‌روه‌ک هاوه‌لانی لیانه‌وه‌ گیراوه‌ته‌وه‌، به‌لام ده‌قیکی پون و ئاشکرا نیه‌ لیوه‌ی له‌سه‌ر واجب بونی.

²⁸ تحفة المودود لابن القيم، ص: (١٠١).

ژماره ی نه و جه یوانه ی بۆ کوپ و کج سه رده بریت

نه وه ی که له فه رمووده کاندایا تووه بریتی یه له

سه برپینی دوو ئازهل بۆ کوپ وه یه ک دانه بۆ کج.

۱. عن یوسف بن ماهرک أنهم دخلوا علی حفصة بنت

عبدالرحمن فسألوها عن العقیقة؟ فأخبرتهم أن عائشة أخبرتها

أن رسول الله (ﷺ): ((أمرهم عن الغلام شاتان مکافتان و عن

الجارية شاة))^{۲۹}.

واته: پرسیاریان کرد له (حه فحه) _ خوا لیتی پازی

بیّت _ ده رباره ی گوئزهبانه؟ نه ویش پیی پاگه یاندن که

عائیشه _ خوالیتی پازی بیّت _ هه والی داوه تی که پیغه مبه ری

خوا (ﷺ): ((فه رمانی پی کردووین که بۆ کوپ دوو مه پی

هاوچه شن و بۆ کچیش یه ک مه پ سه ربپن)).

²⁹ صحیح: أخرجه الرمذی (۱۵۱۳)، و ابن ماجه (۳۱۶۳)، و البیهقی (۳۰۱۱۹)

و غیرهم، و صححه شیخنا الألبانی لی ((الإرواء)) (۱۱۶۶).

۲. عن أم الكرز قالت سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: ((عن الغلام شاتان و عن الجارية شاة لا يضرکم ذکرانا کن أم إنالا))^{۳۰}.

واته: گویم له پیغه مبری خوا بوو (ﷺ) دهیفرموو: ((بو مندالی کور دوو مبری هاوچشن وه بو مندالی کچ یه ک مېر وه نه و نازده لای که سهری ده بېن نیر بیت یاخود می بیت ناساییه و هیچی تیدا نیه)).

هه روه ها پیغه مبر (ﷺ) له فه رموده یه کدا ده فه رموویت: ((فأهريقوا عنه دما)) له م پړوايه ته دا به شیوه یه کی نادیار ده فه رموویت خوینیکی بو بېژن، به لام له چه ند فه رموده یه کی تر دا نه و خوین پشته دیاری کراوه و پوون کراوه ته وه، به نمونه ش نه و فه رمودانه ی که پیشتی باسما ن کرد.

³⁰ صحیح: أخرجه أبو داود (۲۸۳۴_۴۸۳۵)، و الرمذی (۱۵۱۶)، و النسائي في ((الکبری)) (۷۶/۳)، وابن ماجه (۳۱۶۲)، والبيهقي (۳۰۰/۹_۳۰۱)، وصححه شيخنا الالباني رحمه الله في ((الإرواء)) (۴/۳۹۰_۳۹۱)، و غیرهم .

هه روه ها پیغه مبه ری خوا (ﷺ) له پریوایه تیکی تردا ده فه رموویت: ((مع الغلام عقیقه))، واته: هه موو مندالیک گوێزه بانه ی خوێ له گه لدایه، هه ردوو پیشه وا (حه سه ن و قه تاده) تیگه یشتنیان بو ئه م پریوایه ته وه هایه که ته نها مندالی کوپ گوێزه بانه ی بو ده کریت و گوێزه بانه بو مندالی کهچ نا کریت، به لام بوچونی تیکرای زانیان پیچه وانه ی ئه و بوچونه یانه و ده فه رموون: گوێزه بانه بو کچیش ده کریت، وه به لگه شیان ئه و هه موو فه رموده پوون و ئاشکرایانه یه که باسی گوێزه بانه ده کات بو کهچ.

ئه به وه ره یه به مه رفوعی ئه م فه رموده یه مان بو ده گێریت وه له پیغه مبه ری خوا وه (ﷺ): ((إن اليهود تعق عن الغلام كبشا ولا تعق عن الجارية فعقوا عن الغلام شاتان مكافتان و عن الجارية شاة))^{۳۱}.

³¹ أخرجه البيهقي (۳۰۱/۹-۳۰۲) عن أبي حفص سالم بن غنيم عن أبيه عن عبد الرحمن الأعرج عن أبي هريرة مرفوعا وقال شيخنا الألباني رحمه الله في ((الإرواء)) (۳۹۳/۴) وسالم هذا وأبو لهزم لم أر من ذكرهما، ثم قال: والحديث في

واته: جوله که گوڙه بانه بۆ منداليان ده کهن به سه ربړینی به رانيك نه گهر کوږ بوو به لام گوڙه بانه بۆ کچ ناکه، نه مجا فه رموی: ئیوه ش (واته موسولمانان) گوڙه بانه بکهن بۆ کوږ دوو به رانی هاوچه شن وه بۆ کچ به رانيك.

وه نه م فه رمودانه به لگه ن بۆ کوډهنگی زانایان که ده فه رموون دوو چه یوان بۆ کوږ وه یه که چه یوان بۆ کچ. ده بینین کاتيک پیغه مبهري (ﷺ) زانی که جوله که ته نها چه وتم بۆ کوږ ده کهن وه بۆ کچی ناکه ن وه کو موخاله فه یه که بۆ جوله که فه رمانی دا له بری ناژه لیک بۆ کوږ دوو ناژه ل سه ربړن وه بۆ کچ چه یوانیک چونکه جوله که چه یوانیان بۆ کچ سه رنه ده بری نه مه ش گرنگی و بایه خی ئاینی ئیسلام ده رده خات به رامبه ر به ئافره تان، که چی که سانی دل نه خو ش ده یانه ویت تانه و ته شه ر له ئاینی ئیسلام بده ن

((المجم)) (۵۸/۴) بنحوه، وقال: رواه البزار (۱۲۳۳/۷۲\۲ - کشف) من رواية

أبي حفص الشاعر عن أبيه، ولم أجد من ترجمهما.

به وهی که مافی ئافره تانی پیشیل کردوه، به لام له راستیدا جوله که و شوین که وتوانی جوله که مافی ئافره تانیان پیشیل کردوه و ئافره تانیان کردوه به یارییه که به دهستی خویانه وه و ده یانه ویت به نیازی پیس و گلاویان بیان که ن به میوه ی سه رمیز و ئاره زو و شه هوه تیان به وان پرپکه نه وه .

به لام ئیمامی مالیک ده فهرمویت بۆ هه ردوکیان وه کو یه ک، واته هه ریه که یان هه یوانیک، وه به لگه شی ئه و فهرموده یه یه که ده لیت: ((أَنَّ النَّبِيَّ عَقَى عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ كَبْشًا كَبْشًا))^{۳۲}.

واته: پيغه مبهري خوا(ﷺ) بۆ هه سه ن و حوسینی کچه زای، یه کی به رانیکی بۆ سه ربپین، وه ئه مه ش نابیته به لگه چونکه له پیاویه تیکی تر دا که (عکرمه) له (ابن عباس)

³² صحیح: أخرجه أبو داود (۲۸۴۱)، و ابن الجارود (۹۱۱، ۹۱۲)، و الطبرانی في الكبير (۲۵۶۷ و ۱۱۸۵۶)، و الطحاوي في مشكل الآثار (۱۰۳۹)، و غيرهم، وقال شيخنا الألباني رحمه الله في ((الإرواء)) (۳۷۹/۴) وهذا إسناد صحيح على شرط البخاري.

پێوایه‌تی کردووه ده‌فه‌رموویت: ((کبشین کبشین))، واته دووبه‌ران^{۳۳}.

هه‌روه‌ها چه‌ند فه‌رموده‌یه‌کی ترممان هه‌یه که باسی نه‌وه ده‌که‌ن که پیغه‌مبه‌ری خودا (ﷺ) دو ئاژه‌لی بو هه‌ریه‌کیکیان کردووه به‌ گوێزه‌بانه.

وه شیخ ئه‌لبانی په‌حمه‌تی خوای لیبیت_ ده‌فه‌رموویت: ((خوینه‌ری به‌پێژتی بی نی نه‌وه ده‌کات که پێوایه‌ته‌کان جیاوازن ده‌رباره‌ی ژماره‌ی ئه‌و ئاژه‌لانه‌ی که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کردونی به‌ گوێزه‌بانه بو حه‌سه‌ن و حوسین_ په‌زای خوایان لیبیت_ له هه‌ندیکیاندا هاتوه که یه‌ک به‌رانی کردووه به‌ گوێزه‌بانه بو هه‌ریه‌کیکیان، وه له‌ پێوایه‌تی تردا هاتوه که دوو به‌رانی کردووه به‌ گوێزه‌بانه، وه من وای

³³ أخرجه النسائي (١٩٨/٢)، والطبراني في ((الکبیر)) (٢/١٣٧/٣) دون الزيادة، وقال شيخنا الألباني رحمه الله في ((الإرواء)) وإسنادهما صحيح، إسناد الأول على شرط البخاري.

ده بينم که نه مه ی دوه م ده بېټ وهر بگرين و وه پشتي پي
ببه ستين، نه ویش له بهر دو هو:

یه که م: نه و پړوايه تانه ی که باسی دو ئاژهل ده که ن
زیاده یه کی له خو گرتوه به سهر نه و پړوايه تانه ی پیشوتر، وه
زیاده ی که سی متمانه دار قه بوله، به تاییه ت که نه و پړوايه تانه
له چن پڼگه یه کی جیاوازه وه هاتون.

دوه م: پړوايه تی دو ئاژهل هاوتایه له که ل نه و فهرمودانه ی
تر که له باسی گوڙه بانه دا هاتون وه بریتین له قه ولی
پیغه مبه ر خوی (ﷺ)، که پیویستی کردوه دو ئاژهل بو
مندالی کور سهر بېرېټ^{۳۴}.

که واته نه گهر مړوف نه یتوانی له مه پڼک زیاتر بکرېټ یان
ده سستی نه که وت، نه واهر دروسته و گوڙه بانه ی پي
ده کرېټ، به لام نه گهر که سیڅ خوی گه وره مال و سامانی
دابوویه و توانای هه بو نه و دوو حه یوانه که چاکتره و

³⁴ ((ارواء الغلیل)) لشیخنا الألبانی_رحمه الله_ (۴/۳۸۴).

باشتره و ئه‌وه‌ش سوننه‌ته وه ئه‌مه بۆ چوونی زانای پایه به‌رز (محمد بن صالح العثیمین) یشه په‌حمه‌تی خوای لیبت.

ئایا بۆ گوێزه‌بانه بیجگه له مه‌رو بزن ئاژه‌لی تریش

ده‌بیته؟

زانایان بۆچونیان جیاوازه: که ئایا جگه له مه‌رو بزن ئاژه‌لی تر دروسته بکریته به گوێزه‌بانه؟

(ابن منذر) ده‌فه‌رمویت: بۆچونی زانیان جیاوازه ده‌رباره‌ی گوێزه‌بانه‌کردن به ئاژه‌لی تر واته جگه له مه‌رو بزن، وه پیاویه‌تمان کردوه له ئه‌نه‌سی کوپی مالیکه‌وه: که به وستر گوێزه‌بانه‌ی کردوه بۆ منداڵه‌که‌ی.

هه‌روه‌ها له ئه‌بی به‌که‌روه پیاویه‌ت هاتوه: که بۆ عبدالرحمنی کوپی وسترى سه‌رپیره‌وه، وه زۆریک له خه‌لکی به‌صره‌ی بانگ کردوه و لییان خواردوه.

هه‌ر (ابن منذر) ده‌فه‌رمویت: له‌وانه‌یه به‌لگه‌ی ئه‌وانه‌ی که ده‌لێن گوێزه‌بانه به وستر و مانگا دروسته، ئه‌و فه‌رموده‌یه‌ی پیغه‌مبه‌ر بیته (ﷺ) که ده‌فه‌رمویت: ((منداڵ گوێزه‌بانه‌ی

خۆی لە گەڵدایە، خۆی ئێکی لە باتی بپژن))، وە باسی جوړی ئەو خۆینە ی نەکردووە و جیای نەکردووە تەووە لە جوړیکی تر (واتە باسی ئەو ئازە لە ی نەکردووە کە چی بێت)، کە واتە هەر ئازە لێک سەر بپردرێت بۆ ئەو مندالە بە پێی پوکەشی ئەم فەرمودە یە دروستە.

وە پاشان دەلێت: ((وە دەشیئت کە سێک بلێت: ئەم فەرمودە یە (موجملە)، وە ئەو فەرمودە یە ی پێغەمبەر (ﷺ) کە دە فەرمویت: ((بۆ کوڕ دو مەپ، وە بۆ کچ یە ک مەپ))، پونکەرەوێ ئەو فەرمودە یە بێت، وە ئەو ش کە پونترە لە پیشترە تا ئەوێ کە پون نیە^{٣٥}.

بەلام لە فەرمودە کاندای تەنها ناوی مەپ و بزنی و بەران هاتوووە ئەمەش مانای وایە کە تەنها دوو جوړ دەبێت بۆ گوێزەبەنە، وە ئەو ش هەمان بۆچونی (ابن عباس و عائیشە و نیمامی شافعی و احمد و اسحاق و ابی ثور، هەر وەها ابو شیخ الاصبهانی) یە.

³⁵ تحفة المودود لابن القيم، ص: (١٣٦-١٣٧).

ئەبی موله یکه دهفه رموویت: ((نفس لعبدالرحمن بن أبي بكر غلام فقيل لعائشة يا أم المؤمنين عقي عنه جزورا، فقلت: معاذ الله، و لكن ما قال رسول الله: ((شأتان مكافئتان))^{۳۶}.

واته: عبدالرحمنی کوپی ئەبو به کر مندالیکیان بوو، گوڙه بانه یان بۆ کردوو به عائیشه یان_په زای خوای لیبت_ ووت: ئەهی دایکی ئیمانداران ووشتی بۆ کردوو به گوڙه بانه، ئەویش فه رمووی: په نا به خوا ئەهی پیغه مبهری خوا(ﷺ) نه یغه رموو: ((دوو مه پی هاوچه شن)).

کۆمه لیک له زانایان دهفه رموون که پیغه مبهری خوا(ﷺ) دهفه رموویت: ((بۆ مندالی کوپ دوو مه پ، وه بۆ کچ یه ک دانه))، واته: به هیچ شیوه یه ک دروست نییه له غهیری (مه پ و بن) به کار بهیتریت بۆ گوڙه بانه وه ووشتو مانگا له بریان ناکریت به گوڙه بانه.

³⁶ حسن: أخرجه الطحاوي في ((المشکل)) (٤٥٧/١)، و البيهقي (٣٠١/٩)، و إسناده حسن كما قال الإمام الألباني في ((الإرواء)) (٤/٣٩٤).

هه روه ها حافظ ابن حجر ده فهرمويت³⁷: ((به بؤچووني
من ته نها مه پو بزن دروسته، له گه ل³⁷ ته وهى زورځ له زانايان
ده لښ غه يري مه پو بزن دروسته، وهكو ووشتر و مانگا،
به لگه شيان ته و فهرمووده يه كه (ته نه س) به مه رفوعى
ده فهرمويت: ((يعنى عنه من الإبل والبقر والغنم))³⁸، واته:
گوڙه بانه ي بؤ ده كريت له ووشتر و مانگا و مه پو بزن، به لام
ته م فهرمووده يه لاوازه هه روه ك ئيمام ته لباني په حمه تي
خوای ليبيت ده فهرمويت له ((الإرواء)) (4/393) دا.

كاتي سه رپرپني نازه له كه كه يه؟

هه موو ته و فهرموودانه ي كه هاتووه باسى ته وه ده كه ن
كه سه رپرپني حه يوانه كه ده بيت حه و ته م پؤڅ بيت هه روه ك له
فهرمووده كه ي (سه موره)، هه روه ها فهرمووده كه ي (عمرو بن

³⁷ (فتح - 9/ 740).

³⁸ وهو عند الطبراني و أبي الشيخ.

شعیب عن ابیه عن جدّه): ((أمر بتسمیة المولود یوم سابعه و وضع الأذى عنه والعق)).³⁹

واته: پیغه مبهری خوا(ﷺ) فه رمانی کرد به ناوانانی مندال له پۆژی چهوته میدا و تاشینی سهری و گوێزەبانه کردن بۆی.

که واته دروست نیه ئه نجامدانی گوێزەبانه له پیش چهوته م پۆژ، یان دواخستنی چونکه ئه و کاته کاتیکی دیاری کراوه بۆ ئه و عیبادەته.

به لām ئه گهر نهیتوانی له چهوته م پۆژدا، ئه و دروسته له ههر کاتیکی تر دا ئه نجامی بدات به بی ئه وهی تایبهتی بکات به پۆژیکه وه، وه کو چوارده هه م پۆژو بیست و به که م پۆژ، چونکه ئه و فه رمووده یه ی که ده لێت گوايه پیغه مبهری خوا(ﷺ) فه رمووبیتی: ((تذبح لسبع ولأربع عشرة ولإحدى و عشرين)).

³⁹حسن: أخرجه الرملى (٢٨٣٢)، وابن شیه (٥٢/٨)، و حسن الإمام الالبانى رحمه الله فى صحيح سنن الرملى (٣٧١/٢) برقم: (٢٦٩) وهذا لفظ الرملى.

واته: هه وته م پۆژو و چواردهیه م پۆژو و بیست و یه که م پۆژ دروسته سه ربړینی هه یوانه که، چونکه نه م فه رمووده یه لاوازه و نابیتته به لکه⁴⁰.

وه ده رباره ی حکمه تی سه ربړینی منداڵ له هه وته م پۆژدا یه بن قه یم په حمه تی خوای لیبیت ده فه رمویت: ((حیکمه ت تیدا خواش زاناته ره نه وه یه که منداڵ کاتیک له دایک ده بیت مانه وه ی له نیتوان له ش ساغی و نه خۆش که وتنی و مردنی ناجیگیره، وه نازانریت که ئایا له وانه ده بیت که ده ژنی یان نا؟ هه تا ماوه یه ک دیت به سه ر له دایک بونیدا که به هۆیه وه بتوانریت شایه تی بو بدریت له سه ر ساغی لاشه ی و ته ندروستی جهسته ی، وه بوتریت که

⁴⁰ضعیف: وهو من حديث بريدة الأسلمي، أخرجه الحسين بن يحيى بن عياش أبو عبدالله القطان في ((حديثه)) (من ١/٥٩) وعنه البيهقي في ((السنن)) (٩/ ٣٠٣) والطبراني في ((المعجم الصغير)) (ص: ١٤٩)، و ((الأوسط)) (١/ ١٣٤) من طريق إسماعيل ابن مسلم عن قتادة عن عبدالله بن بريدة عن أبيه به، وله طريق آخر من حديث السيدة عائشة أخرجه الحاكم (٤/ ٢٣٨-٢٣٩). فالحديث ضعيف الإسناد كما قال الإمام الألباني رحمه الله في ((الارواء)) (٤/ ٣٩٥).

ئومیدی ژبانی لیدہ کریت، وه خوی پەرہردگار ئه و ماوہ یه ی به حوت پوژ دیاری کردوه، چۆنکه ههفته به تیپه پ بونی پوژ دروست ده بیټ، وه سالیش به تیپه پ بونی مانگ.

وه ئه م حوت پوژ ههش ئه و ماوہ یه یه که خوی گه و ره بریاریدا که ئاسمان و زهوی تیدا دروست بکات،... وه پوژی ته و او بونی دروست کراوه کانی کرده ئه و پوژ هه وه، وه پوژی کۆبونه وه ی دروست کراوه کانه و جه ژن ئیماندارانه، تیدا کۆده بنه وه بۆ په رستنی و یاد کردنی، و باس کردنی، هه مد کردنی،... وه باس کردنی ئه و شتانه ی له کۆتای ههفته دا پویداوه له سه ره تای دروست بونی دنیا، وه ئه وهش که پوو ده دات تیدا له پوژی گه رانه وه دا، هه روه ها حه وته م پوژ ئه و پوژ هه یه که خوی پەرہردگار له سه رو هه رشه که یه وه به رزبویه وه، وه ئه و پوژ هه یه که خوی گه و ره باوکمان ئاده می تیا دروست کرد، وه ئه و پوژ هه یه که تیدا جیگیر بو له ناو به هه شتا، وه هه ر له و پوژ هه شدا ده ری کرد له ناو به هه شت، وه هه ر له و پوژ هه شدا دنیا کۆتای پی دیت، وه قیامهت

هه‌ڵده‌سیٓت، وه‌ هه‌ر له‌و پۆژه‌دا خودا موسا و گه‌له‌که‌ی پزگار کرد، وه‌ هه‌ر له‌و پۆژه‌دا خودا دیت و لیپرسینه‌وه‌ له‌ بende‌کانی ده‌کات، وه‌ له‌و پۆژه‌دا خه‌لکی به‌هه‌شت ده‌چنه‌ ناویه‌وه‌، وه‌ خه‌لکی دۆزه‌خ ده‌چنه‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌^{٤١}.

به‌مه‌رج نه‌گیراوه‌ ئه‌و که‌سه‌ی که‌ گوێزه‌بانه‌که‌ ده‌کات

حه‌یوانه‌که‌ به‌ده‌ستی خۆی سه‌ربریت

پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: (یذبح)، ئه‌م کرداره‌ که‌ سه‌ربرینه‌ بکه‌ر نادیاره‌، ئه‌مه‌ش ئه‌وه‌ی لیوه‌رده‌گیرئ که‌ مه‌رج نیه‌ ئه‌و که‌سه‌ی که‌ حه‌یوانه‌که‌ سه‌رده‌بریت ده‌بیٓت خاوه‌ن گوێزه‌بانه‌که‌ بیٓت به‌لکو ده‌گونجئ که‌سیکی تری شاره‌زا سه‌ری به‌بریت.

کئ ده‌بیٓت هه‌ستیٓت به‌ ئه‌ نه‌جامدانی گوێزه‌بانه‌؟

گوێزه‌بانه‌ سوننه‌ت وایه‌ باوک پئی هه‌ستیٓت، به‌لام ئه‌گه‌ر باوکی نه‌مابوو ئایا خزمه‌ نزیکه‌کانی بۆی ده‌که‌ن یاخود دایکی؟ لیڤه‌دا ده‌لٓین ئه‌گه‌ر ئه‌و مندا له‌ پیش له‌ دایک بوونی،

⁴¹ تحفة المودود لابن القيم الجوزية_ رحمه الله _ (ص: ١٥٦-١٥٧).

باوکی وه‌فاتی کرد، له‌و کاته‌دا دایکی لیپرسراویه‌تی وه‌رده‌گریت و له‌ جیاتی باوکی منداڵه‌که‌ی هه‌ڵده‌ستیت به‌ نه‌جام دانی - ی‌یزه‌بانه‌ بۆی.

وه‌ئه‌مه‌ بۆچوونی شافیعی مه‌زه‌به‌کانه‌ که‌ ده‌لێن: گوێزه‌بانه‌ حه‌قیکه‌ له‌ نه‌ستۆی ئه‌و که‌سه‌دایه‌ که‌ هه‌ڵده‌ستیت به‌ به‌خیوکردنی منداڵه‌که‌ له‌ پووی خواردن و جل و به‌رگ و جیگاوه‌، هه‌روه‌ها حه‌نبه‌لی مه‌زه‌به‌کان ده‌لێن: گوێزه‌بانه‌ حه‌قیکه‌ له‌ نه‌ستۆی باوک دایه‌، ئه‌گه‌ر مرد یان نه‌یتوانی ئه‌وا که‌سیکی تر.

وه‌ ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌ی که‌ باسی سه‌ره‌برینی حه‌یوان ده‌کات له‌لایه‌ن پیغه‌مبه‌ری خواوه‌ (ﷺ) بۆ حه‌سه‌ن و حوسین، واته‌ ئه‌و هه‌ستاوه‌ به‌ کردنی گوێزه‌بانه‌که‌، ئیمامی ((نه‌وه‌وی)) په‌حمه‌تی خۆی لیبتیت - لیكدانه‌وه‌ی بۆ فه‌رمووده‌که‌ به‌وجۆره‌یه‌ که‌ ده‌فه‌رموویت: ((ده‌گونجی له‌و کاته‌دا ئیمامی عه‌لی هه‌ژار بوو بێت یاخود له‌و حه‌قه‌ی خۆی خۆش بوو بێت بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)، یاخود (عق)

به‌مانای فه‌رمان بی‌ت، واته‌ فرمانی کردووه به‌سه‌ر ب‌پینی دوو
حه‌یوان بۆ هه‌ریه‌که‌ له‌ هه‌سه‌ن و هه‌سێن (خوا لێیان پازی
بی‌ت)، یاخود ئه‌و کاره‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) تاییه‌تی خۆیه‌تی
هه‌روه‌ک چۆن هه‌ستاوه به‌قوربانی کردن له‌ باتی ئه‌و
که‌سانه‌ی که‌ ناتوانن قوربانی بکه‌ن له‌ ئومه‌ته‌که‌ی^{٤٢}.

هه‌بوونی توانای له‌ نه‌ نجامدانی گوێزه‌بانه (القدره)

زانایانی شافیعی مه‌زه‌ب به‌ مه‌رجیان گرتووه ئه‌و
که‌سه‌ی که‌ گوێزه‌بانه ده‌کات ده‌بی‌ت توانایی و ده‌سه‌لاتی
هه‌بی‌ت، هه‌نبه‌لیه‌کان ده‌فه‌رموون: سوننه‌ت وایه‌ باوک
هه‌ستیت به‌و کاره‌ با هه‌ژار و که‌م ده‌ستیش بی‌ت، وه‌ قه‌رز
ده‌کات نه‌گه‌ر توانای دانه‌وه‌ی هه‌بوو، ئیمامی ئه‌حمه‌د
ده‌فه‌رموویت: ((نه‌گه‌ر پارهی نه‌بوو هه‌تا گوێزه‌بانه بکات،
ده‌توانیت قه‌رز بکات، وه‌ داواکارم له‌ خوای گه‌وره‌ جیگه‌ی
ئه‌و پارهی پ‌ر بکاته‌وه‌، له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌و که‌سه‌ هه‌ستاوه‌
به‌زیندوو کردنه‌وه‌ی سوننه‌تیکی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ)).

⁴² (فتح الباری: جزء ٩، ص: ٧٣٧).

به لآم ئه وهی که پوون و ئاشکرایه له لای هه مووان ئه وهیه که هه موو عیباده تیک که شهرع فه رمانی پیکردووه هه بوونی تواناو ده سه لات تییدا په چاو کراوه، چونکه ئایینی ئیسلام ئایینی ئاسانی و ئاسوده ی و خوشیه نه ک قورسی و ناپه حه تی و زۆر لیکردن. که واته که سیکی هه ژار که توانای نیه مه رجه گوڙه بانه که له کاتی خو ی دا بکات؟ شیخ عېمین_ په حمه تی خوای لیبیت_ ده فه رمویت: ده لئین ئه گهر ئه و که سه هه ژار بوو وه نه یتوانی گوڙه بانه بکات مه گهر ئه وهی که قه رز بکات، له م حاله ته دا ئیمه پیی نالئین برۆ قه رز بکه، وه ئه گهر نه توانینه که ی بۆ ماوه یه کی کاتی بوو، واته ده یتوانی پاش ماوه یه ک گوڙه بانه بکات، وه کو ئه و فه رمانبه ره ی که مووچه وه رده گریت: بۆ نمونه یه کی که له و فه رمانبه رانه مندالیان ده بیئت له ناوه پاستی مانگدا، به هو ی ئه وهی که مووچه که ی ته نها به شی پۆژانه ی ژیا نی ده کات له و کاته دا پاره ی ئه و تو ی پی نیه، به لآم سه ری مانگ مووچه وه رده گریت وپاره ی پی ده بیئت، له م حاله ته دا ئایا

گوڙهه بانه که به قهرز بکات یا خود چاوه پښ بکات تاسه ری مانگ به پاره ی خوی بیکات؟

شیخ عثیمین_ په حمه تی خوی لیبت_ ده فهرمویت:
 ((چاکتر وایه که چاوه پښ بکات تا سه ری مانگ، چونکه به و جوړه چاکتره و حقی که س نایه ته گهر دنی، چونکه مروژ نازانیت له ماوه ی نیوان له دایک بوونی مندالی، تا سه ری مانگ چی لی به سه ر دیت، بو نمونه: نه خوش ده که ویت، یان سه یاره که ی ده شکیت، که نه مانه هه مووی پاره ی ده ویت، که واته باشت وایه که قهرز نه کات، چاوه پښ بکه و په له ت نه بی.

**نایا پوږی جهوتهم له یه کهم پوږی له دایک بوونی
 مندالوه حساب ده کړیت؟**

(جهوتهم پوږ) واته له یه کهم پوږی له دایک بونیوه وه؟ وه
 نایا یه کهم پوږی له دایک بوونی حسیب ده کړیت؟
 (ابن عبد البر) ده فهرمویت: ((نیمامی مالیک پوخته ی
 قسه ی نه ویه که نه و جهوت پوږه ده ست پی ده کات له

پۆژێك لە دواى لە داك بوونى، بە لām ئە گەر هاتوو پیش
هەڵهاتنى بەرە بە یانى ئەو پۆژە لە داك بوو ئەو پۆژەى بۆ
حسیبە، بە هەمان شیوە (البوطي) هەمان بۆ چوونى لە
ئیمامى شافعیەو وە نقل کردوو.

دروسته پیاو یاخود ئافرەت گوێزەبانە بۆ خۆى بکات ؟

بە ئالى دروستە گوێزەبانە بۆ خۆیان بکەن مادەم بە
مندالى بۆیان نەکراوە.

(ئەنەس) لە پیغەمبەرى خواوە (ﷺ) بۆمان دەگێڕیتەو
کە دەفەر موویت: ((عق عن نفسه بعدما بعث بالنبوة))^{٤٣}.
واتە : پیغەمبەر (ﷺ) گوێزەبانەى بۆ خۆى کرد لە دواى
ئەوێکە بوو بە پیغەمبەر (ﷺ).

(رافعی) دەفەر موویت: ((ئەگەر مندال گەیشته تەمەنى
پێگەشتن (بلوغ)، وە ئەو کەسەى کە پێویستە گوێزەبانەى بۆ

⁴³حسن: أخرجه الطحاوي في ((المشکل)) (٤٦١/١)، و الطبراني في ((الأوسط))
(١/ ٥٢٩)، و أبو الشيخ في ((العقيقة))، وابن حزم في ((المغلى)) (٧/ ٥٢٨)،
والضياء المقدسي في ((الأحاديث المختارة)) (٥/ ٢٠٤ - ٢٠٥/ ١٨٣٢ و ١٨٣٣)،
وحسنه شيخنا الألباني - رحمه الله - في ((الصحيحة)) (٦/ ٥٠٢ - ٥٠٦).

بکات بۆی نه‌کرد بوو، ئیتر ناتوانی‌ت گوێزه‌بانه‌ی بۆ بکات، به‌لام خۆی ده‌توانی‌ت گوێزه‌بانه‌ بۆ خۆی بکات، (ابن سیرین) ده‌فه‌رمووی‌ت: ئه‌گه‌ر بزانی گوێزه‌بانه‌م بۆ نه‌کراوه‌ ئه‌وا خۆم بۆ خۆمی ده‌که‌م، وه‌ (قفال)یش ئه‌م بۆچوونه‌ی به‌لاوه‌ په‌سه‌نده‌.

وه‌ ئیمامی ئه‌حمه‌د په‌حمه‌تی خوای لبیبی‌ت ده‌رباره‌ی که‌سی که‌وره‌ که‌ خۆی بۆخۆی بکات به‌چاکی زانیوه‌، هه‌روه‌ک له‌ ((مسائل المیمونی))یدا هاتوه‌.

خۆ ئه‌گه‌ر بوتری‌ت: با ئه‌وه‌فه‌رموده‌یه‌ش راست بی‌ت ده‌گونجی ئه‌و کاره‌ تایبه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) خۆی بی‌ت، هه‌روه‌کو وتوتراوه‌ ده‌رباره‌ی قوربانی کردنی بۆ ئه‌و که‌سانه‌ی ناو ئومه‌ته‌که‌ی که‌ ناتوانن قوربانی بۆ خۆیان بکه‌ن له‌به‌ر هه‌ژاری، که‌ ئه‌و کاره‌ی تایبه‌تی خۆیه‌تی⁴⁴.

له‌ وه‌لامدا ده‌لێین: ئه‌م ئه‌گه‌ره‌ په‌سه‌ند نیه‌ له‌به‌ر دو

هۆکار:

⁴⁴ قاله‌ الحافظ ابن حجر رحمه‌الله _ لی ((فتح الباری)) (٩/٥٩٥).

۱_ نه و شتانه ی که تایبه تن به پښه مبهروه (ﷺ) په یوه ستن به بونی به لگه وه، واته به لگه یه کی راست و راشکاوانه هه بیت له سر نه وهی که نه و کاره تایبه تی خو به تی.

۲_ هه ندیک له زانایان و پیاوچاګانی پښین کاریان به فهرموده کھی نه نه س کردوه و هه فتوایان پیداه، که نه مهش به لگه یه له سر نه وهی که نه و کاره تایبه تی پښه مبهري (ﷺ) خوی نیه، نه وه تا موچه ممدی کوری سیرین ده فهرمویت: ((نه گهر بزانه گوڙه بانه م بو نه کراوه، نه و خوم گوڙه بانه م بوخوم ده کرد))^{۴۵}.

وه حه سه نی به صری ده فهرمویت: ((نه گهر گوڙه بانه ت بو نه کرابو، نه و خوت بوخوتی بکه، نه گهر بو بویت به پیاویش واته گهره بوبویت))^{۴۶}.

⁴⁵ أخرجه ابن أبي شيبة في ((المصنف)) (۳۵/۸_ ۲۳۶_ ۲۳۸/۸).

⁴⁶ أخرجه ابن حزم في ((المحلى)) (۳۲۲/۸) بإسناد حسن شيخنا رحمه الله في ((الصحيحة)) (۵۰۶/۶).

واتای ووشه ی (مکافئ) چیه ؟

عن ام كثر الكعبيۃ قالت: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول:
 ((عن الغلام شتان مكافئتان {مكافئتان}، و عن الجارية شاة)).
 قال ابو داود: سمعت احمد قال: ﴿مكافئتان﴾ مكافئتان،
 مستوتيان أو متقاربتان ﴿مقاربتان﴾.

واته: گویم له پیغه مبه ری خوا بوو (ﷺ) ده فیه رموو: بۆ
 مندالی تازە له دایک بوو نه گەر کوپ بوو نه وا دوومه ری
 هاوچه شن وه بۆ کچ یه ک مه پ، نه بو داود ده فیه رموویت: گویم
 له ئیمامی نه حمد بوو ده فیه رموو: مه به ستی به (مکافئتان)
 واته: له یه که وه نزیک بن، هاوچه شن بن.

وه (داود بن قیس) ده فیه رموویت: ((پرسیم له زهیدی
 کوپی نه سله م ده ریاره ی ووشه ی (مکافئتان) له
 فه رمووده که دا، نه ویش فه رمووی واته له یه که وه نزیک بن.

هه روه ها شیخ (محمد بن صالح العثیمین) په حمه تی
 خوی لیبت ده فیه رموویت: ((وه پتویسته نه و دوومه په ی که

سهرده بېرېټ هاوچه شن بن له پړوي ته من و قه باره و ويك
چوون و قه له وي يه وه، وه هه تا له يه كه وه نزيكتر بن چاكتره.
وه (خطابي) ده فهرمويت: ((واته هاوتابن له ته مه ندا،
به لام له هه موو ته و بوجوونانه به هيژترو له پيشتر ته و بؤ
چوونه يه كه (سعيد بن منصور) پړوايه تي كردوه له
فه رموده كه ي (ام كزر) له (عبدالله بن ابي زيد) كه ته مه
ده قه كه يه تي: ((شائان مثلان))، واته: دوو مه پړي هاوچه شن،
له پړوايه تيكي تردا كه (طبراني) هيټاويه تي: ((قيل: ما المكافئان؟
قال: المثلان)).

پيغه مبهري خوا (ﷺ) ده فهرمويت: (اميطوا عنه الأذى) واته

ناره حه تي لي دوور بخه نه وه

ته بو داود پړوايه ت ده كات له (سعيد بن ابي عروبة و ابن
عون عن محمد سيرين) كه ده فهرمويت: ته گهر مه به ستي به
روشه ي (الأذى) تاشيني سه ري منداله كه نه بيت ته وا نازانم
ده بيت چي بيت، (الأصمعي) فه توای داوه به وه ي كه ته و
ناره حه تيه بريتيه له تاشيني سه ري، هه روه ها (حه سه ن) يش

مه‌مان بۆچونی مه‌یه^{۴۷}، مه‌روه‌ها دایکی ئیمانداران عایشه ده‌فه‌رموویت: ((وَأَمْرَ أَنْ يَحْاطَ عَنْ رُؤُوسِهِمَا الْأَذَى))^{۴۸}.

واته: پیغه‌مبه‌ری خوا^ﷺ فه‌رمانی کرد به‌وه‌ی که سه‌ری مندالی تازه له دایک بوو بتاشریت و ئه‌و ئازار ناپه‌حه‌تی‌ه‌ی لیّ دوور بخریته‌وه، به‌لام ئه‌م فه‌رمووده‌یه لاوازه و نابیت به‌ به‌لگه‌ مه‌روه‌ک ئیمامی ئه‌لبانی ده‌فه‌رموویت^{۴۹}، به‌لام مه‌رج نیه مه‌به‌ستی به‌لابردنی ئازارو ناپه‌حه‌تی ته‌نها لابردنی قرئی منداله‌که بیت، ئه‌وه‌تا ئیبن عه‌بباس_په‌زای خوای لیبیت_ده‌فه‌رموویت: ((وَيَحْاطُ عَنْهُ الْأَذَى وَ يَحْلَقُ رَأْسَهُ))^{۵۰}.

⁴⁷ (کما اخرجه ابو داود بسند صحيح عنه).

⁴⁸ اخرجه البيهقي في ((الكبرى)) (٨ / ٣٢٢)، وفي الشعب (٨٦٣٨)، واحمد في ((المسند)) (٦ / ١٥٨ - ٢٥١)، وابن حبان (٧ / ٣٥٦)، و الحاكم في المستدرک (٤ / ٢٣٧) وغيرهم.

⁴⁹ به‌رواله: الارواء (٤ / ٣٨١)

⁵⁰ رواه الطبراني في ((الأوسط)) (١ / ٣٣٤ - ٣٣٥).

واته: ئەو ناپه‌حه‌تی و ئازاره‌ی لیّ دوور ده‌خړیته‌وه و سه‌ری بۆ ده‌تاشری، به‌لام ئەم فه‌رمووده‌یه‌ش قسه‌و باس له‌سه‌ر سه‌نه‌ده‌که‌ی هه‌یه‌و به‌که‌یک له‌پاوی فه‌رمووده‌که‌که (رواد بن الجراح) ه‌ضه‌عیغه.

به‌لام وه‌لامی پاست و دروست ئەوه‌یه‌که ((إمطة الاذی))، به‌تاشینی سه‌ری مندالی تازه له‌دایک بوولیک بدریته‌وه، له‌به‌ر ئەوه‌ی هه‌چ کام له‌وه‌رموودانه‌ی سه‌رتاشین و لابردنی ئازاروناپه‌حه‌تی به‌یه‌که‌وه هه‌تاوه سه‌حیح نین، وه پیغه مبه‌ری خواش (ﷺ) که ده‌فه‌رموویت: ((عن الغلام شاتان وعن الجارية شاة))، واته: ((بۆ مندالی کوپ دوو مه‌پ سه‌ربپن، وه بۆ مندالی که‌چ به‌که‌دانه)) ئەمه‌یان ته‌فسیری: ((أهريقوا عنه دما))، واته: ((خوینیکی بۆ بپژن))، که‌واته: تاشینی سه‌ر ته‌فسیری: ((وأميطوا عنه الأذى))، وه‌واته: ((ناپه‌حه‌تی و ئازاری لیّ دور بخه‌نه‌وه)).

پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: ((مرتھن بعقیقته))

واته ئه‌و منداڵه‌ بarme‌یه هه‌تا گوێزه‌بانه‌که‌ی بۆ نه‌کری

ده‌رباره‌ی ئه‌م به‌شه‌له‌فه‌رمووده‌که‌ زانا‌یان جیاوازیه‌کی

نۆریان هه‌یه، (خطابی) ده‌فه‌رموویت: ((زانا‌یان بۆچوونی

جیاوازیان هه‌یه‌ ده‌رباره‌ی تیگه‌یشتن له‌م به‌شه‌ی

فه‌رمووده‌که‌، وه‌ باشترین بۆچوونیک که‌ ده‌رباره‌ی ئه‌م

مه‌سه‌له‌یه‌ هاتبی‌ت، ئه‌و بۆچوونه‌ی ئیمامی ئه‌حمه‌ ده‌که‌

ده‌فه‌رموویت: ((barme‌ واته‌ له‌کاتی شه‌فاعه‌ت کردندا ئه‌و

منداڵه‌ ناتوانی شه‌فاعه‌ت بۆ دایک و باوکی بکات))، هه‌ندیک

له‌ زانا‌یان ده‌فه‌رموون: واتای ئه‌وه‌یه‌ که‌ گوێزه‌بانه‌ پێویسته

و هه‌رده‌بی‌ت بۆی بکری‌ت، وه‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ئه‌و

منداڵه‌ی شو به‌هاندووه‌ به‌ barme‌یه‌ک که‌ له‌ ده‌ستی barme‌ گردایه

و ده‌ستی به‌سه‌ردا گرتووه‌، واته‌ ئه‌و منداڵه‌ barme‌یه‌ له‌لای

ئه‌و گوێزه‌بانه‌یه‌ هه‌روه‌ک چۆن barme‌یه‌ک له‌لای

barme‌ هه‌لگره‌، وه‌ ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر واجبی‌تی

گوێزه‌بانه‌.

وه (عطاء بن أبي رباح) ده‌فه‌رمویت: ((واته: ئەو دایک و باوکه بێ به‌ش ده‌بن له شه‌فاعه‌تې منداڵه‌که‌یان)).

وه له سوده‌ه‌کانی گوڤزه‌بانە ئەوه‌یه که قوربانیه‌که به‌هۆیه‌وه مروؤف نزیك ده‌بیته‌وه له خوا له جیاتى ئەو منداڵه‌ی که له‌دایک بوه له‌سه‌ره‌تای هاتنه‌ ناو دونیا‌یه‌وه، وه منداڵه‌که‌ش ئەوپه‌پى سودى لى وه‌رده‌گرى، هه‌روه‌ك چۆن سود له‌و دۆعایه وه‌رده‌گرى که بۆی ده‌کریت.

هه‌روه‌ها له‌سوده‌ه‌کانی ئەوه‌یه که ئەو منداڵه‌ پزگاری ده‌بیته‌ له‌و بارمه‌تیه‌ی که تییدا‌یه‌تێ.

هه‌روه‌ها فیدییه‌که که له‌باتى ئەو منالە ده‌دریته، هه‌روه‌کو ئەو فیدییه‌ی که خودای گه‌وره ناردی له جیاتى ئیسماعیل (سه‌لامى خواى له‌سه‌ریته) که به‌رانیك بو، وه خه‌لکانی پیش ئیسلام ئەم گوڤزه‌بانیه‌یان ده‌کرد، وه سه‌ری منداڵه‌که‌یان سور ده‌کرد به‌ خوینی ئازەله‌که، وه که ئیسلام هات پېغه‌مبەری خودا (ﷺ) ئەم کاره‌ی وه‌کو خۆی هیشته‌وه‌و که سه‌ره‌پرینی ئازەلیکه، وه ناوی له‌ (عقیقه) وه

گوږپي بۆ (نسبکه)، وه فهرموي: ((به هيچ جوړيک سهری منډال که سور نه کښ به خوین)).

وه پيغه مبر(ﷺ) پيی پاگه ياندوين که ده بيت نه و سهر برينه وه کو عيبادت نه نجام بدهين، هه روه کو قورباني، وه به دور نيه له حیکمه تي خوداوه له پوی شرع وقه دهره وه که نه م گوڙه بانه ببيت هوی جوان گه شه کردنی نه و منډال، وه به رده وام سه لامه ت بونی، وه دريژی ته مهنی و پاريزراوی له شهيتان، هه تا به هر نه نداميکی نه و نازله نه نداميکی نه و منډال پزگاری ده بيت له ناره حه تي^{۵۱}.

تاشيني سهری منډالی له دايک بوو

ده رباره ی تاشيني سهری منډال له دواي له دايک بوونی له چنه دهرمووده يه کدا فرمانی پيکراوه:
 ۱- فهرمووده که ی (سمره): وه تييدا هاتوه که: ((... ويخلق راسه ...)). واته: وه سهری بۆ ده تاشريت.

⁵¹ تحفة المودود لابن القيم، ص: ۱۱۹-۱۲۰.

۲- فه رمووده که ی (علی): وه تییدا هاتوه که: ((... یافاطمة احلқи راسه...)). واته: ئه ی فاگمه سری بۆ بتاشه.

۳- فه رمووده که ی (عمرو): وه تییدا هاتوه که: ((... ووضع الأذی عنه)). واته: وه ناره حه تی لی دور ده خریته وه.

که واته هه موو ئه م فه رموودانه به لگه یه له سه ر واجبی تی تاشینی سه ری مندال، چونکه به شیوه ی فه رمان کردن هاتوو له لایه ن پیغه مبه ری خواوه (ﷺ)، وه ده بی ت ئیمه ش جیبه جی بکه ی ن، وه هیه جیاوازیه ک نیه له نیوان مندالی کوپ وکچدا له بهر ئه وه ی فه رمانه که گشتی یه، وه پیغه مبه ر (ﷺ) ده فه رمویت: ((إنما النساء شقائق الرجال))^{۵۲}. واته: ئافره تان هاوشیوه ی پیاوانن.

وه (أبو عمرو بن عبدالبر) ده فه رمویت^{۵۳}: ((وه دربارهی سه رتاشینی مندال له کاتی گوئزه بانه دا، ئه وه زانایان به سوننه تیان ده زانی، وه فه رموده ی سه حیحیش له

⁵² صحیح: رواه الدارمی وغیره وانظر سلسلة الأحادیث الصحیحة (ح: ۲۸۶۳).

⁵³ فی ((التمهید)) (۴/۳۱۸).

پيغه مبهروه (ﷺ) هاتوه که له فهرموده که ی گوږه بانه دا
 فهرمويه تی: ((وه سهری ده تاشريت، و ناوی لی ده نريت)).
 وه محمدی کورپی علی ده لیت: صالح بوی گیراینه وه: که
 باوکی وتویه تی_ نیمامی نه حمه د_ : سوننه ت وایه که سهری
 نه و منداله بتاشريت له پوږی حه و ته میدا^{۵۴}.

کاتی سهر تاشینه که

پيغه مبهري خوا (ﷺ) بوی دیاری کردو وین که تاشینی
 سهری نه و منداله ده بیت حه و ته م پوږی له دایک بوونی بیت، وه ک
 له فهرموده کانداهاتو.

(قرع) حه رامله

قرع: بریتیه له تاشینی به شیک له سهری مندال، وه
 نه تاشینی به شه که ی تری.
 وه ده باره ی (قرع) چند فهرموده به ک هاتووه له وانه:

⁵⁴ قاله الخلال في ((الجامع)) ذكر حلق رأس الصبي، والصدقة بوزن شعره.

عن ابن عمر (رضي الله عنه) أن النبي (ﷺ) رأى صبيا حلق بعض رأسه و ترك بعضا فنهى عن ذلك و قال : (احلقوا كله أو اتركوه كله)⁵⁵.

واته: پیغه مبه ری خوا (ﷺ) مندالیکى بینى که به شیک له سه ری تاشرابوو وه به شه که ی تری ده ستکاری نه کرا بوو، ئه ویش نه هی لی کردن له و کاره و فه رمووی: ((یان هه موو قزی سه ری بۆ بتاشن یان ده ستکاری مه که ن)).

که واته دروست نیه تاشینی به شیک له سه ر و نه تاشینی به شه که ی تری، به هه مان شیوه کورت کردنه وه ی به شیکى سه رو ده ستکاری نه کردنی به شه که ی تری وه ک (حه فر).

وه یبن قه یم_ په حمه تی خوا ی لیبیت_ ده فه رمویت: ((مامۆستا مان_ واته ئیبن ته یعیه په حمه تی خوا ی لیبیت_ ده فه رمویت: وه ئه م فه رمایشته له ته واویتی خوشویستنی

⁵⁵ أخرجه البخاري (٥٩٢١، ٥٩٢٠)، ومسلم (٢١٢٠)، و أبو داود (٤١٩٥)، و النسائي (١٣٠/٨)، و ابن حبان (٥٤٨٤)، و البیہقی (شرح السنة) (٩٩/١٢).

خوداو پیغه مبه ره که یه تی (ﷺ) بو دادپه روه ری، وه
 فرمانیان به دادپه روه ری کردوه ته نانه ت دهریاره ی مروڤ
 له گه ل نه فسی خویدا، به وه ی که قه ده غه ی کردوه له وه ی که
 به شیک له سه ری بتاشی و واز له وه ی تری بهینی، چونکه
 نه وه ستمه له سه ری مروڤ.

وه هاوشپوه ی نه مه: ((نه وه یه که پیغه مبه ر(ﷺ) نه می
 کردوه له دانیشتن له نیوان هه تا و سیبه ردا))، چونکه ستمه
 له به شیک له جه سته.

وه هه روه ها: ((نه می کردوه له وه ی که مروڤ به پیدای
 بپوات له کاتیڤدا که یه ک تاک پیلای له پیدای بیت، به لکو
 ده بیت یان هه ردو تاکه که ی له پی بکات، یان به پی خاوسی
 بپوات)).

وه (قزع) چوار جوری هه یه:

یه که میان: نه وه یه که هه ندیک بهش له سه ری بتاشیت
 لیږه و له وی، که نه مهش له (تقزع السحاب) وه هاتوه واته
 په رشو بلای هه وری ئاسمان.

دوهم: ئه وهیه که ناوه پاستی سه ری بتاشی و واز له ملاو لاکه ی بهینی.

سییه م: ئه وهیه که ئه ملاو لای سه ر بتاشی و واز له ناوه پاسته که ی بهینی.

چواره م: ئه وهیه که پیشی سه ری بتاشی و واز له پشته سه ری بهینی.

ئه مانه هه موی (قزع)ن، والله أعلم^{۵۶}.

به خشینى زیو به قه ده رکیشی قژی له دواى تاشینی

پیغه مبهری خوا (وَعَلَى اللَّهِ) فه رمانی کرد به (فاطمة) ی کچی که به قه د وه زنی قژی حه سه ن زیو بکریت و بیکات به خیر، که ده فه رمویت: ((یا فاطمة احلقي رأسه و تصدقي بزنة شعره فضة، قال: فوزناه فكان درهما أو بعض درهم))^{۵۷}.

⁵⁶ تحفة المودود لابن القيم، ص: ۱۶۴-۱۶۵.

⁵⁷ حسن: أخرجه الرمذي (۱۵۱۹)، وأحمد (۳۹۰/۶)، والطبراني في ((الكبير)) (۳۰/۳)، وغيرهم، وحسنه شيخنا الألباني رحمه الله في ((الإرواء)) (۴۰۳/۴).

واتە: ئەي فاطمە سەری منداڵە کەت بتاشەو بەقەد کیشی قژەکەي زیو بکەرەو بیکە بەخێر، پاشان فاطمە فەرمووی: منیش قژە تاشراوەکەیم کیشا وایزانم کە بەقەد درەهەمێک بوو یان چەند درەهەمێک.

لەوانە یە هەندێک بڵێن تاشینی سەری منداڵ و کیشانی و کڕینی زیو، وە بەخشینی تاییبەتە بەیەکیکەوێ کە گوڭزەبانە نەکات بۆ منداڵی، بەلام ((فاطمە پڕەزای خۆای لیبتت بەردەوام لەدوای ئەو هەرکاتێ منداڵی ببوایە سەری دەتاشی و بەقەد وەزنی قژەکەي زیو دەبەخشی بەهەزاران))⁵⁸.

وە بەهیچ شێوەیەک بەخشینی ئالتون دروست نیە چونکە لە فەرموودەکاندا تەنها باسی زیو کراوە، وە ئەوەش بۆچونی حافظ (ابن حجر) لە فتح الباری (۴/ ۱۴۸) دا.

وە کاتی بەخشینی زیوێکە پۆژی حەوتەمە چونکە لە فەرموودەکاندا باسی تاشینی سەر دەکات لە حەوتەم پۆژدا،

⁵⁸ أخرجه سعيد بن منصور من مرسل أبي جعفر الباقر صحيحاً.

وه نه وهش هه مان بۆچوونی ئیمامی نه حمه ده وه له بهر
نه وهی زیو ئیستا مامه له ی پئی ناکرئ و سکه یه کی په سمی
نیه له ولاندا هه ر بۆیه دروسته به قه د کیشی قرئی مندا له که
پاره ی نه مپۆ بدهیت به هه ژار.

دروست نیه به هیج شیوه یه ک خوینی نازنه که بدریت

له سه ری مندا له که

عن ابي بريدة أنه قال: ((كنا في الجاهلية إذا ولد لأحدنا
غلام ذبح شاة ولطخ رأسه بدمها، فلما جاء الله بالإسلام كنا
نذبح شاة ونخلق رأسه و نلطحه بزعفران))⁵⁹.

واته: له سه رده می نه قامی و بیباوه پیدای نه گه ر که سیك له
ئیمه مندا لئیک کوی بیباوه مه پئیک بۆ سه ر ده بپی و
خوینه که ی ده سووی له سه ری مندا له که وه، به لام کاتیک که
خوای گه وره ئیسلامی بۆ ناردين و نه قامی نه ما، هه لده ستاین
به سه ربپینی مه پو سه ری مندا له که مان ده تاشی و له باتی

⁵⁹ صحیح: أخرجه أبو داود (۲۸۴۳)، والطحاوي (۴۵۶/۱-۴۶۰)،
والحاكم (۲۳۸/۴)، والبيهقي في ((الکبری)) (۳۰۲/۹-۳۰۳).

ئه وهی خوین بدهین له سهری منداله که، زه عفهرانمان ده دا
له سهری که بریتیه له بۆنیککی خوش.

وه ئه م فه رموده یه ئه وهی لی وه رده گیرئ که
سورکردنی سهری مندال به خوینی ئه و حه یوانه ی که بۆی
سه ر ده بریت له کارو پیشه ی سه رده می نه فامیه و ئه و کاره
به هاتنی ئاینی ئیسلام هه لوه شاهه ته وه و نه ماوه، وه لی دانی
زه عفهران یان هه ر بۆنیککی خوش له سهری منداله که کاریکی
چاکه.

هه روه ها له پریوایه تیکی تر دا هاتوه که عائشه (رضی الله
عنها) ده فه رموویت: ((فامرهم النبي ان يجعلوا مكان الدم
خلوقا))⁶⁰.

واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فه رمانی پی کردین که له
جیاتنی خوین بۆنی خوشی بدهین له سهری مندالی تازه له
دايك بوو. هه روه ها (مهنا بن یحی الشامی) ده فه رموویت:

⁶⁰ صحیح: أخرجه ابن حبان (۱۰۵۷)، و عبدالرزاق (۷۹۶۳)، و أبو یعلی (۸/ح
۴۵۲۱)، و البزار (۱۲۳۹- زوائد)، و غیرهم.

((له‌لای ئه‌بو عه‌بدو‌ل‌لأ (ئه‌حه‌مه‌دی‌کۆ‌پ‌ری‌حه‌نبه‌ل) بووم باسی
فه‌رمووده‌که‌ی (یزیدی‌کۆ‌پ‌ری‌عه‌ب‌الم‌زن) یم له‌ بۆ‌کرد‌که‌ له‌
باز‌کیه‌وه‌ ده‌ی‌گ‌یر‌یت‌ته‌وه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ری‌ خوا^(ع‌ل‌ی‌ه‌)
ده‌فه‌رموویت: ((یع‌ی‌ عن‌ الغلام‌ ولای‌مس‌ رأسه‌ بدم))^{٦١}.

واته: گوئزهبانه‌ بۆ‌ من‌دا‌ل ده‌کر‌یت، و به‌ هیچ‌ شی‌وه‌یه‌ک
خوین‌ نزیک‌ی سه‌ری‌ ناخ‌ریت‌ته‌وه‌، ئی‌مام‌ی ئه‌حه‌مه‌دیش
په‌حه‌مه‌تی‌ خوای‌ لی‌بی‌ت فه‌رمووی: ((چه‌ند فه‌رمووده‌یه‌کی
ته‌واو و پێک و پێکه)).

یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک ئه‌ نه‌جام‌دانی کاره‌کان (الترتیب)

پیغه‌مبه‌ری خوا^(ع‌ل‌ی‌ه‌) که‌ ده‌فه‌رموویت: ((یذبح و یحلق
و یسمی))، واته: حه‌یوانه‌که‌ سه‌رده‌بر‌یت و سه‌ری من‌دا‌ل
ده‌تاشر‌یت و ناوی‌ل‌یده‌ن‌ریت، هه‌ندێک له‌ زانا‌یان پیتی (و)
واویان‌ کردووه‌ به‌به‌ل‌گه‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ مه‌رج نیه‌ ئه‌و
کارانه‌ یه‌ک له‌دوا‌ی یه‌ک بکر‌یت، به‌بێ‌ پێش و دوا‌ خستن.

⁶¹ حسن: أخرجه ابن ماجه (٣١٦٦)، والطحاوي (٤٦٠/١)، و انظر: سلسلة
الاحاديث الصحيحة لشيخنا الألباني رحمه الله (٢٤٥٢).

به لام له ریوايه ته که ی ئه بی شه یخ له فه رموده که ی
(سه موره) هاتوه که ((یلذبح یوم سابعه لم یخلق)).

واته: هه وته م پۆژ نه و هه یوانه سه ر ده بپریت و پاشان
سه ری منداله که ده تاشریت.

وه ابن جریج ده فه رموویت: ((یه که م جار هه یوانه که
سه رده بپریت پاشان سه ری منداله که ده تاشریت)⁶²، وه
بۆچونیکى (عطاء) ی باس کردوه که پێچه وانه ی ئه و
ته رتیه یه.

ئیمامى (بغوي) له ((التهذيب)) دا ده فه رموویت:
((سوننه ت وایه که هه یوانه که سه ر بپریت ئنجا سه ری
منداله که بتاشریت، وه ئیمامى نه وه وى له (شرح المهدب) دا ئه و
بۆچونه ی هه لبژاردوه و به راستى داناوه.

چه ند حوکه مکی تاییه ت به گوئزهبانه

یه گهم: پتویسته ئه و هه یوانه ی بۆ گوئزهبانه که
به کاردیت (مه پ بێت یان بزن یاخود به ران).

دووه م: ده بیټ ئه و ئاژه له ساغ و بئ عیب بیټ، وه عیبیش جورى هیه له وانه: کوږی دیارو ئاشکرا، نه خوشی و شەلی و لاوازی زور هتد.

وه ئیمامی مالیک ده فەرمویت: ((گوڙه بانه هاوتای سه ربړینی (هەدی) و قوربانیه، وه دروست نیه ولاخی کوږ بکړیت به گوڙه بانه، هه روه ها له پو لاواز، وه قاچ شکاو، وه نه خوش، وه نابیت هیچ له گوشت و پیسته که ی بفروشریت، وه ئیسقانه کانی ده شکینریت، وه خاوه نه که ی لیشی ده خوات و لیشی ده کات به خیر^{۶۳}.

سیه م: سورکردنه وه و لینانی گوشته که چاکتره و باشتره وه ک له وه ی هه ر به کالی دابه ش بکړیت به سه ر خه لکیدا.

(قسطلانی) ده فەرمویت: ((سوننه ت وایه گوشتی حه یوانه که ناماده بکړیت و لی بنریت وه کو هه موو ئه و بۆنانه ی که چیشت و گوشتی تیدا لیده نریت و خه لکی بۆ بانگ ده کړیت.

(عبدالملك الميموني) ده فهرمويت: ((پرسيم له ئيمام
نه حمه د گزشتي نه و حه يوانه لي ده نريت؟ فهرموي: به لي))،
هه روه ها نه وه هه مان بوجوني (عطاء) ه.

وه نه بوداود ده فهرمويت: له ئيمام نه حمه ديان پرسى: نه و
ماله له سهر يان قورسه بيكه ن به خواردن، فهرموي: با
خوپاگرين⁶⁴.

وه ئيبن قهيم په حمه تي خواي ليبيت_ده فهرمويت:
((له بهر نه وهى كه خواردنه كه ي ليتا نه و نا پر حه تي لا بر دوه
له سهر هه ژاران و دراوسنيكان كه خويان ناماده ي بكه ن، وه
نه مه ش زياده چا كه يه كه، وه سوپاس كردنى نه و نيعمه ته يه،
وه دراوسى و مندا لان و هه ژاران خوش حال ده بن پتي، له بهر
نه وهى نه گهر كه سيك خواردنيكي پيش كه ش بكرت كه
ناماده كرابيت بؤ خواردن، خوشى و شاديه كه ي زياترو ته واو
تر ده بيت بؤى، تا نه وهى كه به كالى بيدريتي و توشى

⁶⁴ ((مسائل الإمام أحمد)) لأبي داود (ص ۲۵۶).

ناره حه تی و خه رجی بێت بۆ ئاماده کردنی، هه ربۆیه ئیمام
ئه حمه د ده فهرمویت: بابیکه ن به خواردن و خۆراگرین⁶⁵.

چواره م: دروست نیه کۆبوونه وه ی دوو که س یان زیاتر له
کرینی ئاژه لێکدا بۆ گوێزه بان، هه روها دروست نیه سه ربپرینی
حه یوانێک وه کو گوێزه بانه بۆ دوو منداڵ یان زیاتر، به لکو
هه ر منداڵه و به شه حه یوانی خۆی بۆ سه رده بریت به ته نها،
له به ر ئه وه ی به لگه یه کمان نیه هه تا بلێین دروسته، وه
درباره ی ئه وه ی که که سیك قوربانی بکات و ناوی
گوێزه بانه شی لی بهیئنی له گه لیدا، واته ئاژه لێک سه ربپریت
به مه به ستی قوربانی و گوێزه بانه به یه که وه، ئه وا ئیمامی
ئه حمه د سی بۆچونی هه یه: یه که میان: دروسته و جیگه ی
هه ردوکیانی بۆ ده گرێته وه، دوهم: ته نها جیگه ی یه کیکیان
ده گرێته وه و یه کیانی له سه ر لاده چی، سیهم: وه ستاوه له و
مه سه له یه دا و فه توای به هیجیان نه داوه.

⁶⁵ ((تحفة المردود)) لابن القيم (ص ۱۲۶).

به لآم پيويسته نه وه بزانيڼ كه هه موو عيباده تيځ له چوڼيه تي و چه نديتيډا ده بيت بوه ستين و له خوځانه وه هيچ نه كه ين هه تا به لگه مان به دهسته وه نه بيت له قورځان و سوننه ت و ووهي زاناياني پيشين.

پينجه م: ده بيت گوڙه بانه كه سهربريني هيوان بيت، نهك نرخی هيوانه كه بكریت به خير، واته پاره دان دروست نيه، له بهر نه وهی سهربرینی هيوانه كه له شهر عدا مه بهسته، وه گوڙه بانه ش (سهربرين) خوۍ بوخوۍ عيباده ته و له قورځاندا له گه ل نوږدا باس كراوه، وهك خواي گه وره ده فهرمويت: (فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ) الكوثر: (۲)، هه روه ها سوننه تي پيغه مبهري (ﷺ) بریتيه له سهربرینی هيوانه كه، وه دروست نيه له سوننه ت و كرداری پيغه مبهري (ﷺ) لابه دين.

وه (سليمان بن الأشعث) ده فهرمويت: پرسيار كرا له نيمام نه حمه د منيش گويم ليۍ بو ده رياره ی هه وتم: وتيان

حه وتم به لاته وه باشته یان نرخى ولاخه که بدریت هه ژاران؟
فه رموی: حه وتم که م به لاوه باشته ^{۶۶}.

شه شه م: سونته وایه ئیسقانی ئه وحه یوانه ی که
سه رده بریت نه شکینریت به لکو له شوینی جومگه کان لیک
جیا بکریته وه و گوشته که ی لی دابمالریت، وه ئیمام ئه حمه د
فه توای به وه داوه، به هه مان شیوه ش (عطاء و جابر و
عائشة) رضي الله عنهم، وه ئیمامی شافعی ش په حمه تی
خوای لی بیت.

به لام ئیمامی مالک به دروستی زانیوه شکاندنی ئیسقانی
ناژه له که، وه فه رمویانه هیچ به لگه به کی سه حیح نیه که ئه و
کاره قه ده غه بکات، وه عاده ت وایه که ئیسقانی ناژه ل
شکینراوه که گوشتی پیوه بوه، وه ئه وه ش به رژه وه ندی
تیدایه بو خواردنی، وه زیاتر سود لیوه رگرتنی، وه هیچ
مه صله حه تیک نیه که ئه و کاره مه نع بکات، وه ئه وانه ش که
ده لین نابیت ئیسقانی ئه و ناژه له بشکینریت، ده ستیان

⁶⁶ ((تحفة المودود)) لابن القيم، ص (۱۱۱).

گرتەو وە بە هەندیک لەو فەرمايشتانهی که باسمان کرد لە
هاوەلان و تابەین، وە ئەو فەرمودە مۆرسە لەی ئەبوداودیش،
وە دەلێن بەو شیۆهێ جۆانتر و چاکترە و پێزی
خواردنە کەشی تێدایە، وە مادەم لە جیاتی ئەو مندالە سەر
دەبەریت باشتەر وایە ئێسقانی نەشکێنریت، وەکو گەشبینێک
بەسەلامەتی و لەش ساغی ئەو مندالە^{٦٧}.

هەوتەم: هیچ فەرمودە یەکێکی سه حیج نیە کە بلیت
پێویستە قاچی حەیانە کە بېریت بۆ لای مامانە کە و بدريت
بەو.

ناونانی مندال

پێویستە مندالی تازە لە دایک بوو ناویکی لی بنریت وەکو
گوێراپایەلی کردن بۆ فەرمانی پیغه مبهری خوا (ﷺ) کە لە
چەندەها فەرمودەدا هاتووە، وە سوونەت وایە لە پۆژی
هەوتەمی لە دایک بوونی دا ناو بنریت، لەو فەرمودانە:

⁶⁷ تحفة المودود لابن القيم، ص: ۱۳۱-۱۳۲.

- ۱- فهرموده که ی (عمرو بن شعیب عن ابیه عن جدّه) وه
 تییدا هاتوه: ((أمر بتسمية المولود يوم سابعه..... الحديث)).
 واته: پیغه مبهر (ﷺ) فهرمانی کردوه به وهی که ناوی
 منداڵ بنریت له پوژی حه وته می له دایک بونیدا.
 ۲- ئه وه فهرمایشته ی پیغه مبهر (ﷺ): که تییدا هاتوه:
 ((... ویسمی فیه الحديث)).

واته: وه تییدا ناوی منداڵه که ده نریت.

- ۳- وه فهرموده که ی ئه بو موسا که ده فهرمویت: ((ولد لي
 غلام، فأتيت به النبي (ﷺ)، فسماه إبراهيم، وحنكه
 بتمرة))⁶⁸.

واته: منداڵیکمان بو، منیش بر دم بۆلای پیغه مبهری
 خوا (ﷺ)، ئه ویش ناوی لێنا ئیبراهیم، وه مه لاشوی شیرین
 کرد به خورما.

68 أخرجه البخاري (٥٤٦٧)، ومسلم (٢١٤٥).

هه ندیک له زانایان ده فەرموون دروسته ناوانی منداڵ
پیش ئەو هی بگاته پۆژی حەوتە می وه بەلگەشیان:
فەرموودە کە ی (أبي موسى الأشعري) یه: وفيه ((ولدي غلام
فاتيت به النبي (ﷺ) فسماه ابراهيم....)).

کە واتە دە بیئت لە دوا ی لە دایک بوونی منداڵە کە حەوتە م
پۆژ ناو بنری ئە گەر هاتوو ناویان بۆ نه دۆزیه وه، بەلام ئە گەر
هاتوو پیشتر ناویان بۆ دانا بو ئەوا دەتوانن هەر کە لە دایک
بوو ناوی بنین، بەلگە شمان ئەو فەرموودە یه یه کە ((ان النبي
دخل ذات يوم علي اهله فقال: ولد لي الليلة ولد سمعته
ابراهيم))^{۶۹}.

واتە: پۆژیک پیغه مبهری خوا (ﷺ) چوو ه لای یه کیک له
خیزانه کانی و فەرمووی: ئەم شەو خوی گەورە منداڵیک پی
بەخشیم ناوم نا ئیبراهیم.

خۆشه‌ویست‌ترین ناو له لای خوای گه‌وره

عن جابر قال: ((ولد لرجل منا غلام فسماه القاسم، فقلنا لا نكنيك أبا القاسم ولا كرامة. فأخبر النبي صلى الله عليه وسلم فقال: سم ابنك عبدالرحمن))^{۷۰}.

واته: جابر (رضي الله عنه) ده‌فه‌رموویت: ((پیاویک له ئیمه (واته له نه‌نصار) مندالیان بوو ناوی نا قاسم، ده‌فه‌رموویت: ئیمه‌ش پیمان ووت بانگت ناکه‌ین به باوکی قاسم، وه ئه‌م هه‌واله‌ گه‌یشته‌وه به پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، ئه‌ویش فه‌رمووی به پیاوه‌که: منداله‌که‌ت ناوینی عبدالرحمن)).

هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: ((أن أحب الأسماء إلى الله عبدالله و عبدالرحمن))^{۷۱}.

واته: خۆشه‌ویست‌ترین ناو له لای خوای گه‌وره بریتیه له عبدالله و عبدالرحمن.

⁷⁰ أخرجه البخاري (٥٧٠/١٠ - ٥٧١ - فتح)، ومسلم (٣٦٣/١٤ - نووی)،

وغيرهم.

⁷¹ أخرجه مسلم (٢١٣٢/١٤ - نووی)، و أبو داود (٤٩٢٨)، وغيرهم.

ئیمامی (قرطبی) ده فەرموویت: ((هه موو ناویک ئه گه روه کو
 ئه و دوو ناوه وابیته و فەرمووده یه ده یگریته وه، به نمونه ی
 (عبدالرحیم و عبدالملک و عبدالصمد)، هه روه ها بۆیه
 خۆشه ویسترین ناوه به لای خوای گه وره وه، چونکه ده لاله ت
 ده کات له دوو پله و ئاست که په یوه ندی هیه به خوای
 گه وره و مرقفه وه، که بریتیه له پله ی په رستن و سیفاتی
 جوان به نیسبه ت خوای گه وره وه، وه به ندایه تی و زه لیلی و
 ملکه چی به نیسبه ت مرقفه وه، وه هه ندیک له زانایان
 ده فەرموون: ناوه یێنانی ئه و دوو ناوه له فەرمووده که دا
 به ته نها، له بهر ئه وه یه که له قورپاندا ووشه ی (عه بد)
 نه دراوه ته پال ناوه کانی خوای گه وره جگه له و دوو ناوه
 نه بیته، خوای گه وره ده فەرموویت: ﴿وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ
 كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِيَدَا﴾ الجن: ۱۹. وه ده فەرموویت: ﴿وَعِبَادُ
 الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾ الفرقان: ۶۳.
 وه هه روه ها: ﴿قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوْ ادْعُوا الرَّحْمَنَ﴾ الإسراء: ۱۱۰.

دروست نیه بووتریت (باوکی قاسم) (أبو القاسم)

عن أبي هريرة قال: قال أبو القاسم (ﷺ): ((سموا باسمي ولا تكتنوا بكنتي))^{۷۲}.

واته: دروسته ناوتان وهكو ناوی من وابیت، به لام با نازناوه كانتان وهكو نازناوی من نه بیت، واته دروسته مندال ناو بنریت (محمد)، به لام دروست نیه به باوکی بوتریت (باوکی قاسم).

ئیمامی نه وهوی ده فره مویت: ((زانایان بۆچونی جیاوازیان ههیه ده باره ی نازناوی (باوکی قاسم) وه بوون به سی مه زه به وه.

یه که م: دروست نیه به هیچ شیوه یه ک بوتریت (باوکی قاسم) بۆ که سیک که ناوی محمد بیت یان غهیری محمد، وه نه وه بۆچونی ئیمامی شافیهی وه وه روا داودی ظاهریش.

⁷² أخرجه البخاري (١٠/٥٧١-تح)، ومسلم (١٤/٣٥٩-نوي)، وغيرهم

دوہم: دروستہ بۆ ھہ مووکہ س بہ لگہ شیان نہ وہیہ کہ
قہ دہ غہ کردنی نازناوی (باوکی قاسم) تاییہ ت بووہ
بہ سہ رده می پیغہ مہرہ وہ (ﷺ).

سیہم: دروستہ بۆ کہ سیٹ کہ ناوی محمد نہ بیٹ، بہ لام
بۆ محمد ناو دروست نییہ.

ھہ ندیک لہ زانایان بہ وپہ پی ئینکاریبہ وہ دہ فہ رمون:
((دروست نییہ ھیچ کہ سیٹ ناوی خوی بنیت قاسم بۆ نہ وہی
بہ باوکی نہ وتریت (باوکی قاسم)).

ئیمامی (طبری) دہ لیت: ((بۆچونیکی تریش ھہیہ کہ
چارہ مہ: ئہ ویش نہ وہیہ کہ دروست نییہ بہ ھیچ شیوہ ک
ناوی مندا ل بنریت محمد و بانگیش بکریٹ (باوکی قاسم).

وہ بۆچونیکی ترہیہ کہ پیئجہ مہ: ئہ ویش نہ وہیہ کہ:
قہ دہ غہ کردنی ناوان بہ محمد و نازناو بہ (باوکی قاسم)
تاییہ ت بووہ بہ و کاتہی کہ پیغہ مہری خوا (ﷺ) لہ زیاندا
بووہ، بہ لام لہ دوا ی و ہفاتی ئہ و ئہ گہر ئہ و کہ سہ ناوی

محمد بوو یان نه حمد دروست نیه پئی بووتری (باوکی قاسم) به لام نه که ر ناوی تری هه بوو نه وا دروسته .

حافظ ابن حجر ده فهرموویت: ((ئو بوچونه ی کۆتای له هه موویان په سه ندره و چاکتره، وه مامۆستا نه بومحه ممه د بن ئه بی جه مره ده فهرموویت: ((باشتر وایه مروف بوچوونی یه که م هه لبرئیریت که ده لئ دروست نیه بووتری (باوکی قاسم)، بو که سیك ناوی محمد بیٹ یان نا، چونکه نه وه یان بو مروف دلنیا تره و زیاتر پیزو حورمه تی تیدایه بو ناز ناوی پیغه مبه ر(ﷺ)، که بریتیه له (باوکی قاسم) ^{۷۳}.

ناوی دل ته نگ و ناخوش

عن ابن المسب عن ابيه ان اباہ جاء إلى النبی صلی الله علیه وسلم فقال: ما اسمک؟ قال: حزن، قال: أنت سهل، قال: لا اغیر اسما سمانیه أبي، قال ابن المسيب: ما زالت المحزونة فينا بعد)) ^{۷۴}.

⁷³ (فتح الباري، جزء ۱۰، ص: ۷۰۳ - ۷۰۴).

⁷⁴ أخرجه البخاري (۹/ ۶۱۹۰ - فتح).

واته: پۆژیک باپیره ی (سعید بن المسیب) چو بو لای پیغه مبهری خوا (ﷺ) پرسپاری لی کرد ناوت چیه؟ نه ویش ووتی: ناوم (حزن)ه، واته: خه ماوی یان خه م، پیغه مبه ریش (ﷺ) فه رمووی: تو ناوت دلشاده باپیریشی ووتی: من ناویک ناگوړم که باوکم نه و ناوه ی ناوم، ئیبن موسه ییبه ده فه رموویت: باپیرم نه و ناوه ی پیغه مبه ری (ﷺ) هه لته بژاردوو نه یویست، هه ربۆیه هه تا له ناوماندا ما بوو هه میشه دل ته نگ و خه ماوی بوو، چونکه ناوه که ی خه فه تاوی ناخۆش بوو.

گوړینی ناویک بو ناویکی خوشتر

عن أبي هريرة أن زينب كان إسمها برة فقيل: تزكي نفسها فسمّاها رسول الله صلى الله عليه وسلم زينب^{٧٥}.

نه بوهوره بیره ده فه رموویت: زه ینه ب که (ژنی پیغه مبه ری خوايه (ﷺ) ناوی (بره) بوو، خه لکی ده یان ووت پاكانه بو

خۆی ده کات (واته به باش ناوی خۆی ده هیئێ) و له خۆی
 پازیی، چونکه نه و ناوه واتای (چاکه خواز) ده گریته وه.
 ئیمامی (طبری) ده فەرموویت: دروست نییه ناوان به
 ناویك كه ماناكهی ناخۆش بیٔ یان خراب، ههروهها ناویك كه
 پاكانهی تیڤا بیٔ، ههروهها ناویك واتاكهی جوین دان بیٔ.
 ئه بوداود ده فەرموویت: ((پیغه مبهری خوا (ﷺ) نۆریك
 له و ناوه ناخۆشانهی گۆریوه كه گوی لیبووه،
 له وانه: (عاص) سه ریچی كار، (عتله) نویل، (غراب) قه له
 رهش، (شهاب) بلیسهی ئاگر، (حرب) جهنگ، وه چهندهها
 ناوی تر.

ناوان به ناوی پیغه مبه رانه وه (عليهم السلام)

عن المغيرة بن شعبة قال: لما قدمت نجران سألتوني فقالوا:
 إنكم تقرؤون (يا اخت هارون) و موسى قبل عيسى بكذا و
 كذا، فلما قدمت من على رسول الله صلى الله عليه وسلم

سأَلَتْهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: ((إِلَهُمَّ كَانُوا يَسْمُونُ بِالْبِطْيَاءِ هُمُ وَ الصَّالِحِينَ قَبْلَهُمْ))^{۷۶}.

(موغیره) ده‌فه‌رموویت: کاتیک که چووم بۆ ناوچه‌ی (نه‌جران) (خه‌لکه‌که‌ی گارون) لییان پرسیم: ئیوه له قورئانه‌که‌تاندا ئه‌م ئایه‌ته ده‌خویننه‌وه: ﴿يَتَّخِذَتِ هَرُونَ﴾ مریم: ۲۸.

واته: ئه‌ی خوشکه‌که‌ی هارون (علیه السلام) که مه‌به‌ستی مه‌ریه‌می دایکی عیسیایه (علیها السلام)، خۆ (موسی) (علیه السلام) که براکه‌ی ناوی هارونه (علیه السلام) له پیش عیسادا ژیاون (علیهم السلام) به ئه‌وه‌نده و ئه‌وه‌نده سال، ئیتر چۆن به دایکی عیسا ده‌لێن خوشکی هارون. ئنجا (موغیره) فه‌رمووی: کاتیک که‌شتمه مه‌دینه و چووم بۆ لای پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ئه‌و پرسیاره‌م لی کرد ئه‌ویش فه‌رمووی: ((خه‌لکانی پیش ئیمه ناوی منداله‌کانیان ده‌نا به ناوی پیغه‌مبه‌ران و پیاو چاکانی پیش خویان)).

(ابن بطال) ده‌فه‌رموویت: له‌م فه‌رموودانه‌وه ئه‌وه
 وه‌رده‌گیرئ که دروسته ناوانانی منداڵ به‌ناوی پیغه‌مبه‌رانه‌وه
 (عليهم السلام)، وه سه‌عیدی کوپی موسه‌یی‌ه ده‌فه‌رموویت:
 ((أحب الأسماء الى الله الأسماء الانبياء))، واته: خوشه‌ویست
 ترین ناو له‌لای خوای گه‌وره ناوی پیغه‌مبه‌رانه‌وه (عليهم
 السلام).

كه‌سیك هاوه‌ئه‌كه‌ی بانگ بکات به‌ناوی خویه‌وه به‌لام

یه‌ك وشه له ناوه‌كه‌ی كه‌م بکاته‌وه به‌و مەدرجه‌ی

نه‌چیته‌ بابی

ناو و ناتۆره‌وه

قال ابو حازم: عن ابي هريرة قال قال لي النبي: يا أبا

هريرة).

ئه‌بو هوره‌یره په‌زای خوای لیبت ده‌فه‌رموویت:

پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) بانگی کردم و ووتی: ((یا أبا هريرة)).⁷⁷

⁷⁷ (صحيح البخاري- كتاب الأدب- باب من دعا صاحبه لنقص من اسمه حرّفا).

وعن أبو سلمة بن عبد الرحمن: ((أن عائشة زوج النبي قالت: قال رسول (ﷺ): ((يا عائش هذا جبريل يقرئك السلام)، فقلت: وعليه السلام ورحمة الله، قالت: وهو يرى ما لا نرى)).

عائیشه ی خیزانی پیغه مبهر (ﷺ) دهفه رموویت: جارێک پیغه مبهری خوا (ﷺ) پێی ووت: ئه ی (عائیش) ئه وه جبریه و سه لامت لی دهکات، منیش ووت: (وعليه السلام ورحمة الله)، ئه وه ی که تو دهیبینی ئیمه نایبینین^{۷۸}.

ناخوشتین ناو لای خوای گهوره

عن أبي هريرة قال: قال رسول الله (ﷺ): ((أخنى الأسماء يوم القيامة عند الله رجل تسمى ملك الأملاك))^{۷۹}.

واته: ناخوشتین ناو له لای خوای گهوره له پۆژی دوایدا ناوی که سیکه که بریتیه له (ملك الأملاك) واته پادشا و خاڤه نی هه موو دهسه لات و مولکه کان.

^{۷۸} صحیح البخاری (۶۲۰/۱)، و مسلم (۲۴۴۷).

^{۷۹} أخرجه البخاری (۶۲۰/۵/۹-صح).

وه هه روه ها ووشه ی (أخنى) به (أخنع) یش هاتووه ^٨، که به واتای زه لیل دیت، به هه مان شیوه (الحمیدی) که مامۆستای بوخاریه ده فه رموویت: ((واته زه لیل ترین ناو له لای خوای گه وره ئه و ناوه یه))، عیاضیش ده فه رموویت: ((ئه و ناوه بچوکتین ناو و ریسواترین ناوه له لای خوای گه وره)).

وه ووشه ی ((تسمى)) واته: ئه و که سه ئه و ناوه له خۆی بنی یاخود پیی پازی بیّت که پیی ووترا.

سوفیان_ په حمه تی خوای لیبیت_ ده فه رموویت: ((به وینه ی (ملك الأملاك)، ((شاهان شاه)) واته پادشای پادشاکان، وه به وه لیکی داوه ته وه.

که واته ئاگاداریه ئه و ناوه ی که پیغه مبه ر (ﷺ) به ناشیرین ناوی بردووه و به خراپه باسیان ده کات به ته نها ئه و ناوه ناگریتته وه، به لکو هه موو ناویک که ئه و واتایه ی هه بیّت ئیتر به هه ر زوبانیك بیّت، وه کو (خالق الخلق)، (أحكم الحاکمین)، (سلطان السلاطین)، (أمیر الامراء)، هه روه ها

ووتراره به هه مان شیوه دروست نیه بوتری (په حمان، قدوس، جبار)، وه جیاوازی هیه دهریاره ی (حاکم الحاکمین) دا، وه به هیچ شیوه یه ک نه و ناوانه دروست نیه با نه و که سه مه به سستی پیی ته نه اشوینیک بیت وه ک: (ملك الأملاك) مه به سستی وابی که ته نه ناوچه یه کی دیاری کراو ده لیت.

نه و ناوانه ی دروسته مروقی موسولمان له مندال بنیت

عن جابر بن عبد الله قال: ((أراد النبي أن ينهي عن أن يسمى بـعلي و بركة و بأفـلح و بيسار و بنافع و بخو ذلك، ثم رأيته سكت بعد عندها، فلم يقل شيئاً، ثم قبض رسول الله ﷺ ولم ينه عن ذلك، ثم أراد عمر أن ينهي عن ذلك ثم تركه))⁸¹.

جابر ده فهرمویت: ((پیغه مبه ری خوا ﷺ) ویستی که قه ده غه مان لی بکات له وه ی که مندالانمان ناو بنیتین به م ناوانه: (یعلی) بلند، (برکه) و (أفـلح) پزگار یان سه رکه وت،

⁸¹ (۲۱۳۸- شرح صحیح مسلم للنووی).

(يسار) واته كه سيكي دهوله مهند، (نافع) سودمه ند، به لام پاشان بينيم كه بيدهنگ بوو له ناستي نه و ناوانه و هيچي نه ووت مه تا وه فاتي كرد، پاشان (عومەر) خوا ليی پازی بيټ وويستی كه قه دهغه ی بكات ناوانان به و ناوانه، به لام نه ویش وازی له و كار هیناو جی به جی نه كرد.

كه واته پيويسته موسلمان ناويكي خوش له مندالي خوی بنيت، نهك ناويك بيټ كه به هويه وه خهلكي گالته ی پی بكات و ناپه حه تی بكات له بهر نه وه ی ده گونجی باوك ناويكي به لاوه خوش بيټ به لام له داهاتوودا نه و منداله به هويه وه توشي ناپه حه تی بيټ، وه ئاشكرايه ئازاردانی موسلمان حه رame، كه واته با ناويكي خوش كه له لای خوی گه و ره خوشه هه لبريټريټ بومندالي، هه روه ها دروست نيه ناوانان به ناويك كه به ندایه تی له خوبگريټ بو غه يری خوا وهك (عبد الرسول، عبد الحسين، عبد العلي، عبد الكعبة)، وه ئيبين حه زم كوپای زانايانی نقل كردوو ه له سه ر حه رامی نه و جو ره ناوانه ته نها (عبدالمطلب) نه بيټ له بهر نه وه ی پيغه مبهري

خوا (ﷺ) ده فەرموویت: ((أنا النبي لا كذب أنا ابن عبدالمطلب)).

بەلام ئەم فەرموودەیه بەلگە نیه لەسەر ئەوەی کە ئەو ناوە دروستە، لەبەر ئەوەی فەرموودە کە تەنھا باسی پووداو و هه‌واله‌ نه‌ك ئەمر و نه‌هی، پیغه‌مبەر (ﷺ) باسی باپیری دەکات، واتە باسی ناویك دەکات کە پۆیشتوو و خاوه‌نه‌کە‌ی نه‌ماوه‌و مردوو، کە واتە بەهێچ شیوه‌یه‌ك دروست نیه‌ کەس ناوی‌مندالی بنیّت (عبد المطلب)، بەلکو ئەوەی پێویسته‌ مرۆف ناوی ئاسان و سادە و خۆش کە خەلکی بەرگویی کەوتوو و واتای زانراوه‌ هه‌لبژێری به‌ومه‌رجه‌ی له‌ شه‌رعدا قه‌ده‌غه‌ نه‌کرا‌یی وه‌کو ئەو ناوه‌ نامۆیانە‌ی ئەمڕۆ کە نۆر به‌یان ناوی خەلکی بێباوه‌پێ، چونکە حەرامه‌ و خۆشوبه‌اندنه‌ به‌وان.

ناوی فریشته‌کان

زانایان هه‌ندیکیان ده‌فه‌رموون: ناوان به‌ناوی فریشته‌کانه‌وه‌ حەرامه‌، هه‌ندیکی تر ده‌فه‌رموون: باش نیه‌،

ئه وانی تر ده فه رموون: دروسته به لام چاکتر وایه مروؤ خۆی له و ناوانه بیاریزیت وه کو: (جبرائیل، اسرافیل، میکائیل)، به لام ئه و ناوانه ی که له قورئاندا هاتوو ه که ره شه رعه ن قه ده غه نه کرابوو دروسته، وه ئه مه بۆچوونی (شیخ محمد بن صالح العثیمین) ه په حمه تی خوای لیبت.

هه ندیك فه رمووده ی (ضعیف و موضوع) که

ده رباره ی ناوان هاتوو

۱. ((أحب الأسماء الى الله ما عبد وحمد)). لأصل له — سلسلة الأحاديث الضعيفة (٤١١).

واته: خۆشه ویستری ناو لای خودا ئه و ناوانه یه که به ندایتی و سوپاس گوزاری له خۆی گرتبیت بۆ خودا.

۲. ((أحب الأسماء الى الله ما يعبد به)). موضوع — الضعيفة (٤٠٨).

واته: خۆش ترین ناو له لای خودا ئه و ناوانه یه که به ندایه تی تیدا یه .

۳. ((حق الولد على الوالد أن يحسن اسمه ويحسن أدبه)).
موضوع- الضعيفة (۱۹۹).

واته: مافی منداڵ به سهر باوکیه وه نه وهیه که ناویکی
خوښی بو دابنیت وه جوان په روه رده ی بکات.
۴. ((من ولد له ثلاثة فلم یسم أحدهم محمدا فقد جهل)).
موضوع- الضعيفة (۴۳۷).

واته: هه رکه سیڅ سی منداڵی کوړی بو وه یه کیکیانی ناو
نه نا محمد نه وه نه وکه سه نه فامه.
۵. ((من ولد له مولود فسمّاه محمدا تبرّکا به کان هو و
مولوده في الجنة)). موضوع- الضعيفة (۱۷۱).

واته: هه رکه سیڅ منداڵیکی بو وه ناوی نا محمد وه کو
پیروزیه ک بو پیغه مبه ر (ﷺ) نه وه خوښی و منداڵه که شی
ده چنه به هه شته وه.

۶. ((یناد مناد يوم القيامة أن من كان اسمه محمد فليقم فليدخل
الجنة إكراما لمحمد)). لا أصل له كما قال شيخ محمد عید
العباسي.

واته: له پوڅی قیامه تدا که سیڅ بانگ ده کات و ده لیت
هر که سیڅ ناوی محمده با هه ستیت و پرواته ناو
به هه شته وه وه کو پیزیک بق محمد (ﷺ).

خه ته نه کردن

خه ته نه کردن له سه حیجی سوننه تی پیغه مبهری خوا
(ﷺ) هاتووه و باس کراوه، ئه بو هورهیره خوالینی پازی بیت
بۆمان ده گیریت ته وه له پیغه مبهری خواوه (ﷺ) که
ده فهرموویت: ((الفطرة خمس: الختان والاستحدا وقص
الشارب وتقليم الأظافر ونف الإبط))^{۸۲}.

واته: پینج ئاکارو خوړه و شتی ئیسلام هیه که هر
که سیڅ جیبه جی بکات ئه واهه ستاوه به زیندوو کردنه وهی
شیعاری ئیسلام و بهرز پاگرتنی، ئه و پینج ئاکاره ش
ئه مانه ن: ((خه ته نه کردن، لابردنی مووی ده وری عه و ره تی
پاش و پیش، کورت کردنه وهی سمیل، کورت کردنه وهی
نینۆک، لابردنی مووی بن بال)).

⁸² أخرجه البخاري (٦٢٩٧-فتح)، ومسلم (٢٥٧/٣-نوري)، ومالك في ((الموطأ))
(١٩٢٧)، وأبو داود (٤١٩٨)، وغيرهم.

نافره تیش هه مان جوکمی هه یه

دهرباره‌ی خه ته نه کردنی نافره تیش چهند فه رموده یه ک

هاتووه:

۱- قوله (ﷺ) لأم عطية (الخاتنه): ((احضني ولا تنهكي فإنه انظر للوجه واحضني للزوج))^{۸۳}.

واته پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) به (ام عطية) ی فه رموو: به
نزمی له وپارچه گوشته بیره و هه مووی لی مه که ره وه، چونکه
مانه وه ی به شیکی، واده کات نافره ت پوو بدات به می‌ردی و
پوخساری جوانبیت، وه نه وهش بۆ می‌ردی چاکتره، وه (ام
عطية) رضی الله عنها خه ته نه ی مندالانی ده کرد.

۲- قوله (ﷺ): ((اذا التقى الختانان فقد وجب الغسل))^{۸۴}.

⁸³ صحیح: أخرجه أبو داود (۵۲۷۱)، و الحاکم (۵۲۵/۳)، وابن عدي في ((الکامل)) (۱۰۸۳/۳)، و الخطيب في ((تاريخه)) (۲۹۱/۱۲).

⁸⁴ صحیح: أخرجه الرملي (۱۰۸-۱۰۹)، وابن ماجه (۶۰۸)، و احمد (۱۶۱/۶).

واته: هر کاتیک هر دوو شوینی خه ته نه کراو له ژن و مېردا گه یشته به یه ک نه وا پټویسته هر دوو کیان ځویان بشون.

که واته له م دوو فرموده یه دا باسی شوینی خه ته نه کراوی ژن و پیاو ده کات که به لگه یه له سر نه وهی که ئا فره تانیش خه ته نه کراون.

وه ئیمام نه حمد ده فرموویت: ((نم فرمودانه به لگن له سر نه وهی که ئا فره تانیش خه ته نه کراون)).

چاک بزانه که خه ته نه کردنی ئا فره تان هر له سر ده می پیشینه وه هه بووه، وه نه وان نه و کاره یان واز لی نه هیئاوه. بۆ زیاتر دلنیا بوون بگه پیره وه بۆ (سلسلة الأحادیث الصحيحة)، ئیمام نه لبانی له و باره یه وه چنده ها فرموده و نه سهری هیئاوه (۳۵۳/۲) که قسه بۆ که س ناهیلیت وه، ته نها نه وانه نه بیټ که توشی نه خوځشی شه هوه ت بون.

حوکمی خه ته نه کردن

بۆچوونی ته واو بریتی به له وهی که خه ته نه کردن واجب، به لگهش له سهری فهرموده ی پیغه مبهر (ﷺ) و فه توای زانایانه.

پیغه مبهر (ﷺ) به (باپیره ی عثیم بن کلب) ی فهرموو کاتی که هات بۆ لای و موسولمان بوونی خو ی پاگه یاند: ((القی عنک شعر الکفر واختن))^{۸۵}. پی ی فهرموو: ((نه و قژه ی سهرت بتاشه نه وه قژی سهرده می بی باوه پیه وه خۆشت خه ته نه بکه)).

که واته فهرمانی پیکرد که خه ته نه بکات وه نه فهرمانهش بۆ واجبیته.

نیام نه لبانی په حمه تی خوی لیبت له ((تمام المنه ص: ۶۹)) ده فهرموویت: ((دهرباره ی حوکمی خه ته نه کردن،

⁸⁵ حسن: أخرجه أبو داود (۳۵۶)، و عنه البيهقي (۱۷۲/۱)، واحد (۴۱۵/۳)، يقول الإمام الألباني إمام المحدثين رغم انف الأغرار و الأحداث_ رحمه الله هذا الحديث حسن، كما بينه في ((الإرواء)) (۷۹)، وصحيح أبي داود رقم (۳۸۳).

بۆ چوونی راست له لای ئیمه ئه وه به که واجب، وه ئه وه ش
 بۆ چوونی زۆریه ی زانایانه وه کو (مالیک و شافعی و ئه حمد و
 ابن القیم)، وه (ابن القیم) ده باره ی وا جبتی خه ته نه پازده
 شیوه ی باس کردوه، به لام ئیمه ته نها دوو دانه ی لی باس
 ده که ی:

یه که م: خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ
 أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ النحل: ۱۲۳.

واته: شوین ئاین و په یره ی ئیبراهیم بکه ون (علیه
 السلام)، وه ئاشکرایه که خه ته نه کردن به کیکه له
 شیعه کانی ئاینی پیغه مبه ر ئیبراهیم (علیه السلام)،
 هه روه ک (ابوهریره) بۆمان ده گیریته وه له پیغه مبه ری خواوه
 (ﷺ) که ده فه رمویت: ((اختن ابراهیم بعدما اتت علیه
 ثمانون سنة))^{۸۶}.

⁸⁶ أخرجه البخاري (۶۲۹۸ - فتح)، و مسلم (۲۳۷۰)، والبيهقي (۸ / ۳۲۵)، و
 احمد (۲ / ۳۲۲ - ۴۱۸) واللفظ له.

واتە: پێغەمبەر ئیبراھیم (سەلامی خواى لیبیت) خۆی خەتەنە کرد لە دواى ئەوەی کە تەمەنى گەیشتبوووە هەشتا سالی.

دووهم: خەتەنە کردن یەکیکە لە دیارترین شیعارەکانی ئاینی ئیسلام کە بە ھۆیەو موسوڵمانان لە گاور جیا دەبێتەو.

ھەرۆھا حوکمەکی گشتیە بۆ پیاوان و ئافرەتان، بەلام دەگونجی ھەندیک ئافرەت ھەبێت کە ئەو پارچە گوشتەیان نەبێت، کەواتە لەو حالەتەدا ئەو فەرمانە ئەوان ناگرێتەو.

کاتی خەتەنەکردن

پێشتر باسمان کرد کە حوکمی خەتەنەکردن واجبە، کەواتە ھەر شتیک فەرمانی پی کرابوو پێویستە زۆر زوو جیبەجی بکریت، لەگەڵ ئەوەی کە چەند فەرموودەیەک لە بارەى کاتی خەتەنە کردنەو ھاتوووە دیاری کردوو بەوێ کە لە پۆژی ھوتەمدا بیت، بەلام ھیچ کام لەو فەرموودانە

بی قسه و باس نیه و سه نه دی فه رموده کان قسه ی زور
له سه ره نه مهش نه و سی فه رموده یه یه :

یه کهم: عن جابر بن عبد الله ان رسول الله (ﷺ): ((عق
عن الحسن و الحسين و ختنهما لسبعة ايام))^{۸۷}.

واته پیغه مبهری خوا (ﷺ) گویند بانه ی بۆ سه سه ن و
حوسین کرد و خه ته نه ی کردن له هه وته م پۆژی له دایک
بوونیا ندا.

دووهم: عن ابن عباس قال: ((سبعة من السنة في الصبي يوم
السابع ... ويختن ...)).

واته: (هه وت شت سوننه ته جیبه جی کردن ی له هه وته م
پۆژدا بۆ مندال یه کیکیان خه ته نه کردنه ...).

سیهم: عن ابي جعفر قال: ((كانت فاطمة تعق عن ولدها
يوم السابع و تختنه و تحلق شعر رأسه و تصدق بوزنه
ورقا))^{۸۸}.

⁸⁷ رواه ابن عدى في ((الكامل)) (٣/١٠٧٥)، و الطبرانی في ((الصغير))
(٢/١٢٢)، و البيهقي في ((الكبرى)) (٨/٣٢٤) و في ((الشعب)) (٦/٣٩٤).

واته: (فاطمة) ـ خوای لیی پازی بیت ـ گوێزەبانه ی بۆ مندالی ده کرد له حه وته م پۆژی دا و خه ته نه شی ده کرد و سه ری ده تاشی و به قه د وه زنی قژه که ی زیوی ده کرد به خیر. که واته گومانی تیدا نیه زوو نه نجامدانی خه ته نه بۆ مندال زۆر باشتره له به ره ئه وه ی ئازاری که مته، به پیچه وانه ی درهنگ خستنی چونکه ئه و کاته ئازاره که ی زۆتره و ناخۆشه، پیغه مبهری خواش (ﷺ) ئه گه ره له بژاردن له ده ستیدا بووایه بۆ جیبه جی کردنی کاریک، کامه یان ئاسانتر بووایه ئه وه یانی هه لده بژارد مادم تاوانی تیدا نه بووایه، خه ته نه کردنیش ده رکه وتنی عه و ره تی مرۆفی تیدایه، که واته ده رکه وتنی عه و ره تی به مندالی زۆر باشتره له وه ی ده رکه ویت به گه و ره ی.

بهشي چوارهم

په روه رده و فير كردني مندال

به پيوستم زاني وهكو زياده سود گه ياندن به خوښه ري
 نازيز ئه م به شهش بڅمه پال به شهكاني تري ئه كتيبه
 به هوي گرنگي باسه كه و پيوستي موسولمانان بوي، چونكه
 گوماني تيدا نيه خرابترين هوكار بو خراپكردني كومه لگه
 بريتيه له خراپ په روه رده بووني پوله كاني ئه و كومه لگه يه،
 وه له بهر ئه و هويه ئايني ئيسلام به و په پي چاوديري وه
 ده پوانيتته لايهني په روه رده و فير كردني مندال چونكه
 به هويه وه ده توانين كومه لگه يه كي موسولمانی به خته وهر پيك
 بهينين، هه روه ها خوي گه وړه فرماني كردووه به په روه رده
 و فير كردني مندالان و ده فهرموويت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُواْ
 أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ التحريم: ٦.

خوي گه وړه ده فهرموويت: ئه ي ئه و كه سانه ي كه خوي
 گه وړه مننه تي خوي پشتووه به سه رتاند و ئيماني پي
 به خشيون، ئيوهش هه ستن به جي به جي كړدي ئه رك و

مافه کانی ئەو ئیمانە بەو هی خۆتان و مال و مندالتان بپاریزن
له ئاگری دۆزهخ، پاراستنی خودی مڕۆڤ بەو دەبیّت که
خۆت بپاریزیت له توپه ی خوی گه و ره، ئەویش به جیبه جی
کردنی فه رمانه کانی و خۆپاراستن له و شتانه ی که قه ده غه ی
کردووه، هه روه ها ته وه کردن له و کاره خراپانه ی که خوی
گه و ره پێی ناخۆشه و به هۆیه وه مڕۆڤ به ره و ئاگری دۆزهخ
ده چیت، هه روه ها پاراستنی مال و مندال به وه ده بیّت به
جوانی په روه رده یان بکه ین و فیری کاری جوانیان بکه ین و
پالنه ریان بین بۆ گوێپایه لی کردنی فه رمانه کانی خوا.

که واته پارێزراوی مڕۆڤ له وه دایه که هه لّبیّت به جیبه جی
کردنی فه رمانه کانی خوی گه و ره له خودی خۆی و ئەو
که سانه ش که له ژێر سه ره په رشتی ئەودان، وه خوی گه و ره
ئاگادارمان ده کاته وه به وه ی که سووته مه نی ئاگری دۆزهخ
مڕۆڤه کانه له گه لّ به رد.

پیغه مبه ری خوا (ﷺ) ده فهرموویت: ((کل مولود یولد علی الفطرة فابواه یهودانه أو ینصرانه أو یمجسانه))^{۸۹}.

واته: هه موو مندالیک که له دایک ده بیټ له سه ر پاکیتی و ئیسلام له دایک ده بیټ، به لام که وورده وورده که وره بوو دایک و باوکی ده یگورن و له سه ر ئه و پاکیتی له لای ده به ن، یان ده یکه ن به گا ور، یا خود جوله که، یان ناگر په رست.

وعن معاذ بن جبل ان النبی (ﷺ) قال: ((انفق علی عیالك من طولک ولا ترفع عنهم عصاک))^{۹۰}.

واته: ئه وه نده ی توانات هه یه نه فه قه و خه رچی مالت بکیشه و خو ش گوزه رانیان بکه و بی ئاگامه به لییان و ناگا داریان بکه ره وه له و شته خراپانه ی که ده بیټ خو یانی لی بپاریزن وه هه می شه چاودیریان بکه و بیان ترسینه له سه ریچی کردنی خوای گه وره.

^{۸۹} أخرجه البخاری (۴۷۷۵-۶۵۹۹ فتح)، و مسلم (۲۶۵۸)، و مالک

(۹۹۵/۱)، و ابو داود (۴۷۱۴)، و الرمذی (۲۱۳۸)، و غیرهم.

^{۹۰} رواه احمد.

که واته منداڵ ئاسوده یی مروّقه له ژبانی دونیادا، خوشی و شادی ته مهنیه تی، ژبان به وانه وه خوشتره، هه ربه هوی مندا له وه مروّ تووشی پزق و پوزی خوایی ده بیّت و په حمهت و به زه ی داده به زیت به سه ریدا، به لام هه موو ئه مانه ی که باسم کرد کاتی ک پووده دات که په روه رده ی منداڵ په روه رده یه کی چاک بوو، وه له سه ر چاکه خوازی و په وشتی به رزگه وره بوون.

خوړه وشتی پیغه مبهری خوا (ﷺ) له گه ل مندا لدا

عن عمرو بن أبي سلمة قال: كنت غلاما في حجر رسول الله و كانت يدي تطيش في الصحيفة فقال لي رسول الله ((يا غلام سم الله تعالى و كل بيمينك، و كل مما يليك))⁹¹.

شیخ (عثیمین) په حمه تی خوای لی بیّت له شه رحی ئه م فه رمووده یه دا ده فه رموویت: ((گومانی تیدا نیه که خواردن و خواردنه وه به دهستی راست واجبه، وه خواردن و خواردنه وه به دهستی چه پ حه رامه، هه رکه سی به دهستی چه پ بخوات

⁹¹ متفق علیه: (۵۳۷۶ - صحيح البخاری)، (۲۰۲۲ - صحيح المسلم).

یان بخواته‌وه تاوان باره‌و سه‌ریچی‌کاره، سه‌ریچی‌خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی کرده‌ووه (ﷺ)، وه‌خۆی شو‌به‌اندووه به شه‌یتان و دۆستانی شه‌یتان له‌بی باوه‌پان، که‌واته واجبه ده‌ستی‌پاست به‌کاربه‌یتریت بۆ‌نان خواردن‌یاخود خواردنه‌وه‌ی شتی به‌سوود، مه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی که نه‌توانی وه‌کو شه‌له‌لی ده‌ست (فاتقوا الله ما استطعتم)، پاشان (عه‌مر) فه‌رموده‌که‌مان بۆ باس ده‌کات و ده‌فه‌رموویت: من‌دال بووم، پوژیک له‌کۆشی پیغه‌مبه‌ری خوا‌دا (ﷺ) دانیشتبووم ده‌ستم به‌ملاو لادا ده‌برد له‌سه‌ر سفره‌ی نان خواردنه‌که، ده‌ستم بۆ ئه‌م شت ده‌برد و بۆ ئه‌و شت، من‌دال بووم نه‌مده‌زانی، له‌پاست و چه‌پ و به‌رده‌م و ناوه‌پاستی سفره‌که شتم هه‌لده‌گرت و ده‌م‌برد بۆ ده‌مم، پیغه‌مبه‌ریش (ﷺ) فه‌رموی: ((یا غلام سم الله)) واته پۆله‌ بلای به‌ناوی خوا له‌کاتی ده‌ست کردن به‌نان خواردن، ((وکل بيمينک و کل لما یلیک))، وه به‌ده‌ستی‌پاست نان بخۆ، وه له‌به‌رده‌م خۆته‌وه بخۆ، پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سی‌ئاکاری جوانی

فیږی ئه م منداله کرد که هه رسیکیان ئاکاری که سیکه که شوین که و ته ی سوننه ت بیت، (بسم الله) ووتنی به ناوی خوا له کاتی نان خواردن که واجبه ووتنی، (کل بیمینک) به دهستی راست نانه که ت بخو که نه ویش هه ر واجبه، (وکل مما یلیک) له به رده می خو ته وه نان بخو، که نه مهش پړیز و نه ده بیکه له گه ل نه و که سانه ی که له گه ل تن له سه ر سفره ی نان خواردن، چونکه ناشیرینه و کاریکی باش نیه له به رده م نه وه ی په ناته وه شت هه ل بگریت و شت بخویت، پیغه مبهری خوا (ﷺ) سی ئاکاری جوانی فیږی ئه م منداله کرد له سه ر سفره و له یه ک کاتدا، که نه مهش په کیکه له و کاره پر به ره که ت و پیرو زانه ی پیغه مبه ر (ﷺ) که خه لکی فیږی زانست ده کات له هه موو بو نه یه کدا.

به هه مان شیوه ده بیت قوتابی زانستی شه رعی و غه یری نه وانیش، هه رکه سیک سوننه تیک ده زانییت، ده بیت پوونی بکاته وه بو خه لکی له هه ر بو نه یه کدا بیت، با نه لیت ئاخر من نه هلی عیلم نیم (مه لا نیم)، راسته تو زانا نیت به لام خو.

هه‌ندیك كاری جوان و چاك ده‌زانیت كه له ئیسلامدا هه‌یه،
 پیغه مبه‌ر (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: ((بلغوا عني ولو آية))^{۹۲}
 واته: چی ده‌زانیت له قسه‌و گوتار و كرداری من به‌خه‌لكی
 رابگه‌یه‌نه، نه‌گه‌ر نه‌وه‌ی كه ده‌یزانیت ئایه‌تیک بیت له‌قورئان،
 هه‌ركاتیك له‌هه‌رشوینیک توانیت مه‌وه‌سته‌و نه‌وه‌ی ده‌یزانیت
 له سوننه‌ت بلاوی بگه‌ره‌وه له‌ناو خه‌لكیدا، باخیر و پاداشت
 و چاكه‌ت ده‌ست بگه‌ویت، وه‌ خیر و چاكه‌ی نه‌وانه‌یش كه
 به‌گویت ده‌كه‌ن و ئیش به‌و ئامۆزگاریه‌ چاكانه‌ت ده‌كه‌ن هه‌تا
 پۆژی دووای.

عن ابو قتادة ((ان النبي كان يصلي وهو حامل أمانة بنت
 ابنه زينب فاذا ركع وضعها و إذا قام حملها))^{۹۳}
 واته: پیغه مبه‌ری خوا (ﷺ) نوژی ده‌کرد وه‌ ئومامه‌ی
 كچی زه‌ینه‌بی كچی (واته كچه‌زاكه‌ی) له باوه‌شیدا بوو، كه

^{۹۲} البخاري (۳۴۶۱).

^{۹۳} صحيح البخاري (۵۱۶)، و صحيح مسلم (۵۴۳).

ده چووه رکوع و سوجه دایده نا که هه لده سایه وه
ده یکرده وه باوه شی.

قال شداد بن الهاد عن ابيه: خرج علينا رسول الله (ﷺ)
وهو حامل الحسن و الحسين فوضعه، ثم كبر للصلاة فصلى
فسجد بين ظهراني صلاته سجدة أطاها فلما قضى الصلاة،
قال: ((ان ابني ارنحني فكرهت ان اعجله))⁹⁴.

واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) پۆژیک هاته ناو مزگه وته وه
وه حه سه ن و حوسین له باوه شیدا بوون، وه ختی نویژ هات و
هه ردوکیانی له سه ر زه وی دانا و (الله اکبر) ی چوونه ناو
نویژی خویند و دهستی کرد به خویندنی نویژه که ی، وه له
پکاتیك له پکاته کاندایه که سوجه ی برد زۆر درهنگ سه ری
به رز کرده وه له سوجه، وه پاش ته واو بوونی نویژه که
فه رموی: ((ئه م کوپه خو شه ویسته م چوو بووه سه ر پشتم،

⁹⁴ صحيح: أخرجه احمد في ((مسنده)) (٤٩٣/٣)، والنسائي في ((المجتبي))
(١١٤١)، و ابن حزم في ((المحلى)) (٩٠/٣)، و ابن ابي عاصم في ((الاحادی و
المثاني)) (٩٣٤).

منیش چه زه نه کرد که په له ی لی بکه م بویه هه لئه سامه وه
هه تا خزی دانه به زی له سه ر پشتم)).

په روه رده و فیږکردنی منداډ له سه رده تای ته مه نیه وه

تاینی ئیسلام گرنګیه کی زوری داوه به په روه رده و
فیږکردنی منداډ به مه به سستی چه سپاندنی بیروباوه پ له دل و
ده روونیا ندا، نه مه ش ده رده که وی هه ر له یه که م ساته کانی
ژیانی هاوسه ری، نه ویش به هه لېژاردنی ئافره تیکی چاک و
به پره وشت، وه پیاوړی کی خاوه ن دین وپره وشت، هه روه ها
پاهیتنانی منداډ له سه ر فیږیوونی نه ده بی خه وتن، نان
خواردن، له سه رخوویی، پاراستنی زویان، پیژی گه وره، سلاو
کردن، به لام به شیوه یه کی له سه رخو و وورده وورده، به
پتی ته مه ن و کاته کان، هه روه ها سوننه تی پیغه مبه ری خوايه
(ﷺ) فیږکردنی منداډ کاروبای ئاینه که ی هه ر له ده ست
نوویژ و پاک و خاوینی ونویژ و پښوو و پاراناوه و خوږه وشتی
جوان، هه روه ها ووتنی نه و دوعایه ی که له سووننه تدا هاتوه
له کاتی چونه لای خیزان که بریتیه له: ((بسم الله، اللهم

جنبنا الشیطان وجنب الشیطان ما رزقتنا))، فقال: ((لأن رزقه الله بولد لم یضره الشیطان)).

واته: به ناوی خوا، خوابه گیان شهیتان دوورخه ره وه لیمان، وه ئه و مندالەش که پیمان ده به خشی به دوری بگره له شه پی شهیتان، ئنجا فه رمووی: ئه گه ر خوای گه وه مندالیان پی ببه خشی ئه و هه رگیز شهیتان ناتوانیت ئازاری پی بگه یه نی.

هه روه ها جیبه جی کردنی گوئزهبانه و هه لبراردنی ناوی خوش و دادپه روه ری له نیوان مندالان و فیرکردنی ئه و شتانه ی که سوودی هه یه بویان له دنیا و دواپوژدا، هه روه ها پاپانه وه له خوای گه وه و داوای دوعای خیر بویان به و جوړه ی که له قوپاندا هاتوه: ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا ذُرِّيَّتًا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْ لَنَا لِمُنْقِبِينَ﴾

إِمَامًا ﴿٧٤﴾ الفرقان: ٧٤، وه ئه و فه رمایشته ی ده رباره ی

زه که ریا (سه لامي خواي لبیت): ﴿قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ

دُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ﴾ (۳۸) آل عمران: ۳۸.

تیکه ل بوون به دوونیای مندا ل

هه ندیک که س وا هه ست ده که ن نه گه ر له گه ل

مندا له کانیا ن پوو خوش و کراوه و هاوړی بن، ده بیته هوی

نه وهی که لاواز وبی پړز بیت له لایان و شوین و ناستی

باوکایه تی له ده ست ده دات، به لام نه م جوړه بیرکړنه وهیه

هه له یه و دووره له راستی یه وه، چونه تیکه ل بوون به

دونیای مندا ل و هه لس و که وت کړدن له گه لیا ن

خوپه وشتیکي به رز و جوانه و نه و جوړه هه لس و که وت

هه مان شته که پیغه مبهری خوا (ﷺ) پیش چهنده ها سه ده

بانگه وازی بو کړدووه به ووته و کردار، نه وه تا به مندا له کانی

بنه ماله ی (عباس) ی مامی ده فهرموو: ((من سبق إلي فله كذا

وكذا فيستبقون إليه فيقعون على ظهره و صدره فيقبلهم))^{۹۵}

^{۹۵} رواه احمد و قال الحافظ في التهذيب (۴۲۱/۸): وهو مرسل - حد الاسناد

واته: هر یه کیکتان رابکات بولای من و زووتر بگاته لای
من نه وا منیش نه وه و نه وهی ده ده می، نه وانیش به ره و
پووی پایان ده کرد و ده که وتن به سه پرستی و سنگی دا،
پیغه مبه ریش (ﷺ) هلی ده گرتنه وه و ماچی ده کردن.

هه ست گردنی مندال به هه ست و سوزی دایک و باوکایه تی

پیویسته دایک و باوک وا له منداله کانیان بکه ن که هه ست
بکه ن به سوز و میهره بانیان، چونکه سوز و به زه ی یه کیکه
له په وشته به رز و پیروژه کانی ثابنی ئیسلام، وه یه کیکه له و
ئاکاره جوان و دیاران هی که پیغه مبه ری خوا (ﷺ) پیی
ناسراوه، هه روه ک نه نه س بومان ده گپیته وه و ده فهرمویت:
(ما رأیت أحدا أرحم بالعیال من رسول الله صلى الله علیه
وسلم، قال: کان إبراهيم مسترضعا له فی عوالی المدینه فکان
ینطلق ونحن معه فیدخل البیت فیاخذه فیقبله ثم یرجع))^{۹۶}.

واته: که سم نه دیوه هینده ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ)
به په حم و سوزییت به رامبه ر به مال و مندالی، ئینجا

فه رموی: ئیبراهیمی کوپی له ده وروبهری مه دینه بوو له مالیک به ختویان ده کرد و شیریان ده دایه، به رده وام پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده چوو بو لای وه ئیمهش له گه لی ده چووین که ده پویششت بولای، کاتی که ده چوو نه ناو ماله که وه ئیبراهیمی ده کرده باوهش و ماچی ده کرد و پاشان ده گه رایه وه بو مه دینه.

هه روه ها سۆزو میهره بانی پیغه مبهری خوا (ﷺ) ته نها بو مال و مندالی خوی نه بوو به لکو هه موو که سانی خاوه ن باوه ری گرتیوویه وه به گشتی و له ناویاندا مندالان به تایبه تی، ئه نه س ده فه رموویت: ((کان کلمه مر بصیان هش لهم و سلم علیهم))^{۹۷}.

واته: پیغه مبهری خوا (ﷺ) هه رکاتی که به لای مندالاندا تیپه پ ببوایه به و په ری دلخوشی و دهم به پیکه نینه وه سلای لی ده کردن، هه روه ها ئه بوهوره یره بۆمان ده گێریتته وه و ده فه رموویت: ((أن النبی قبل الحسن بن علی فقال الأقرع بن

حابس إن لي عشرة من الولد ما قبلت منهم أحدا، فقال رسول الله (ﷺ): ((من لا يرحم لا يرحم))^{۹۸}.

واته: جارېك پیغه مبهر (ﷺ) ماچی هه سه نی کوړی نیمامی علی کرد، کابرایه کیش له ویدا بوو ناوی (نه قره ع) بوو ووتی: من ده مندا لم هه یه هه تا نیستا که سیانم ماچ نه کردووه، پیغه مبه ریش (ﷺ) فهرمووی: ((هه رکه سیك به په حم و سۆز و میهره بان نه بیټ خواش په حمی پی ناکات)).

خزمه ت گردن و به خپو گردنیان به ده ست و دلیکی فراوانه
نوم سه له مه پرسپاری کرد له پیغه مبهری خوا (ﷺ)
ده رباره ی نه وهی که نه گه رپاره و پولی خو ی خه رج بکات بو
مندا له کانی نایا پاداشی ده ست ده که ویت، پیغه مبه ریش (ﷺ) فهرمووی: ((نعم لك اجر ما انفقت عليهم))^{۹۹}.

واته: به لئ چه نده پاره یان بو خه رج بکه یت نه جر و پاداشتت بو ده نوسری، به لکو ناینی نیسلام خه رجی مال و

⁹⁸ متفق علیه.

⁹⁹ متفق علیه.

مندالې به باشتريڼ و چاكتريڼ پښگاكانې مال خه رچ كړدن
 داده نيټ و پاداشتيكي گه وره ي بؤ داناوه، پيغه مبهري
 خوا (ﷺ) ده فهرمويت: ((دينار أنفقته في سبيل الله و دينار
 أنفقته في رقة و دينار تصدقت على مسكين و دينار أنفقته
 على أهلك، أعظمها أجرا الذي أنفقته على أهلك)).^{۱۰۰}

واته: ديناريك له پښي خوادا و بؤ جيهاد به خشيبيت، وه
 ديناريك به خشيبيت بؤ ئازاد كړدنې به نده يه كي موسولمان له
 كوښلايه تي، وه ديناريك كړديت به خير و ديناريك كه بؤ مال
 و مندالې خوت خه رچت كړدوه، پاداشتي كامه يان له
 هه موويان زياتره، بې گومان نه وه يان پاداشتي زياتره كه بؤ
 مال و مندالې خوت خه رچت كړدوه.

موسولمان كاتيک گوي بيستي ئه م فهرمودانه ده بيت،
 پټويسته به ده ست و دلې فراوانه وه هه ستيت به جي به جي
 كړدنې پټويستي مال و مندالې، به تاييه ت كه ده زانيت
 پيغه مبهري خوا (ﷺ) هه پر شه ده كات له و پياوانه ي هه ست

به لیپرسراوی ناکهن و گوی ناده نی، به وهی که سزای
سهخت و تاوانی گه وره له نهستویانه وهك دهفه رمویت:
(کفی بالمرء إنما أن یضیع من یقوت))^{۱۰۱}.

واته: به سه بۆ مروڤ که نه وهنده تاوان باربیئت به هوی
ههست نه کردنی به لیپرسراوی، بییته هوی فهوتاندنی نه و
مال و مندالهی که نه م به ختویان دهکات، واته نه گه مروڤ به
باشی حهقی مال و مندالی نه دات له پووی خواردن و جل و
به رگ و پیویستی تر، تاوانباره و به لکو نه و تاوانه به سه بۆ
نه وهی خوای گه وره سزای سهختی بدات.

**جیاوازی نه کردن له نیوان کوڤ و کچدا له پووی سۆزو
خوشه ویستی و پیدا ویستی پوژانه**

هه ندیک کهس له وانه یه ناره حهت و بی تاقهت بن به هوی
نه وهی که خوای گه وره کچی پی به خشیون و ته مه ننا و
ئاواتی نه وه ده خوانن که خوای گه وره به ته نها کوپی پی
به خشیبانا یه، به لام نه م جوړه که سانه بی ناگان و نازانن که

¹⁰¹ رواه مسلم و ابوداود و غیرهما.

خوا چ پاداشتیك و پریزیكي به خشیوه به و دایك و باوكه ی كه
كچی پی به خشیون به هو ی ئارامگرتنیان له سه ر په روه رده و
فیركردنیان، نه گه ر بزنان چ پاداشتیكي زورچاوه پی ئه و دایك
و باوكه میهره بانه ده كات، ئه و اهه رگیز ئه و ئاواته یان
نه ده خواست و به لكو ئوخه ی ئه و ه یان ده خواست كه له
شوینی ئه و دایك و باوكانه بن كه كچیان هه یه .

پیغه مبهری خوا (ﷺ) ده فه رموویت: ((من كان له ثلاث
بنات فصبر عليهن و اطعمن و سقاهن و كساهن من جدته،
كن له حجابا من النار يوم القيامة))^{۱۰۲}.

واته: هه ركه سیك سی كچی هه بیته ئارام بگریته له
سه ریان، وه خه رجیان بكیشیت له پووی خواردن و جل و
به رگ، ئه و له پوژی دوایدا ده بنه دیوار و به ریه ستیك له نیوان
ئه و دایك و باوكه و ئاگری دۆزه خدا، واته به هو ی ئه و سی
كچه یه وه خوای گه وده نا یخاته ئاگری دۆزه خ.

¹⁰² صحیح: أخرجه مسلم (۱۶۳۱)، و أبوداود (۲۸۸۰)، و النسائي في
(المجتبی) ((۲۵۱/۶)) و ((الكبری)) ((۱۰۹/۴))، و الترمذي (۱۳۷۶) و غیرهم.

وه له پړوايه تيكي تردا دهفه رموويټ: ((من كان له ثلاث بنات يؤيهن و يكفهن و يرجهن فقد وجبت له الجنة، فقال رجل من بعض القوم و اثنين يارسول الله (ﷺ)؟ قال: ((و اثنين)).

واته: هه ركه سيك سى كچى هه بيت خزمه تيان بكات و شويني حه وانسه و پيداويستى پوژانه يان بو دابين بكات و به سوز و ميهره بان بيت له گه لئاندا، نه وا به راستى به هه شت جيگه ي نه و كه سه يه، پياويك له ناو خه لكه كه دا ووتى: نه ي نه گه ر دوو كچ بيت نه ي پيغه مبه ري خوا (ﷺ)؟ نه ويش فه رمووى: نه گه ر دوو كچيش بيت.

هه روه ها ئاينى ئيسلام كه ئاينى ژيانه و چاره سه ره بو هه موو نه و كيشانه ي كه پووبه پووى مروقه كان ده بيت هه له پوژگاردا، جه خت ده كاته وه له سه ر نه رم ونيانى نواندن له گه ل ئافره تدا، بو نمونه ده گونجى ئافره ت له دواى شوكردى تووشى جيا بوونه وه بيت له گه ل هاوسه ره كه ي دا و ناچار بگه رپته وه بو مالى باوكى، له وانه شه باوكى نور كه م

دهرامهت بیټ و هه ژار بیټ، له م کاته دا ئاینی ئیسلام
هه لده سیټ به سار پیژ کردنی برینی ئه و باو که هه ژاره به وهی
پاداشتیکی زۆر گه وره ی دهست ده که ویټ، پیغه مبهری خوا
(ﷺ) به (سراقه بن جعشم) ی فه رموو: ((ألا أدلك على
أعظم الصدقة أو من أعظم الصدقة؟)) قال: بلی یا رسول الله،
قال: ((إبتک مردودة إليك لیس لها کاسب غیرک))^{۱۰۳}.

واته: نات هویټ پیټ بلیم کام چاکه و خیر کردنه له هه موو
چاکه و خیر کردنیک گه وره تره؟ منیش و وتم: به لئ ئه ی
پیغه مبهری خوا (ﷺ)، فه رموی: گه وره ترین چاکه و خیر
ئه وهیه که خه رچی ئه و کچه ت بکیشی که گه پاره وه ته وه بۆلات
و له میرده که ی جیا بو وه ته وه و که س نیه یار مه تی بدات تو
نه بی.

¹⁰³ رواه البخاري في ((الأدب المفرد)).

چاو کراوهی و شاره زای بهو شتانهی که ده بیته هوئی بنیات

نان و ناراسته کردنی منداډ

دایک و باوکی موسولمانی شاره زای، چاو کراوهیه و ده زانیت که منداډه کانی چی ده خویننه وه و چی ده نوسن و هه روه ها شاره زان ده رباره ی ثاره زووه کانیان، هه روه ها ده زانن که منداډه کانیان ها ورپییه تی کی ده که ن و پووده که نه چ شوینیک له کاتی ده ست به تالی دا، که واته پیویسته دایک و باوک هه موو ئه م شتانه بزنانن ده رباره ی منداډه کانیان به شیوه یه که منداډه کان هه ست نه که ن، هه ریویه ئه گهر هاتوو هه سستیان کرد که تووشی لادان بوون و شتی خراب ده خویننه وه و ثاره زووی خرابیان هه یه، یاخود ها ورپی خرابیان هه یه، وه تووشی ئاکار و پیشه ی ناشرین و ئه و جوړه یاریانه بون که باش نین وه یان هه رامن، وه زوړبه ی کاته کانیان به فیرو ده دات، ئه و له و حاله ته دا به و په پری نهرم و نیانی و حکمه ت و لی زانینه وه ده یان گیلنه وه بو سهر پیکای پاست و له و پیناوه شدا باشتیرین شیواز به کار ده هیئن.

جیاوازی نه کړدن له نیوان منداله کانی دا

یه کیځله و شیوازه چا کانی که به هیوه وه منډال فیږی
خوپه وشتی جوان و ټاکاری باش ده بیټ ته وهیه که باوک و
دایک جیاوازی نه کهن له نیوانیادا، وه هیچ کامیان پیش
نه خن به سهر ته وانی ترډا، ته گهر ته و منډاله له سهر ته و
جوړه شیوازه گه وره بیټ وه دوور بیټ له هه ست کړدن به که م
ته رخه می له به رامبه ری، نه واهه رگیز تووشی پق لی بوونه وه
له خوشک و براکانی تری نابیت، (نوعمانی کوږی به شیر)
بۆمان ده گټیږته وه که باوکی چوو بۆلای پیغه مبهري (ﷺ) وه
پټی ووت: ((انی نخلت ابني هذا غلاما کان لي فقال رسول
الله ﷺ): ((أکل ولدك نخلته مثل هذا؟ فقال: لا، فقال
رسول الله ﷺ): ((فارجعه))، و فی روایة فقال رسول الله
ﷺ): ((أفعلت هذا بولدك کلهم؟))، قال: لا، قال: ((اتقوا
الله واعدلوا فی اولادکم))، فرجع ابي فرد تلك الصدقة، و فی
روایة: فقال رسول الله ﷺ): ((یا بشر أک ولد سوی
هذا؟))، قال: نعم، قال: ((أکلهم وهبت له مثل هذا؟))، قال:

لا، قال: ((فلا تشهدني إذا، فإني لا أشهد على جور))، ثم قال: ((أيسرك أن يكونو لك في البر سواء؟))، قال: بلى، قال: ((فلا إذا))^{١٠٤}.

واته: ئەم کۆرەم بەنده یەکم پێ بەخشیوه، پێغه مبهریش (ﷺ) فهرمووی: ((هه موو منداله کانت به هه مان شیوه ی ئەم کۆرەت به ندهت پێ بەخشیون))، ئەویش ووتی: نه خێر، پێغه مبهری خواش (ﷺ) فهرمووی: ((ده ماده م وایه بیگیڕه وه بۆ خوۆت و مهیده ری))، له پیاو یه تیکی تردا پێغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ((ئایا منداله کانی تریشت هه مان شتت داوه پێیان؟))، باوکیشم ووتی: نه خێر، پێغه مبه ر (ﷺ) فهرمووی: ((له خوا بترسن و دادپه روه ربن له نێوان منداله کانتان))، پاشان باوکم گه راپه وه و ئەو خێره ی که دایبومی لێ وه رگرتمه وه، له پیاو یه تیکی تردا پێغه مبه ری خوا (ﷺ) فهرمووی: ((ئهی بیشر ئایا مندالی ترت هه یه بیجگه له م؟))، ووتم: به لێ، فهرمووی: ((به هه موویان هه مان

شت پئی به خشیون؟))، ووتم: نه خیر، ئنجا فه رمووی: ((ده که واته من مه که به شایهت به سه ر ئه م کاره ته وه چونکه من شایهتی بو زو لم و سته م نایه م))، پاشان فه رمووی: ((حه زده که یت هه موویان وه کو یه ک و ابن بو ت له چاکه و خیردا)) ووتم: به لئی، فه رمووی: ((که واته نه خیر مه یده ری)).

ووریا کردنه وهی مندال له و شتانهی که حه رامه ئه نجام دانی

١- ئاگادار کردنه وهی مندال له کوفر کردن و جوین دان و له عنهت کردن و قسهی ناخوش، وه بو یان پوون بکریته وه که کوفر کردن حه رامه و بئی باوه ری ده بیته هوی زه ره ره مه ندی و چوونه ناو ئاگری دۆزه خ، هه روه ها پاراستنی زوبان له به رده میاندا هه تا ببینه پیشه نگیکی باش بو یان.

٢- ووریا کردنه وه یان له هاوه ل په یدا کردن بو خوای گه وره به هه موو جو ره کانیه وه، له وانه پارانه وه له غه یری خوا، ئیتر ئه وهی که لئی ده پارپیته وه مردوو بی ت یان زیندوو، بو جیبه جیکردنی کارێک، هه روه ها سویند خواردن به غه یری خوا، (چونکه ئه و که سانه ش وه کو هه موو خه لکی

هیچیان دەسەلات نیە و ناتوانن زەرەر بگەیەنن یاخود قزانج).

۳- وریاکردنەوێ مندال لە جۆره کانی قوماڕ وەك (یانصیب) و (طاوڵە) و چەندەها جۆری تر، جا ئەگەر بۆ کات بەسەر بردنیش بێت، چونکە ئەو جۆره بە ناو یاریانە سەردە کیشیت بۆ قوماڕ، هەروەها دەبێتە هۆی دروست بوونی پق و کینه و لە دەست دانی پارە و پول و بەفیرۆدانی کات و فەوتاندنی نوێژەکان.

۴- پێگرتن لە مندالان لە خۆبەندەوێ ئەو گۆفاره خراپانە ی که بابەتی خراپ و وێنە ی ئافرهتی تێدا یە، یاخود چیرۆکی پۆلیسی و جنسی تێدا یە. هەروەها پێگرتن لێیان لە چوون بۆ سینەما و سەیرکردنی ئەو شتانە ی که زەرەری مە یە وە لە تەلە فزیۆنە کانه وە نیشان دەدریت، چونکە ئەمانە مەمووی دەبێتە هۆی خراپ کردن و تپک دانی خوڕە وشتی مندالان و داها توویان.

۵- ووریا کردنه وهی مندالان له ترسناکی جگهره کیشان و بۆیان پوون بکریته وه که هه موو پزیشکه کانی دونیا پیکه وتوون له سه ره وهی که جگهره کاریگهری خراپی هه یه له سه ره لاشه و به هۆیه وه مرۆف تووشی نه خووشی (سرطان) ده بیته و هه روه ها ده بیته هۆی زهره بوونی ددانه کان و بۆنی ناو ده م ناخۆش ده کات و سنگی مرۆف تووشی نه خووشی ده کات و هه یچ سو دیکی نی یه، هه ر بۆیه هه رامه جگهره کیشان به هه مان شیوه فرۆشتنی، وه پێویسته ئامۆزگاری مندالان بکریته به خواردنی نه و شتانه ی که سوودی هه یه بۆیان وه کو میوه .

۶- پراهیانی مندال له سه ره پاست گۆی به و ته و کردار، وه ووریا کردنه وه یان له ترسناکی درۆ کردن و خراپی سه ره نه جامة که ی، نه بیته درۆیان له گه لدا نه که ین ته نانه ت به گالته شه وه، هه روه ها کاتی که په یمانی کمان پی دان جی به جیحی بکه ین.

۷- دوورکه وتنه وه له مالې حرام وبه کارنه هيناني له به خيوکردنی مال و مندالدا وه کو به رتيل و سو(ريبا) و دزی و غهش و خيانه ت و ... هتد، چونکه مالې حرام هوپه کی سهره کييه که مندال به هوپه وه ياخی ده بيت و که سيکی بي گوی و خرابی لي دهرده چيت.

پيويسته منداله کانه مان فيري نويز بکهين

پڻغه مبهري خوا(ﷺ) ده فهرمويت: ((مروا اولادکم بالصلاة وهم أبناء سبع واضربوهم عليها وهم أبناء عشر و فرقوا بينهم في المضاجع))^{۱۰۵}.

واته: فهرمان بکهين به منداله کانتان به وهی که ههستن به فير بوون و نه نجام دانی پينج فهرزه ی نويز، کاتيک که ته مه نيان گه يشته حوت سالی، نه گه رباش به دهم فهرمانه که وه نه هاتن وه سست بوون له جي به جي کردنی نويزه کان، به قسه ی خوش و نهرم و نيانی له گه لياندا هولا

¹⁰⁵ صحيح: أخرجه أبوداود (٤٩٤)، و ابن خزيمة (١٠٢/٢)، و الحاكم

(٢٠١/١)، و غيرهم .

بدن هه تا نوږه کان له کاتی خوی دا بکه، نه گه رته مه نیان
گه یشته ده سالی و هه روا مابوونه وه، ئنجا شیوازیکی تر
به کار بهینن نه ویش لیدانه، به لام لیدانیک که زهره رته دات له
لاشه ی و کاریگه ری خراپی نه بیت له سه ر جهسته ی وه له
کاتی لیدانه که دا سه ر و دم و چاوی بپاریزیت و له و شوینه ی
نه دهیت، هه روه ها جیگای خهوی کوپ و کچ جیابکه ره وه، با
نیتر کوپان له لایه ک بخون و کچان له لایه کی تر.

که واته بو فیړکردنی نوږ ده بیت نه م خالانه بگریته بهر

١- دهست نوږ گرتن و نوږ کردن له بهر چاویدا و بردنی
بو مزگه وت و هاندانیان بو خویندنه وهی نه و نامیلکانه ی که
باسی چوښه تی نوږ کردن دهکات.

٢- فیړی قورپان خویندنه وهی بکه و سه رته له سوره ته
کورته کانه وه دهست پی بکه، وه کو فاتحه و سوره ته کانی
کوئی جوزنی (عم).

٣- هاندانی مندالان بو نامه ده بوون له نوږی جومعه و
جه ماعه تداله مزگه وته کان وه فیړیکرین که له دواي

گه وره کانه وه سه ف دروست بکه ن بۆ نوێژ، ههروه ها نه رم و نیانی له کاتی ئامۆژگاری کردنیاندا ئه گه ره له یان کرد، وه نابیت توپه یه بین لێیان و به دهنگی به رز هاوار نه که یه به سه ریاندا، ههروه کو ئه مرق ده بینین له مزگه وته کاند، چونکه له وانه یه به هۆی ئه و توپه بونه وه جارێکی تر ئه و منداله نه وێریت بیت بۆ مزگه وت تۆش به و کاره ت گونا هباری.

٤- ههروه ها فیتری حوکه مەکانی نوێژ بکریڻ وه کو: مه رجه کانی نوێژ و واجباته کانی و ئه و شتانه ی نوێژی پی به تال ده بیته وه و فیتری چۆنیه تی نوێژه کان و زیکره کانی ناو نوێژ و ... هتد.

٥- له گه ل ئه مانه شدا پا به ئنریت له سه ر به پۆژو بوون که ته مه نی گه یشته حه وت سال بۆ ئه وه ی که پیگه یشت به لایه وه ئاسان بیت.

جل و بهرگی مندا لان و خودا پوشینی کچان

هاندانی کچ بۆ خودا پوشین و شه رم و حه یا مه ر له مندالیه وه بۆ ئه وه ی که گه وره بوو په یوه ست بۆ ت پیوه ی،

که واته نابیت جلی کورت و پانتول و کراس له بهر بکات چونکه نه وه خوشوبهاندنه به پیاوان و به خه لکانی بی باوه په وه، هه روه ها رابهینرین له سهر داپوشینی سهر نه گهر به پارچه قوماشیکی ته نکیش بیت کاتی ته مه نی گه یشته حوت سال، هه روه ها ناموژگاری کردنی مندالان به وهی هه رپه گزه و په یوه ست بیت به جلی تایبه تی خویه وه بو نه وهی جیابیت له پگه زه که ی به رامبه ری، وه دوورین له پو شاکي خه لکی بیگانه به نیسلام وه کو پانتولی ته سک و چه نده ها عاده تی خراپی بی باوه پان، پیغه مبه ر (ﷺ) ده فهرموویت: ((لعن الله المتشبهين من الرجال بالنساء، و المتشبهات من النساء بالرجال))، و ((لعن الله المخنثين من الرجال المترجلات من النساء))^{۱۰۶}.

واته: له عنه تی خوا (له عنه ت: واته دووربوون له پرحمه تی خوا) له و پیاوانه بیت که خویان ده شوبهینن به ژنان، وه له عنه تی خوا له و ژنانه بیت خویان ده شوبهینن به

پياوانه وه، وه له عنه تي خوا له پياوي ژتاني وه له عنه تي خوا
له و ټافره تانه ي پوښاكي پياوان له بهرده كنه و ځويان وه كو
پياو نيشان ددهن.

پهروه كردن و فير كردني خوړهوشي جوان

١- پراهيڼاني مندال له سر به كارهيڼاني دهستي پاست له
شت وه رگرتن و شت به خشين و نان خواردن و ټاو
خواردنه وه، وه به دانيشتنه وه و ووتني (بسم الله) له
سهره تادا و ووتني (الحمد لله) له كوتاي دا.

٢- پراهيڼاني مندال له سر پاك و خاويڼي و كردني
نينوكه كاني و شتنې دهست له پيش نان خواردن و دواي نان
خواردن، هه روه ها فيري ځوپا كړنه وه بكريت و جل و بهرگي
ځوي پيس نه كات.

٣- به هيمني و له سر ځوي ټاموژگاري كردنيان به
شيوه يه كي بي دهنګ و نه شكندن و ناو زرنګاندني له بهر
چاوي خه لكيدا نه گره له ي كرد.

۴- فه رمان کردن به مندالّ له کاتی بانگ داندا به بیّ
دهنگی و وه لām دانه وهی بانگ بیژ.

۵- بۆ هه موو مندالّیک جیگه یه کی تاییه تی خۆی بۆ دابین
بکریّت، ئە گەر ده سه لات نه بوو ئەوا هه رکه سه و به تانی خۆی
جیابیت وه باشتەر وایه که ژووریک بۆ کچان و ژووریک بۆ
کوپان دابین بکریّت.

۶- فێربکریّت پیسی له سه ر پێگا و سه رجاده کان فریّ
نه دات و ئە گەر شتی بینی فریّ درابوو لای بیات.

۷- ووریا کردنه وهی له هاوپی خراپ و چاوودی
کردنیان له وهی که نه وهستن له سه ر جاده و کۆلانه کان.

۸- سلاو کردن له مندالان له ناو مالّ و له پێگا و له کاتی
بینینیان به شیوهی (السلام علیکم ورحمة الله).

۹- ئامۆژگاری کردنیان به وهی که چاک بن له گه لّ
دراوسی و ناپه حه تیان نه که ن.

۱۰- پراهینانی مندالّ له سه ر پێزگرتنی میوان و خزمه ت
کردنی به و شیوهی که شایسته یه .

ئارام گرتن له سه‌ر مردنی مندال

پیویسته له کاتی مردنی مندالماندا ئارام بگرین و پازی ببین به قه‌ده‌ری خوای گه‌وره و ناشکوری و هاوار و دوعای شه‌ر نه‌یه‌ت به‌سه‌ر زوبانماندا، وه تی‌بگه‌ین که مندال ئه‌مانه‌ت و مولکی خواجه و که‌ی بیه‌وی‌ت وه‌ری ده‌گری‌ته‌وه، هه‌ری‌ویه ئیمان‌داری ته‌واو ئه‌و که‌سه‌یه که له یه‌که‌م ساته‌کانی مردنی منداله‌که‌یدا ئارام ده‌گری‌ت و کاریک ناکات که خوای گه‌وره پی‌ی پازی نه‌بی‌ت، پاسته‌ مردنی مندال ناپه‌حه‌ته و ناخۆشه به‌لام ئارام گرتن له‌سه‌ری خیر و پاداشتی زۆری هه‌یه:

۱. پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رمووی‌ت: ((لا يموت لأحد

من المسلمين ثلاثة من الولد فتمسه النار إلا تحلة القسم))^{۱۰۷}.

واته: هه‌ر موسولمانیک سێ مندالی به‌مری‌ت ئه‌وا ئاگری دۆزه‌خ به‌ر جه‌سته‌ی ناکه‌وی‌ت ئه‌وه‌نده‌ی ئه‌وه نه‌بی‌ت که خوای گه‌وره سوپێندی له‌سه‌ر خواردوه. چونکه خوای

¹⁰⁷ أخرجه الشيخان و البيهقي (٦٧/٤) عن أبي هريرة.

گه و ره سویند ده خوات و ده فره مویت: ﴿وَإِنْ مِّنْكُمْ إِلَّا
وَارِدُهَا﴾ مريم: ۷۱ .

واته: هه موو كه سيك هه رده بيت به جه هه ننه مدا تي
به پريت. يه كيك له خيزانه كانی پیغه مبه ر (ﷺ) فره مووی
چون هه موو كه سيك ده بيت به ناو ئاگری دۆزه خدا تي
به پريت؟ چون خواي گه و ره سویند له سه رشتی وا ده خوات؟
پیغه مبه ریش (ﷺ) فره مووی: ((مه به سستی خواي گه و ره
ئه وه يه هه موو كه س ده بيت به سه ر ئه و پرده دا بپوات كه
به سه ر جه هه ننه مدا دروست كراوه و ده تگه يه نيته به هه شت،
كه موسولمان به سه ر پرده كه دا تي په پي و چووه ئه و
به ره وه ئه و سوینده كه ی خواي گه و ره ديته جي، به لام بي
باوه پ ده كه ويته خواره وه بو ناو جه هه ننه م)).

۲. هه روه ها ده فره مویت: ((ما من مسلمین يموت لهما ثلاثة
من الولد لم يبلغوا الحنث إلا أدخلهم الله و أبويهم الجنة بفضل
رحمته، قال: و يكونون على باب من أبواب الجنة فيقال لهم:

ادخلوا الجنة فيقولون حتى يجي أبوانا، فيقال لهم ادخلوا الجنة أنتم و أبواكم بفضل رحمة الله))^{۱۰۸}.

واته: هه موسولمانيك سى مندالى بمریت وه نه گه یشتبنه ته مه نی بالغ بوون، ئیلا خوی گه وه دایک و باوکی ئه و سى منداله ده خاته به هه شته وه به په حم و به زه ی خوی، به و مندالانه ده وترى: برۆنه ناو به هه شته وه، ئه وانیش له به رده م یه کیک له ده رگاکانی به هه شته وه ستاون وه ده لئین نارۆینه ناو به هه شته وه هه تا دایک و باوکمان نه یه ن، ئنجا پییان ده وتریت: برۆنه به هه شته وه خوتان و دایک و باوکتان به فه ضل و په حمه تی خوی گه وه.

۳. هه روه ها ده فه رمویت: ((ایما امرأة مات لها ثلاثة من الولد كانوا حجابا من النار، قالت امرأة واثنان؟ قال: واثنان))^{۱۰۹}.

¹⁰⁸ أخرجه النسائي (۲۵۶/۱)، و البيهقي (۶۸/۴)، و غيرها بسند صحيح على شرط الشيخين.

واته: هه ر ئافره تێك سێ مندالێ بمه ریت ده بنه په رده و به ربه ستێك له نێوان ئه و ئافره ته و ئاگرێ دۆزه خ، ئافره تێك له ویدا بوو ووتی: ئه ی ئه گه ر دوو مندالێ بمه ریت؟ فه رمووی: ئه گه ر دوو مندالێشی بمه ریت.

به لام با چاك بزانی ئه م خێر و پاداشته گه و ده یه بۆ ئه و كه سانه یه كه ئارام ده گرن له سه ر مردنی مندالیان و كارێك ناكهن كه خوای گه و ده پێ ی ناخۆش بێت.

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد و علی اله و صحبه أجمعین
وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین.

¹⁰⁹ أخرجه البخاري (۳/۹۴)، و مسلم، و البيهقي (۴/۶۷) عن أبي عبد

الحدري رضي الله عنه.

پېړستې بابته گان

بابته

ژماره ي لاپهړه

۱- پيشه كي..... (۲)

۲- به شي يه كه م:

* فهرماني شهرع بؤ زؤر خستنه وه ي نه وه..... (۸)

* نه يني يه كه م قيزه و گرياني ساواي له دايك بوو..... (۱۱)

* مزده دان به و كه سه ي كه چاوه پتي مندا ل ده كات..... (۱۲)

* نه و پيرؤزبايي ي له تازه بوك ده كريت..... (۱۴)

* دوو پرسياي گرنك: پرسياي يه كه م..... (۱۵)

* پرسياي دووهم..... (۱۸)

۳- به شي دووهم:

* شيرين كړدنې مه لاشووي..... (۲۱)

* سوودي مه لاشوو شيرين كړدن..... (۲۶)

* بانك دان به گوئ ي مندا له له دايك بووه كه دا..... (۲۷)

۴- به شي سي يه م:

* گوڙه بانه..... (۳۶)

* واجبيتي گوڙه بانه..... (۳۹)

* بؤچووني زانايان..... (۴۱)

- * ژماره ی نه و حه یوانه ی که بۆ کوړ و کچ سه رده بریت..... (۵۰)
- * نایا بۆ گويزه بانه بیجگه له مهړ و بزڼ ناژه لی تر ده بیت؟..... (۵۷)
- * کاتی سه ربړنی ناژه له که..... (۶۰)
- * به مهړج نه گراوه نه و که سه ی که گويزه بانه که ده کات حه یوانه که به دهستی خوی سه ربړیت..... (۶۴)
- * کی ده بیت هه ستیت به گويزه بانه..... (۶۴)
- * هه بوونی توانایی له نه نجام دانی گويزه بانه دا..... (۶۶)
- * نایا پوځی حه و تم له یه که م پوځی له دایک بوونی منداله وه حساب ده کړیت؟..... (۶۸)
- * دروسته پیاو یا خود نافرته گويزه بانه بۆ خوی بکات..... (۶۹)
- * واتای ووشه ی (مکافی) چی یه؟..... (۷۲)
- * قال (ﷺ): ((امیطوا عنها لأذى))..... (۷۳)
- * قال (ﷺ): ((کل مولود مرتهن بعقیقه)) واته نه و منداله بارمته یه هه تا گويزه بانه ی بۆ ده کړی..... (۷۹)
- * تاشینی سه ری مندالی له دایک بوو..... (۷۸)
- * کاتی سه رتاشینه که..... (۸۰)
- * (قرم) حه رامه..... (۸۰)
- * به خشینی زیو به قه د کیشی قزی له دوا ی تاشینی..... (۸۳)

- * دروست نيه به هيچ شيوه يه ك خوښي حه يوانه كه بدرت له سهرى
مندال كه..... (۸۵)
- * يه كه له دواى يه ك نه نجامداني كار ه كان (الترتيب)..... (۸۷)
- * چه ند حوكميكي تايبه ت به گوڙه بانه..... (۸۸)
- * ناواناني مندال..... (۹۴)
- * خوښه ويست ترين ناو له لاي خواى گه وړه..... (۹۷)
- * دروست نيه بوترى باوكى قاسم..... (۹۹)
- * ناوى دل ته نگ و ناخوش..... (۱۰۱)
- * كوپيني ناويك بى ناويكي خوښتر..... (۱۰۲)
- * ناوانان به ناوى پيغه مبه رانه وه (عليهم السلام)..... (۱۰۳)
- * كه سيك هاوه له كه ي بانگ بكات به ناوى خوښه وه به لام يه ك وشه له
ناوه كه ي كه م بكاته وه به و مه رجه ي نه چي ته بابى ناووناتوره وه..... (۱۰۵)
- * ناخوښترين ناو له لاي خواى گه وړه..... (۱۰۶)
- * نه و ناوانه ي دروسته مروفي موسولمان له مندالي بنيت..... (۱۰۸)
- * ناوانان به ناوى فريشته كان..... (۱۱۰)
- * هه نديك فهرموده ي ضه عيف و مه وضوع كه ده رياره ي ناوانان
ماتووه..... (۱۱۱)
- * خه ته نه كردن..... (۱۱۳)
- * تافره تيش هه مان حوكمي هه يه..... (۱۱۴)

- * حوكمی خه ته نه كردن..... (۱۱۶)
- * كاتى خه ته نه كردن..... (۱۱۸)
- ۵- به شى چوارهم: په روه رده و فير كردنى منډال..... (۱۲۱)
- * خوړه وشتى پیغه مبهري (ﷺ) له گه ل منډالدا..... (۱۲۴)
- * په روه رده و فير كردنى منډال له سهره تاي ته مهنى يه وه..... (۱۲۹)
- * تيگه ل بوون به دونياى منډال..... (۱۳۱)
- * هست كردنى منډال به هست و سۆزى دايك و باوكا يه تى..... (۱۳۲)
- * خرمه ت كردن و به خيوكردن يان به ده ست و دليكي فراوانه وه..... (۱۳۴)
- * جياوازي نه كردن له نيوان كړپوكچدا له پړوى سۆزو خوښه ويستى و پيداويستى پوژانه..... (۱۳۶)
- * چاو كراوه ي و شاره زاي به و شتانه ي كه ده بيته هوى بنيات نان و ناراسته كردنى منډال..... (۱۴۰)
- * جياوازي نه كردن له نيوان منډاله كانى دا..... (۱۴۱)
- * وړيا كړنه وه ي منډال له و شتانه ي كه حه رame نه نجام دانى..... (۱۴۳)
- * پيوسته منډاله كانمان فيرى نويز بكه ين..... (۱۴۶)
- * جل و به رگى منډالان و خوداپوشيني كچان..... (۱۴۸)
- * په روه رده كردن و فير كردنى خوړه وشتى جوان..... (۱۵۰)
- * نارام گرتن له سهر مردنى منډال..... (۱۵۲)